

ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

KUR'AN-I KERİM

10

Yazarlar

Hasan ÖZARSLAN

Nazif YILMAZ

Faruk SALMAN

DEVLET KİTAPLARI

İKİNCİ BASKI

....., 2019

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 6674
DERS KİTAPLARI DİZİSİ: 1749

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Hasan ÖZARSLAN

Görsel Tasarım

Faize ULUSOY

Sami ÇELİK

Dil Uzmanı

Ahmet POLAT

ISBN 978-975-11-4586-4

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.05.2019 gün ve 10443977 sayılı yazısı ile ikinci defa 177.880 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

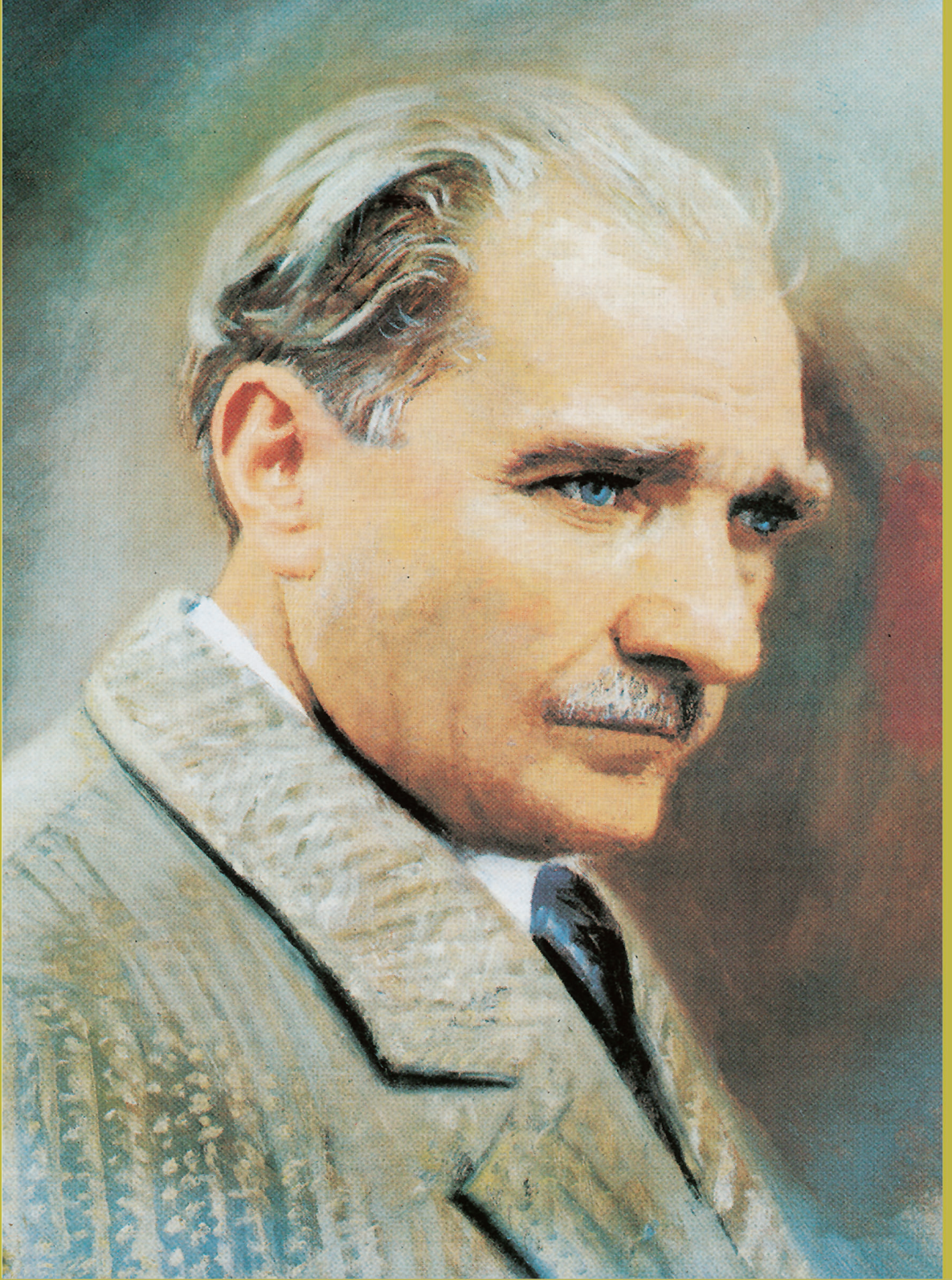
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

1. KUR'AN-I KERİM'İ DOĞRU VE GÜZEL OKUMA: TECVİD9

1. Harflerin Mahreçlerinden Telaffuzu	10
1.1. Harflerin Harekeler (Üstün, Esre, Ötre) ile Okunuşu	12
1.2. Harflerin Cezimli Okunuşu	13
1.3. Harflerin Şeddeli Okunuşu	14
1.4. Harflerin Med Harfine Göre Okunuşu	15
2. Okunuşu Özel Olan Kelimeler	16
3. Vakıf, İbtida, Vasıl.....	17
4. Kur'an'daki Bazı İşaretler	20
4.1. Vakıf (Durak) İşaretleri.....	20
4.2. Secde İşareti	22
4.3. Hizip ve Cüz İşaretleri	23
5. Kur'an Okuma Biçimleri: Tertil (Tahkik), Tedvir ve Hadr	24
6. Hatalı Okuyuş (Lahn)	26
7. Kur'an Tilâveti ve Kıraat İlmi ile İlgili Temel Kavramlar	28
8. Kıraatler ve Kıraat İmamları	33
Ünitemizi Değerlendirelim	36

2. KUR'AN ÖĞRETİMİNDE TEMEL İLKE VE YÖNTEMLER39

1. Temel İlkeler	40
1.1. Tilavette Asla Uygunluk	41
1.2. Fem-i Muhsin'den Öğrenmek	42
1.3. Harfleri Doğru Telaffuz Etmek	43
1.4. Tecvid Kurallarına Uygun Okumak	44
1.5. Tefekkür ve Tedebbüre Dikkat Etmek	44
1.6. Sevgi Temelli Yaklaşım	45
2. Temel Yöntemler	46
2.1. Semâ'	47
2.2. Arz	48
2.3. Edâ.....	49
2.4. Koro Çalışması Yapmak	49
2.5. Harf Talimi Yapmak/Yaptırmak	50
2.6. Tecvid Öğretiminde Teori ve Uygulama Birlikteliği	51
Ünitemizi Değerlendirelim	52

3. EZBERLENECEK SURELER, AYETLER VE ANLAMLARI.....55

1. Kur'an'ı Anlayarak Okumanın Amacı.....	56
1.1. Doğru Bilgi	58
1.2. Doğru İnanç.....	59
1.3. Doğru Davranış.....	60
2. Duhâ Suresi ve Anlamı	62
3. İnşirâh Suresi ve Anlamı	64
4. Tîn Suresi ve Anlamı	65
5. Alak Suresi ve Anlamı	67
6. Beyyine Suresi ve Anlamı	70
7. Zilzâl Suresi ve Anlamı	72
8. Âdiyat Suresi ve Anlamı	74
9. Kâri'a Suresi ve Anlamı	75
10. Nebe' Suresi ve Anlamı	77
11. Bakara Suresi (153-157) Ayetler ve Anlamı	80
12. Yâsîn Suresi ve Anlamı	82
13. Âl-i İmrân Suresi (189-194) Ayetler ve Anlamları	94
Ünitemizi Değerlendirelim	96

4. YÜZÜNDEN OKUNACAK SURELER VE ANLAMLARI.....101

1. En'âm Suresi ve Anlamı	194
2. A'râf Suresi ve Anlamı	171
3. Enfâl Suresi ve Anlamı	145
4. Tevbe Suresi ve Anlamı	135
5. Lokman Suresi ve Anlamı.....	113
6. Fâtır Suresi ve Anlamı	108

Sözlük.....	196
Kaynakça	200

1. ÜNİTE

KUR'AN-I KERİM'İ DOĞRU VE GÜZEL OKUMA: TECVİD

(Fâtır suresi 3. ayet)

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. "Tecvid, mahreç, talim, tilâvet, kıraat, tertil, tashih-i hurûf" kavramlarını araştırınız.
2. Vakıf (durak) işaretlerinden oluşan bir sunum hazırlayınız.
3. İşmam, imale, teshil kavramlarını Kur'an-ı Kerim'den örneklerle açıklayınız.
4. Kur'an-ı Kerim'de tilâvet secdesinin geçtiği yerler ile ilgili bir şema hazırlayınız.

1. Harflerin Mahreçlerinden Telaffuzu

Kur'an-ı Kerim'in usulüne ve kendi fonetiğine uygun olarak okunması, Kur'an-ı Kerim'e saygı ve edebî bir gereğidir. Kur'an-ı Kerim'in tertil üzere (ağır ağır) okunması, ilahî bir beyan olmanın yanında¹ Kur'an öğretiminin de esasını oluşturur. Bu nedenle Müslümanlar tarih boyunca Kur'an öğretimi- ne özel bir önem vermiş, bununla ilgili "*tashih-i hurûf*" adı verilen bir öğretim yöntemi geliştirmişlerdir.

Kur'an-ı Kerim'i usulüne ve kendi fonetiğine uygun olarak doğru ve güzel bir şekilde okuyabilmek harflerin mahreçlerinin tam ve doğru bir şekilde telaffuz edilmesine bağlıdır. Mahreç talimi, Kur'an tilâvetinin alt yapısını oluşturmaktadır. Bu nedenle Kur'an kıraatinde mahreç eğitimi, göz ardı edile- mez bir öneme sahiptir.²

Harflerin mahreçlerinin tam olarak öğrenilebilmesi, "*fem-i muhsin*" adı verilen iyi bir öğreticinin rehberliğinde, düzenli olarak yapılacak etkinliklerle mümkün olabilir. Kur'an-ı Kerim'i tecvid kuralları- na göre okumayı tam anlamıyla kavramanın yolu, imkânlar ölçüsünde hocanın rehberliğinde düzenli olarak talim çalışması yapmaya bağlıdır.

BİLGİ KUTUSU

Mahreç, "çıkış yeri" anlamına gelen bir kelimedir. Tecvid ilminde ise "ağzın belirli bir bölge- sinde harfin sesinin çıktığı yer" olarak isimlendirilir.

(Demirhan Ünlü, Kur'an-ı Kerim'in Tecvidi, s. 59.)

Dil [Diş/Damak] Bölgesinden Çıkan Harfler

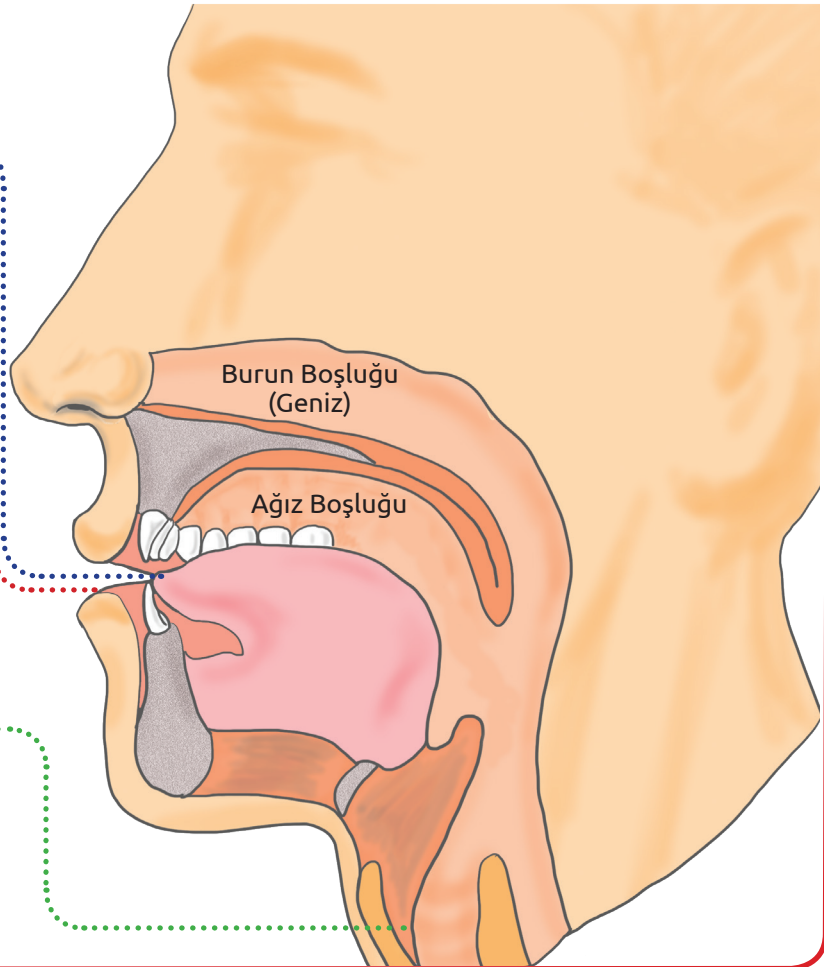
ت ث ج د ذ ر ز س
ش ص ض ط ظ ق
ك ل ن ي

Dudak Harfleri

ب م و ف

Boğaz Harfleri

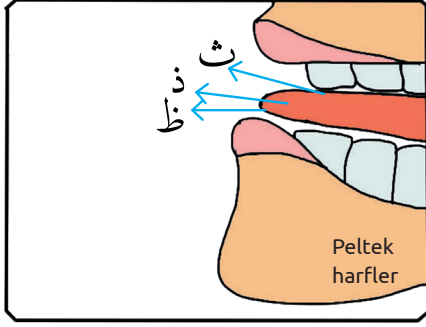
ح خ ع غ ه

1 bk. Furkan suresi, 32. ayet; Müzzemmil suresi, 4. ayet.

2 Demirhan Ünlü, Kur'an-ı Kerim'in Tecvidi, s. 56-57; Yavuz Fırat, Kur'an Tilâvetinin Kuralları, s. 40.

Ağızdaki 3 bölgeden, 15 noktadan, 28 harfin çıkış yerleri tablosu

Üst dişler alt dudak-
gın içine bastırılır.

ف

Dudaklar yumula-
rak ileri uzatılır.

و

Dudaklar birbirine
değdirilir.

م

Dudaklar birbirine
bastırılır.

ب

Boğaz

Boğaz sonu	Boğaz ortası	Boğaz başı
ا ه	ح ع	خ غ

Dudak

Alt dudak ve üst ön dişler	Alt ve üst dudaklar
ف	ب م و

Dil - Diş - Damak

Dil kökü küçük dilin üstü	Dil ve damak ortası	Dilin ön yanı azı dişler	Dil ucu üst ön dişler	Dil ucu üst ön dişlerin arkası	Dil ucu üst ön dişler	Dil ucu alt ön dişler	Dil ucu ön dişlerin arası
ق ك	ی ش ج	ض	ل ن	ر	ت د ط	ز ص س	ث ذ ظ

GRUPLANDIRALIM

Aşağıdaki harfleri mahreç bölgelerine göre gruplayınız.

ب ج ح خ ص ض ظ ع ك م و ه

Dil (diş-damak) Bölgesi:

- *
- *
- *
- *

Boğaz Bölgesi:

- *
- *
- *
- *

Dudak Bölgesi:

- *
- *
- *
- *

BİRLİKTE ÇALIŞALIM

Aşağıdaki harflerin mahreçlerini arkadaşlarınızla birlikte çıkarmaya çalışınız.

آر - إر - أر

آر - إر - أر

آب - إب - أب

آب - إب - أب

1.1. Harflerin Harekeler (Üstün, Esre, Ötre) ile Okunuşu

Kur'an harflerinin tamamı sessizdir. Harflerin seslendirilmesi bazı işaretler aracılığıyla mümkün olmaktadır. Bu işaretlere **hareke** adı verilir. Harekeler, harflerin üstünde veya altında yer alabilir. Harflerin sesli olarak okunmasını sağlayan işaretler; üstün (fetha), esre (kesra), ötre (damme) olarak isimlendirilir.

DİNLEYELİM - UYGULAYALIM

Harflerin telaffuzunu, öğretmeninizden/interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz. Sonra her bir harfi öğretmeninizin rehberliğinde mahreçlerine dikkat ederek harekesine uygun olarak telaffuz ediniz. Kırmızı renkli harflerin mahreçlerine özellikle dikkat ediniz.

أَب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ك ل م ن وَ ه ي

DİNLEYELİM - UYGULAYALIM

Harflerin telaffuzunu, öğretmeninizden/interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz. Sonra her bir harfi öğretmeninizin rehberliğinde mahreçlerine dikkat ederek harekesine uygun olarak telaffuz ediniz. Kırmızı renkli harflerin mahreçlerine özellikle dikkat ediniz.

أَب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ك ل م ن وَ ه ي

DİNLEYELİM - UYGULAYALIM

Harflerin telaffuzunu, öğretmeninizden/interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz. Sonra her bir harfi öğretmeninizin rehberliğinde mahreçlerine dikkat ederek harekesine uygun olarak telaffuz ediniz. Kırmızı renkli harflerin mahreçlerine özellikle dikkat ediniz.

أَب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ك ل م ن وَ ه ي

1.2. Harflerin Cezimli Okunuşu

Cezim, harflerin üzerinde bulunan ve harflerin birbirine bağlanmasını ve sakin (harekesiz) olarak okunmasını sağlayan özel bir (◌ْ) işarettir. Cezim işareti bulunan harfe **sakin harf**, cezimin kendisine de **sükûn** denilir.

Tashih-i hurûf çalışmalarında, cezimli harflerin mahreçlerinden doğru bir şekilde telaffuz edilmesi oldukça önem arz etmektedir.

DİNLEYELİM - UYGULAYALIM

Harflerin telaffuzunu, öğretmeninizden veya interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz. Sonra her bir harfi öğretmeninizin rehberliğinde **mahreçlerine** dikkat ederek **cezimli** olarak telaffuz ediniz

أَبْ - إِبْ - أُبْ

أَثْ - إِثْ - أُثْ

أَجْ - إِجْ - أُجْ

أَصْ - إِصْ - أُصْ

أَخْ - إِخْ - أُخْ

أَظْ - إِظْ - أُظْ

أَئْ - إِئْ - أُئْ

أَؤْ - إِؤْ - أُؤْ

أَئْ - إِئْ - أُئْ

أَؤْ - إِؤْ - أُؤْ

أَئْ - إِئْ - أُئْ

أَؤْ - إِؤْ - أُؤْ

أَئْ - إِئْ - أُئْ

أَؤْ - إِؤْ - أُؤْ

أَئْ - إِئْ - أُئْ

أَؤْ - إِؤْ - أُؤْ

أَئْ - إِئْ - أُئْ

أَؤْ - إِؤْ - أُؤْ

أَئْ - إِئْ - أُئْ

أَؤْ - إِؤْ - أُؤْ

أَئْ - إِئْ - أُئْ

أَؤْ - إِؤْ - أُؤْ

أَئْ - إِئْ - أُئْ

أَؤْ - إِؤْ - أُؤْ

أَئْ - إِئْ - أُئْ

أَؤْ - إِؤْ - أُؤْ

1.3. Harflerin Şeddeli Okunuşu

Şedde, harflerin üzerinde bulunan, aslında birincisi sakin, ikincisi harekeli olan aynı harfin iki defa okunmasını sağlayan özel bir () işaretidir.

Tashih-i hurûf çalışmalarında, harflerin şeddeli olarak mahreçlerinden doğru bir şekilde telaffuz edilmesi, Kur'an okuma becerisinin gelişmesinde önemli bir yere sahiptir.

DİNLEYELİM - UYGULAYALIM

Harflerin telaffuzunu, öğretmeninizden/interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz. Sonra her bir harfi öğretmeniniz rehberliğinde **mahreçlerine** dikkat ederek **şeddeli** olarak telaffuz ediniz.

أَبَّ - إِبَّ - أُبَّ	أَتَّ - إِتَّ - أُتَّ	أَثَّ - إِثَّ - أُثَّ	أَجَّ - إِجَّ - أُجَّ
أَحَّ - إِحَّ - أُحَّ	أَخَّ - إِخَّ - أُخَّ	أَدَّ - إِدَّ - أُدَّ	أَذَّ - إِذَّ - أُذَّ
أَزَّ - إِرَّ - أُرَّ	أَزَّ - إِرَّ - أُزَّ	أَسَّ - إِسَّ - أُسَّ	أَشَّ - إِشَّ - أُشَّ
أَصَّ - إِصَّ - أُصَّ	أَضَّ - إِضَّ - أُضَّ	أَطَّ - إِطَّ - أُطَّ	أَظَّ - إِظَّ - أُظَّ
أَعَّ - إِعَّ - أُعَّ	أَغَّ - إِغَّ - أُغَّ	أَفَّ - إِفَّ - أُفَّ	أَقَّ - إِقَّ - أُقَّ
أَكَّ - إِكَّ - أُكَّ	أَلَّ - إِلَّ - أُلَّ	أَمَّ - إِمَّ - أُمَّ	أَنَّ - إِنَّ - أُنَّ
أَوْ - إَوَّ - أُوَّ	أَهَّ - إِهَّ - أُهَّ	أَيَّ - إِيَّ - أُيَّ	

1.4. Harflerin Med Harfine Göre Okunuşu

Med, uzatma anlamına gelir. Kendisinden önceki (mâ kabli) harfin uzatılarak okunmasını sağlayan harekesiz (sakin) harflere med (uzatma) harfleri denir.

Med harfleri; Elif (ا), Vav (و) ve Ya (ي) harfleridir. Meddin (uzatma) ölçüsü, bir elif miktarıdır. **Bir elif miktarı**; okuma esnasında sesin iki hareke miktarı uzatılması ya da bir parmak kaldırma veya indirme süresi kadardır.

Kur'an alfabesinde harfin üstüne konan uzatma işaretine (ُ) **asar**, altına konan uzatma işaretine de **çeker** (ِ) denir. Bu işaretlerin bulunduğu harfte gizli bir med harfi vardır. Bu nedenle de o harf uzatılarak okunur.

Kur'an taliminde, harflerin uzatılması gereken yerlerde tecvid kurallarına uygun bir şekilde uzatılarak telaffuz edilmesi, Kur'an okuma becerisinin gelişmesine ve usulüne uygun olarak Kur'an okuma-ya önemli bir katkı sağlamaktadır.

DİNLEYELİM - UYGULAYALIM

Harfleri, öğretmeninizden veya interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz. Sonra her bir harfi, öğretmeninizin rehberliğinde mahreçlerine, **med harfleri** ve **uzatma işaretlerine** dikkat ederek okuyunuz.

ا - ای - أو	بَا - بِي - بُو	تَا - تِي - تُو	ثَا - ثِي - تُو
جَا - جِي - جُو	حَا - حِي - حُو	خَا - خِي - خُو	دَا - دِي - دُو
ذَا - ذِي - ذُو	رَا - رِي - رُو	زَا - زِي - زُو	سَا - سِي - سُو
شَا - شِي - شُو	صَا - صِي - صُو	ضَا - ضِي - ضُو	طَا - طِي - طُو
ظَا - ظِي - ظُو	عَا - عِي - عُو	غَا - غِي - غُو	فَا - فِي - فُو
قَا - قِي - قُو	كَا - كِي - كُو	لَا - لِي - لُو	مَا - مِي - مُو
نَا - نِي - نُو	وَا - وِي - وُو	هَا - هِي - هُو	يَا - يِي - يُو

2. Okunuşu Özel Olan Kelimeler

Kur'an-ı Kerim, kendine has üslubu, ses özellikleri ve tilâvet kuralları ile müstesna bir kitaptır. Kur'an tilâvetinde bazı kelimelerin genel olarak bilinen kuralların dışında özel okunuş şekilleri vardır. Okunuşu özel olan kelimeler, altlarında bulunan küçük bir yazı (işaret) ile belirtilir ve yazı veya işaret kelimenin aynı zamanda okunuş usulünü ortaya koyar.

Okunuşları özel olan kelimelerin okunma usullerini teorik olarak izah edebiliriz. Ancak Kur'an öğretiminde asıl olan uygulamadır. Uygulama ise fem-i muhsin olan maharetli, öğretim yöntem ve tekniklerini iyi bilen bir Kur'an öğreticisinden tam anlamıyla öğrenilebilir.

Âsım kıraatinin Hafs rivayetinde okunuşu özel olan kelimeler şunlardır:³

1. Hûd suresinin 41. ayetinde **مَجْرِيهَا** kelimesindeki "ra" (ر) harfi **imale** ile okunur. Burada "ra" harfinin harekesi esreye meylederek (imale) üstün-esre arası bir sesle ince okunur.
2. Yûsuf suresinin 11. ayetinde **لَا تَأْمِنَّا** kelimesinde **"işmam"** yapılıdır. Buradaki şeddeli "nun" harflerinden birincisi okunurken dudaklar büzülerek öne doğru uzatılır. Gunneli ve idgamlı okuyuş gerçekleştirilir, "نَا" derken dudaklar hemen geri çekilir.
3. Fussilet suresinin 44. ayetinde **عَاجِمِي** lafzındaki hemzeler **"teshil"** ile yani yumuşatılarak "hemze" ile "elif" veya "hemze" ile "he" arası bir sesle okunur.
4. Furkân suresinin 69. ayetinde **فِيهِ مَهَانًا** lafzındaki **"zamir"** (ه) bir elif miktarı uzatılarak okunur.
5. Mushaf'ta bazı kelimelerde "ص" harfinin altında küçük "س" harfi yazılır. Bu işaret kelimelerdeki ص harflerinin س olarak okunacağını gösterir. Örneğin, Bakara suresinin 245. ayetindeki **وَيَبْصُطُ** kelimesi ile A'râf suresinin 69. ayetinde yer alan **بَصُطَةً** kelimesindeki ص harfleri س şeklinde okunur.
6. Kur'an-ı Kerim'de bazı kelimelerin altında **"med"** (مد) veya **"kasr"** (قصر) yazılıdır. Med işaretinin bulunduğu harf bir elif miktarı uzatılarak okunur. Kasr işaretinin bulunduğu harf ise uzatılmadan okunur.

Örnek: (وَلَا يُوَدُّهُ - يُرَآؤُنَ) (أُولَئِكَ - أَنَا)

Kur'an-ı Kerim'de bazı kelimelerin sonlarında yer alan harf veya harekelerin korunması ya da okuyuşta belirtilmesi için **"Ha-i sekte"** (هـ) ile okunur. Kur'an-ı Kerim'de yedi kelimedede, toplam dokuz yerde ha-i sekteli okuyuş vardır: ⁴

- Bakara suresi, 259. ayetindeki (لَمْ يَتَسَنَّهْ),
- En'âm suresi, 90. ayetindeki (اِقْتَدِهْ) kelimesi,
- Hâkka suresi, 19 ve 25. ayetlerindeki (كِتَابِيَهْ),

³ Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 269-275.

⁴ Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 244.

- Hâkka suresi, 20 ve 26. ayetlerindeki (حَسَابِيَّة),
- Hâkka suresi, 28. ayetindeki (مَالِيَّة),
- Hâkka suresi, 29. ayetindeki (سُلْطَانِيَّة),
- Kâri'a suresi, 10. ayetindeki (مَاهِيَّة).

3. Vakıf, İbtida, Vasıl

Kur'an ayetlerinin bazıları bir veya birkaç kelimeden bazıları kısa cümlelerden bazıları da birkaç cümlelerin bir araya gelmesinden oluşur. Kısa ayetleri bir nefeste okumak mümkündür. Uzun ayetleri tek nefeste, durmadan ve nefesimizi yenilemeden okumak ise bazen mümkün değildir. Ayrıca bazı ayetler, anlam açısından kendi içinde bir bütünlük oluştururken, bazı ayetler de öncesi ve sonrasıyla (siyak-sibak) irtibatlı olarak anlam bütünlüğü kazanmaktadır. Bu nedenle Kur'an okurken durulduğunda veya durduktan sonra tekrar devam edildiğinde lafızlardaki uyuma ve ayetlerdeki anlam bütünlüğüne dikkat edilmelidir. Kur'an okurken durmak, durduktan sonra tekrar devam etmek veya ayetler arasında geçiş yapmak belirli kurallara bağlıdır. Bu kurallar; vakıf, ibtida ve vasıl kavramlarıyla açıklanmıştır.

Vakıf

Vakıf, sözlükte "durmak, durdurmak" anlamına gelir. Tecvid ilminde **vakıf**, Kur'an okurken okuma-ya tekrar başlamak niyetiyle bir kelime üzerinde "sesin ve nefesin kesilmesi"ne denir.⁵

Vakıf yaparken şunlara dikkat edilir:

- Vakıfta asıl olan harfin sakın hâli almasıdır.
- Kelime sonunda durulur, kelime ortasından bölünerek durulmaz.
- Ses ve nefes tamamen kesilir.⁶

Vakıfla ilgili temel kurallar:

Sonunda tek hareke bulunan kelimelerde sükûn üzerine durulur.

Örnek:

وَالْعَصْرِ ← وَالْعَصْرِ
الْعَالَمِينَ ← الْعَالَمِينَ

İki ötre ve iki esreli kelimelerde sükûn üzerine durulur.

Örnek:

أَحَدٌ ← أَحَدٌ
مَسَدٌ ← مَسَدٌ

⁵ Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 248; Ali Celaleddin Karakılıç, Tecvid İlmi: Kur'an-ı Kerim Okuma Kaideleri, s. 74-75.

⁶ Demirhan Ünlü, Kur'an-ı Kerim'in Tecvidi, s.144.

İki üstünlü kelimelerde, harekeden biri atılarak med harfi olan elif (ا) üstün harekeyle ve uzatılarak durulur.

Örnek:

أَبْدًا ← أَبْدًا
مَاءً ← مَاءً

Sonunda yuvarlak te (ة) bulunan kelimelerde, yuvarlak te sükûnlu he (هـ) harfine çevrilerek durulur.

Örnek:

جَنَّةً ← جَنَّةً
طَهَّرَةً ← طَهَّرَةً

Sonunda med harfi olan kelimelerde değişiklik olmaz; med harfi üzerinde uzatılarak durulur.

Örnek:

فَتَكُونَا أَمَّنَا خَلَقْنَا

Sonu şeddeli olan kelimelerde sükûn üzere durulur. Fakat şeddeyi belirtmek için harf sükûnlu olarak biraz tutulur.

Örnek:

مُسْتَمِرٌّ ← مُسْتَمِرٌّ وَتَبَّ ← وَتَبَّ
مُسْتَقَرٌّ ← مُسْتَقَرٌّ الدَّوَابِّ ← الدَّوَابِّ

Öncesinde (ma kabli) kendi cinsinden bir hareke bulunan harekeli "Vav" (و) ve "Ya" (ي) harfleri ile sona eren kelimeler üzerinde durulduğunda medd-i tabîi yapılarak okunur.

Örnek:

هُوَ ← هُوَ هِيَ ← هِيَ

ibtida

İbtida; “başlamak, işe girişmek” anlamlarına gelir. Tecvid ilminde, Kur’an okumaya ilk başlamaya veya vakıf yaptıktan sonra okumaya devam etmeye **ibtida** denir. İbtida yapılacak yerde hareke ve anlamın uygun olmasına dikkat edilir.⁷

Vakıf ve ibtida kurallarına uymak, Kur’an-ı Kerim’i usulüne uygun olarak okumayı sağladığı gibi ayetleri anlamayı ve manası üzerinde düşünmeyi de kolaylaştırır. Herhangi bir metni doğru olarak okuyabilmek için imla kurallarına dikkat etmek ve vurgu yapmak ne kadar gerekiyorsa Kur’an-ı Kerim’i de aslına uygun olarak okuyabilmek için vakıf ve ibtida kurallarına riayet etmek aynı şekilde gereklidir.

Vakıf ve ibtidada temel ölçü, ayetin lafız ve mana bakımından tamamlanmasıdır. Ayet sonlarına ve vakıf işaretlerine dikkat edilerek Kur’an okunduğunda vakıf ve ibtida kurallarına uyulmuş olunur. Herhangi bir sebeple vakıf işareti olmayan yerlerde durulduğunda okumaya devam etmek için geriden başlamak gerekir. Geriden başlarken de anlam ve lafız bütünlüğünü bozmamaya dikkat edilmelidir.

Peygamber Efendimiz, Kur’an tilâvetinde vakıf ve ibtida kurallarına dikkat eder, ayet sonlarını vakfederek (durarak) okurdu.⁸ Dolayısıyla vakıf ve ibtida kurallarına uyarak Kur’an okumak, Peygamberimizin ve sahabenin okuyuş tarzına göre Kur’an okumaktır.

DİNLEYELİM - UYGULAYALIM

Âl-i İmran suresi 7. ayeti, Nahl suresi 90. ayeti ile Ankebut suresi 45. ayetini öğretmeninizden ya da interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz ve bu ayeti kerimeleri öğretmeninizin rehberliğinde **vakıf** ve **ibtida** kurallarına uygun olarak okuyunuz.

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ
مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ
وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا
بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ ٧
إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَائِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ
وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ٩٠
أَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ
وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ٤٥

7 Abdurrahman Çetin, Kur’an Okuma Esasları, s. 249.

8 bk. Buhârî, Fedâilü'l-Kur’an, 29; Ebû Dâvûd, Vitir, 20.

Vasıl

Vasıl; “birleştirmek, yan yana getirmek, ulaştırmak, kavuşmak” anlamlarına gelir. Tecvid ilminde Kur’an okurken bir kelimeyi kendisinden sonra gelen kelimeye, sesi ve nefesi kesmeden birleştirmeye **vasıl** denir.⁹ Ayet sonlarında durmaksızın yeni ayete geçmeye de vasıl denilir.¹⁰

Zaman zaman vasıl yapmak Kur’an tilâvetini kolaylaştırır ve ayetlerin akıcı bir şekilde okunmasını sağlar. Kur’an-ı Kerim’i tecvid kurallarına göre okuyan kimse, aynı zamanda vasılla ilgili kurallara da uymuş olur.

DİNLEYELİM - UYGULAYALIM

Bakara suresi 155-157. ayetleri ile Burûc suresi 1-9. ayeti kerimleri öğretmeninizden ya da interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz ve ayeti kerimleri öğretmeninizin rehberliğinde **vasıl kurallarına uygun** olarak okuyunuz.

وَلَتَبْلُوتَنَّهُمْ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ
وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ۝ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ۝
أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝ وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ۝ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ۝ وَشَاهِدِ
وَمَشْهُودِ ۝ قَتَلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ۝ النَّارِ ذَاتِ الْوُقُودِ ۝ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ۝
وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ۝ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَن يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ
الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ۝ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ۝

4. Kur'an'daki Bazı İşaretler

Kur’an-ı Kerim’de farklı işaretler yer almaktadır. Bu işaretlerin her biri Kur’an-ı Kerim tilâvetinin farklı bir özelliğini yansıtmaktadır. Vakıf (durak) işaretleri, secde işareti, hizip ve cüz işaretleri bunlardan bazılarıdır.

4.1. Vakıf (Durak) İşaretleri

Kur’an-ı Kerim tilâvetinde nerelerde vakfedileceğini (durulacağını) bilmek ve usulüne uygun bir tilâvet yapmak, Arapça ve Kur’an kültürüne sahip olmaya ve ayetlerin öncesi ve sonrasıyla olan ilişkisini bilmeye bağlıdır. Ancak bu becerilere sahip olmak uzun emek ve çaba gerektiren bir süreçtir. Zamanla bu becerilere tam olarak sahip olmayan kişilerin sayısının artması ve fetihler sonucunda anadili Arapça olmayan pek çok kişinin Müslüman olması Kur’an tilâvetinde vakıf yerlerini gösteren bazı işaretlerin konulmasını zorunlu hâle gelmiştir.

9 Abdurrahman Çetin, Kur’an Okuma Esasları, s. 267.

10 Demirhan Ünlü, Kur’an-ı Kerim’in Tecvidi, s.140.

Vakıf işaretleri alanında ilk çalışma Muhamed bin Tayfur es-Secâvendî (h. 560/m.1165) tarafından yapılmıştır. Muhamed bin Tayfur es-Secâvendî belirlemiş olduğu vakıf yerlerinde anlam bütünlüğünü sağlayacak şekilde durulan yerin özelliğine göre م, ط, ص, ز, ج harflerini kullanmıştır. Zamanla diğer vakıf işaretlerini belirten diğer harflerin ilavesiyle vakıf işaretleri son şeklini almış ve Müslümanlar arasında yaygınlaşarak kabul görmüştür.

Mushaf'ta bulunan vakıf işaretlerine, Muhammed bin Tayfur es-Secâvendî'nin ismine atfen "secâvend" denilmektedir.¹¹ Her birinin bir anlamı olan bu vakıf işaretlerini kısaca tanıyalım.

Uygulama	Vakıf Adı	Vakıf İşareti
Durmak da geçmek de caizdir, ancak durmak daha uygundur.	Caiz Vakıf	ج
Durmak için şartlar uygundur. Anlam bakımından cümlelerin tamamlandığı ve cümlelerin birbirinden bağımsız olduğu yerlerde bulunur.	Mutlak Vakıf	ط
Durmaya izin vardır ama geçmek daha uygundur.	Mücevvez Vakıf	ز
Nefes yetmediği zaman durulabilir. Geçmek daha uygundur.	Murahhas Vakıf	ص
Anlam bakımından birbirine bağlı olan yerlerde bulunur. Durmak uygun değildir. Zaruret sebebiyle durulursa ibtida kurallarına uygun olarak geriden başlanarak devam edilir. "Lâ" (لا) işareti ayet sonunda ise geriden alıp devam etmeye gerek yoktur.*	Lâ Vakfı	لا
Mutlaka durulması (vakıf yapılması) gerekir. Vasıl (geçiş) yapıldığında anlam bozulabilir.	Lâzım Vakıf	م
Ayet sonlarında bulunur. Bir konunun bittiğini ve yeni bir konunun başladığını ifade eder. Namazda okurken ayn işaretinin olduğu yerde rükuya gitmek daha uygundur. Aşır olarak tercih edilen bölümlerde ayn duraklarını dikkate almak konu bütünlüğü açısından uygun olur.	Ayn	ع
Durulabilir veya geçilebilir. Geçmek daha uygundur.	Silî	صلي
Kendisinden önceki durak işaretiyle aynı hükmü sahiptir.	Kef	ك
Birbirine yakın yerlerde iki ayrı yere konulan üçer noktadan ibarettir. Bu işaretlerin bulunduğu yerlerden yalnız birinde durulabilir. ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ Örneğin Bakara suresinin ikinci ayetinde لَا رَيْبَ ذَلِكِ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ kısmında durulduğunda فِيهِ bölümünde durulmadan devam edilir.	Muâneka Vakfı	(َ) (َ)

11 Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 258.

* Fâtiha suresinin صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ifadesini müstakil ayet kabul edenler vardır. Bu sebeple, عَلَيْهِمْ lafzında durulduğunda geriye dönmeden غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ kısmından okumaya devam edilir.

DİNLEYELİM - UYGULAYALIM

Yûsuf suresi 1-6. ayeti kerimleri öğretmeninizden veya interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz ve ayeti kerimleri öğretmeninizin rehberliğinde **secâvendlere** dikkat ederek okuyunuz.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الرُّتِلْكَ أَيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ١ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ٢ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ ٣ إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ ٤ قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَى إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُبِينٌ ٥ وَكَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَىٰ أَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ٦

4.2. Secde İşareti

Kur'an-ı Kerim'de Allah'a (c.c.)* secde etmeyi emreden, secde edenleri öven ve secde etmekten uzak duranları kınayan onlarca ayet vardır. Peygamber Efendimiz, secde etme ile ilgili ayetlerden bazılarını okuduğu zaman secde etmiş, ashabına da secde etmeyi tavsiye etmiştir. Bu nedenle Peygamberimizden nakledilen rivayetler sonucunda bazı ayetlere "**secde ayetleri**" adı verilmiş. Bu tabir zamanla yaygınlık kazanıp benimsenmiştir. Secde ayetlerinde ya doğrudan secde etmek emredilmiş ya da secde etmeyenler kınanmış veya her varlığın Allah'a (c.c.) secde ettiğine vurgu yapılmıştır.¹²

Kur'an-ı Kerim'de "on dört" secde ayeti bulunmaktadır. Bu ayetlerin geçtiği yerlerde sayfa kenarlarında tezhip ile süslenmiş olan ve içerisinde (سَجْدَةٌ) yazan "secde işareti" bulunur. Bu işaretlerin bulunduğu ayetlere "secde ayeti"; ayetler okunduğu veya dinlendiği zaman yapılması vacip olan secdeye de "**tilâvet secdesi**" denilir.

* Celle celâluhû (Allah'ın şanı ne yücedir.)

12 Abdurrahman Çetin, "Tilâvet Secdesi", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 41, s. 157.

Hiz. Ömer'in (r.a.) oğlu ve âlim bir sahabi olan Abdullah b. Ömer (r.a.), Peygamber Efendimizin secde ayetleri ile ilgili uygulamasını (sünnetini) anlatırken "Resulullah, içeri-
sinde secde ayeti olan sureyi okur, (ayetler geldikçe) secde ederdi, biz de secde ederdik..."¹³ demektedir.

ARAŞTIRALIM

Tilâvet secdesinin yapılışı ile ilgili hükümleri ve tilâvet secdesi-
nin yapılışını araştırınız.

OKUYALIM - UYGULAYALIM

Evinizde ya da öğretmeninizin rehberliğinde okulunuzun uygulama mescidinde secde ayet-
lerinden bazılarını okuyarak **tilâvet secdesinin uygulanması ile ilgili hükümlere dikkat ederek**
tilâvet secdesini uygulayınız.

إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ ﴿٢٠٦﴾

(A'râf suresi, 206. ayet.)

قُلْ أَمِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ
لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ﴿١٠٧﴾

(İsrâ suresi, 107. ayet.)

فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا ﴿٦٢﴾

(Necm suresi, 62. ayet.)

وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ ﴿٢١﴾

(İnşikâk suresi, 21. ayet.)

4.3. Hizip ve Cüz İşaretleri

Kur'an-ı Kerim, Mushaf hâline geldikten sonra tarihî süreçte Mushaf içerisinde
şekil olarak bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin başında Kur'an-ı
Kerim'in cüzlerle, cüzlerin de hizip adı verilen bölümlere ayrılması gelir.

Kur'an-ı Kerim, altı yüz sayfa civarındadır. Kur'an sayfala-
rı ortalama yirmişer sayfalık bölümler hâlinde otuz bölüme ayrılmış-
tır. Bu bölümlerin her birine **cüz** adı verilir. Her cüzün ilk sayfasında
(الْجُزْءُ) şeklindeki tezhiplerle süslü ve içerisinde numarasının yazılı olduğu özel
bir işaretle gösterilir.

13 Buhârî, Sücûdu'l-Kur'an, 8, 9, 12; Müslim, Mesâcid, 103.

Kur'an cüzleri kendi içerisinde dört bölüme ayrılır. Bu bölümlere "hizip" adı verilmiştir. Hizipler, genelde beşer sayfalık küçük bölümler hâlinindedir. Hizipler, (الْحِزْبُ) şeklindeki tezhiplerle süslü ve içerisinde numarasının yazılı olduğu özel bir işaretle gösterilir.

BULALIM-SÖYLEYELİM

En'âm, A'râf, Enfâl, Tevbe, Lokman ve Fâtır Surelerini Kur'an-ı Kerim Mushafı'ndan bularak bu surelerde geçen cüz ve hizip işaretlerini cüz ve hizip numaraları ile birlikte söyleyiniz.

Kur'an'ın cüz ve hiziplere ayrılması; onun bir düzen içinde okunmasını, takip edilmesini, ezberlenmesini ve tekrar edilmesini kolaylaştırır. Bunun yanında cüz ve hizipler, bireysel okumalarda ve hafızlık çalışmalarında belirli bir sistem takip edilmesi açısından da kolaylık sağlar..

BİLGİ KUTUSU

Mushaf; Kur'an-ı Kerim ayetlerinin bir araya toplanarak kitap hâline getirilmiş şekline denir.

(bk. Mehmet Emin Maşalı, "Mushaf", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 31, s. 242)

5. Kur'an Okuma Biçimleri: Tertil (Tahkik), Tedvir ve Hadr

Kur'an-ı Kerim, kendine özgü fonetiği (ses yapısı) ve okunuşu olan bir kitaptır. Kur'an okumanın manevi bir hazzı, doyumsuz bir lezzeti ve dinleyenleri hayran bırakan kendine has bir musikisi vardır. Kur'an'ın gönülleri ve zihinleri aydınlatan yönü, onun daha özenli, titiz ve usulüne uygun olarak okunmasını zorunlu kılmaktadır.

Kur'an-ı Kerim tilâvetinde gelişigüzel ve ölçüsüz bir okuyuş tarzı ortaya koymak; sesin ve lafızların ahengini ortadan kaldırır, tilâvetten elde edeceğimiz manevi hazzı ve edebî güzelliği gölgeler. Bu nedenle tilâvet esnasında okuma hızını belirli ölçülere göre yapmaya, bu ölçüler için belirlenen kurallara uymaya dikkat edilmelidir. Kur'an tilâvetinde medleri, gunne ve idgamları okuyuş hızına göre ayarlamaya özen gösterilmelidir.

Kur'an tilâvetinde okuyuş hızı esas alındığında üç tür tilâvet şekli ortaya çıkar. Kur'an okumak isteyen kimse, Kur'an'ın okunduğu yere ve zamana göre bu üç tür okuyuştan herhangi birini tercih edebilir. Kur'an tilâvetinde uygulanan okuma şekilleri şunlardır: Tertil (Tahkik), Tedvir ve Hadr.

Tertil (Tahkik)

Tertil (tahkik), harflerin hakkını vererek ağır ağır ve tane tane okumaktır. Tertil tarzı hız bakımından Kur'an'ı en ağır okuyuş şeklidir. Tertil okuyuş aynı zamanda Kur'an-ı Kerim'in de üzerine vurgu yaptığı bir okuyuş tarzıdır.¹⁴

Kur'an tilâvetinde her harfi mahreçlerine ve sıfatlarına dikkat ederek medleri yerli yerinde uzatarak okumaya; ihfa, izhar, iklab, gunne ve idgam gibi tecvid kurallarını en güzel şekilde uygulamaya ve okuyuşu güzelleştirmede gereken hassasiyeti göstermeye **tertil** (tahkik) denir. Ancak bu okuyuş şeklinde tecvid kurallarını uygulamada aşırıya giderek hareketleri uzatmak, sakın harfe hareke vermek (tahrik), hareketli harfi sakın olarak okumak (iskân) ve harflerin arasında sekte yapmak gibi hatalara düşmemek gerekir.

Tertil (Tahkik) okuyuş tarzı öğretim (talim) çalışmalarında, manayı düşünmek, tefekkür ve anlama amaçlı gibi okuyuşlarda tercih edilir.

NOT EDELİM

- Kur'an-ı Kerim "tahkik" üzere tilâvet edildiği zaman;
- Medd-i tabîî bir elif; medd-i muttasıl, medd-i munfasıl ve medd-i lazım dört elif miktarı uzatılarak okunur.
 - Medd-i ârız bir-dört elif; medd-i lîn ise sükûn-u lazımda iki-üç elif, sükûn-u ârızda ise bir-dört elif miktarı uzatılarak okunur.
 - Gunne ve idgamlar azami ölçülerinde uygulanır.

(Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 307-308.)

Tevbe suresinin 119-129. ayeti kerimelerini öğretmeninizden veya interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz ve ayeti kerimeleri öğretmeninizin rehberliğinde tahkik üzere okuyunuz.

Tedvir

Sözlükte "döndürmek, çevirmek" anlamına gelen **tedvir**, Kur'an'ı tertil ile hadr arasında "orta bir hızda" okumaktır.

Tedvir okuyuş tarzı, namazlarda, cüz, sure, hatim ve mukabele okumalarında tercih edilir.

NOT EDELİM

- Kur'an-ı Kerim "tedvir" üzere tilâvet edildiği zaman;
- Medd-i tabîî bir elif; medd-i muttasıl ve medd-i munfasıl üç elif; medd-i lazım dört elif miktarı uzatılarak okunur.
 - Medd-i ârız bir-üç elif; medd-i lîn ise sükûn-u lazımda iki-üç elif, sükûn-u ârızda ise bir-üç elif miktarı uzatılarak okunur.
 - Gunne ve idgamlar normal ölçülerinde uygulanır.

(Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 308-309.)

Yâsîn suresinin 1-12. ayeti kerimelerini öğretmeninizden veya interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz ve ayeti kerimeleri öğretmeninizin rehberliğinde tedvir üzere okuyunuz.

14 bk. Furkan suresi, 32. ayet; Müzzemmil suresi, 4. ayet.

Hadr

Hadr sözlükte; "süratli ve çabuk olmak" anlamına gelir. Kur'an-ı Kerim tilâvetinde ise tecvid kurallarına uygun olarak tilâveti hızlı bir şekilde icra etmeye "**hadr usulü okuma**" denilir.

Kur'an-ı Kerim'i tecvidli okumak vaciptir. Bu nedenle hadr okuyuş tarzından daha hızlı bir şekilde kuralsız ve geliş güzel bir şekilde Kur'an tilâveti yapmak caiz değildir. Böyle bir okuyuş, harflerin mahreç ve sıfatlarına dikkat edilmemesine, kelimelerin ve hecelerin birbirine karışmasına, sesin ve lafızların ahenginin bozulmasına sebep olur. Oysa ki Kur'an tilâvetinde asıl olan, Kur'an'ın gönderiliş amacına ve usulüne uygun olarak dengeli ve ahenkli bir okuyuş ortaya koymak ve onu hayata aktarmaktır.

Tilâvette tertil, tedvir ve hadr usullerinden birisi tercih edilebilir; kişi tilâvet edilen yere ve zamana göre istediği tarzı seçebilir. Ancak seçilen tarzın kurallarına uyulmalı; medlerde, gunne ve idgamlarda bir denge ve ahenk olmalı; mümkün olduğunca tilâvet baştan sona aynı tarz ile yapılmalı; bir ayet tahkik üzere, bir başka ayet tedvir üzere, diğer bir ayet de hadr üzere ya da karışık bir şekilde okunmamalıdır.

Hadr okuyuş tarzı, hafızlık çalışmalarında, talebenin hocasına ezberini arz etmesinde ve yer yer teravih namazlarında tercih edilir.

NOT EDELİM

Kur'an-ı Kerim "hadr" üzere tilâvet edildiği zaman;

- Medd-i tabîi ve medd-i munfasıl bir elif; medd-i muttasıl iki-üç elif; medd-i lazım ise dört elif miktarı uzatılarak okunur.
- Medd-i âriz bir elif; medd-i lîn ise sükûn-u lazımda iki-üç elif, sükûn-u ârizde ise bir elif miktarı uzatılarak okunur.
- Gunne ve idgamlar normal ölçülerinde uygulanır.

(Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 309-310.)

Nebe' suresini öğretmeninizden veya interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz ve sureyi öğretmeninizin rehberliğinde hadr üzere okuyunuz.

6. Hatalı Okuyuş (Lahn)

Lahn sözlükte; "name, ezgi, okurken ya da konuşurken hata etmek, doğru olandan sapmak, bir şeye meyletmek" anlamlarına gelir.

Kur'an tilâvetinde ise harflerin zat ve sıfatlarında hata yapma, tecvid kurallarına riayet etmeme, hareketlere dikkat etmeme gibi nedenlerle ortaya çıkan hatalı okuma şekline **lahn** denir.

Kur'an-ı Kerim tilâvetinde asıl olan; onu doğru, düzgün ve hatasız okuyarak manayı bozan hatalara düşmemektir. Tilâvette hata yapmamak için tecvid kurallarını, özellikle de harflerin mahreç ve sıfatlarını iyi kavramak gerekmektedir. Bunlar iyi kavranmadığı zaman usulüne uygun bir tilâvet yapmak mümkün olamamaktadır. Tecvid ilminde lahn ikiye ayrılır:

Lahn-i Celî: Kelimenin yapısına (lazımî sıfatlar) ilişkin hatalardır. Kelimeleri oluşturan herhangi bir harfin mahrecinde, sıfatında, hareke veya sükûnunda yapılan hataya lahn-i celî (açık hata) denir. Lahn-i celî, dinleyenlerin de fark edebileceği türden hatalardır. Bu hatalar ister anlamı bozsun isterse bozmasın lahn-i celî olarak kabul edilir. Bu nedenle Kur'an tilâvetinin bu hatalardan korunacak şekilde geliştirilmesi vaciptir.¹⁵

15 Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 328.

Lahn-i celî üç şekilde oluşur:

1. Harfin yapısında oluşan hata: Bir harfi mahreç veya sıfatına dikkat etmeden başka bir harf gibi telaffuz etmek, peltek harfi keskin okumak, elif ile ayn harfinin mahrecini karıştırmak, veya medd-i tabiîyi uygulamamaktan dolayı oluşan hatadır.

Örnek: ذَلَّ kelimesini زَلَّ şeklinde;

خَلَقَ kelimesini حَلَقَ şeklinde;

وَلَا الظَّالِمِينَ وَلَا الضَّالِّينَ lafzını لَا الظَّالِمِينَ وَلَا şeklinde;

الْحَمْدُ لِلَّهِ lafzını الْحَمْدُ لِلَّهِ şeklinde;

قَاتَلَ kelimesini قَتَلَ şeklinde okumak.

2. Harekede oluşan hata: Harfin harekesini değiştirmek ya da harekeli harfi sakın okumaktır.

Örnek: الْحَمْدُ لِلَّهِ lafzını الْحَمْدُ لِلَّهِ şeklinde;

أَنْعَمْتُ عَلَيْهِمْ lafzını أَنْعَمْتُ عَلَيْهِمْ ya da أَنْعَمْتُ عَلَيْهِمْ şeklinde;

يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا lafzını يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا şeklinde okumak.

3. Sükûnda oluşan hata: Sakin bir harfe hareke vermektir.

Örnek: الْحَمْدُ kelimesini lam harfine esre hareke vererek الْحَمْدُ şeklinde;

لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ lafzını لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ şeklinde okumak.

Lahn-i Hafî: Kelimenin yapısına (mahreç, sıfat ve harekeye) ilişkin olmayan, harflerin geçici özellikleri (ârizî sıfatlar) ile ilgili hatalardır. Kelimenin yapısını bozmayan, tecvid kurallarını ya eksik uygulamaktan ya da hiç uygulamamaktan kaynaklanan hatalardır. Ancak tecvid kurallarını bilenlerin fark edebileceği türden hatalar olması nedeniyle bu hatalara lahn-i hafî (gizli hata) denir.

Lahn-i hafî yapmamak için tecvid kuralları iyi kavranılmalı, tilâvette özenli olunmalı ve düzenli olarak talim çalışması yapılmalıdır. Bu hatalar, anlamı ister bozsun isterse bozmasın tilâvetin akıcılığına, manevi hazzına ve bereketine gölge düşürür. Bu nedenle Kur'an tilâvetinde hatasız bir okuyuş gerçekleştirmek vaciptir.¹⁶ Lahn-i hafî iki şekilde olur:

1. İhfa, izhar, idgam, iklab veya gunneyi ya eksik yapmak ya da terk etmek; ince harfleri kalın, kalın harfleri ince okumak; medleri ya gereği kadar uzatmamak ya da gereğinden fazla uzatmaktan kaynaklanan hatalar.

2. Ra harfindeki tekrar sıfatını; nun ve mim harflerindeki gunneleri eksik ya da fazla yapmaktan kaynaklanan hatalar.

¹⁶ Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 329.

DİNLEYELİM - UYGULAYALIM

Lokman suresini öğretmeninizden veya interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz ve sureyi arkadaşlarınızla birlikte sırasıyla okuyunuz.

Tilâvet esnasında tespit ettiğiniz okuyuş hatalarını öğretmeninizle birlikte oluşturacağınız örnek bir "değerlendirme formu"na işleyiniz. Okuyuş hatalarının sebebini ve çeşidini açıklayınız.

7. Kur'an Tilâveti ve Kıraat İlmi ile İlgili Temel Kavramlar

Kur'an tilâveti ve kıraat ilmi; belirli ilke, yöntem, teknik, kural ve kavramlara dayanan, özel bir emek, gayret ve uzmanlık gerektiren, üzerinde onlarca eser yazılan özel bir alandır. Bu alan, hem Kur'an-ı Kerim'in metninin yapısından hem de onun manevi özelliğinden beslenerek oluşmuştur. İslam âlimleri Kur'an tilâveti ve kıraat ilmiyle ilgili bazı kavramlar geliştirmiş ve bu kavramlardan bazıları süreç içerisinde birbirleriyle yakından ilişkili birer alt disiplin hâline gelmiştir.

Kur'an tilâveti ve kıraat ilmiyle ilgili kavramlardan bazıları şunlardır:

Fem-i muhsin

Kur'an kıraatinde rivayet (nakil) esastır. Cebrail (a.s.), Kur'an-ı Kerim'i, Allah'tan (c.c.) aldığı gibi Peygamber Efendimize öğretmiş; Peygamberimiz de onu kendisine öğretildiği şekliyle ashabına okumuş ve öğretmiştir.¹⁷

Mushaf'ta yazılı olan Kelamullah'ın (Allah'ın sözü) tecvid kurallarına riayet edilerek öğretilmesi, öğrenilmesi ve okunabilmesi, ancak ağız (müştâfehe) yoluyla mümkün olabilmektedir. Kur'an öğretimi, "hoca merkezli", uygulamaya dayalı, öğreticinin rehberliğini esas alan ve bir o kadar da "hoca-talebe" işbirliğini zorunlu kılan bir mahiyete sahiptir. Kur'an öğretiminde diğer unsurlar (program, öğretim materyali, öğretim ortamları vb.) ikincil öneme sahiptir.

Kur'an-ı Kerim öğretimi (talim) özel uzmanlık gerektiren bir alandır. Kur'an öğretiminde başarı, öğreticinin yeterliliği ve öğretme becerileri ile yakından ilgilidir. İyi bir Kur'an öğretimi; harflerin mahreçlerinin, sıfatlarının ve tecvid kurallarının tam olarak kavratılmasıyla, daha doğrusu mahir bir hocanın rehberliğiyle mümkün olabilir. Bu nedenle Kur'an öğretiminde mahir olan bir öğreticinin en önemli vasfı "fem-i muhsin" olmasıdır.

Kur'an öğretiminde "fem-i muhsin" sahibi bir öğretici oldukça önemli bir yere sahiptir.

Kur'an'ı
fem-i muhsin bir
kişiden öğrenmeyle
ilgili hadisleri içeren
bir sunum hazırlaya-
rak sununuz..

17 Nazif Yılmaz, Kur'an-ı Kerim'i Nasıl Öğretelim?, s. 49.

Farsça fem (ağız) ve Arapça muhsin (iyilik eden, yaptığı işi iyi yapan) kelimelerinin birleşiminden oluşan fem-i muhsin kavramı; "iyi, güzel, yetkin, usta ağız" anlamına gelir. Tecvid ilminde ise Kur'an öğretiminin inceliklerini bilen, harflerin mahreç ve sıfatlarına vakıf, tecvid kurallarını iyi özümsemiş, tilâveti mükemmel, iyi bir okuyucu ve okutucu olan hocaya **fem-i muhsin** denir.

Mehâric-i hurûf

Mahreç (الْمَخْرَجُ) sözlükte; "çıkış yeri" anlamına gelen bir kelimedir. Tecvid ilminde ise "ağzın belirli bir bölgesinde harfin sesinin çıktığı yer" olarak isimlendirilir. Mahrecin çoğulu "mehâriç"tir (الْمَخَارِجُ). **Mehâricu'l-hurûf** (مَخَارِجُ الْحُرُوفِ) da harflerin çıkış yeri anlamına gelir.

Kur'an harfleri, ana mahreç bölgeleri kabul edilen, boğaz, dil (diş-damak) ve dudak bölgelerinden çıkar.

Herhangi bir harfin mahreci belirlenirken o harf, sakın ya da şeddeli olarak alınır ve başına harekeli bir hemze getirilerek okunur.¹⁸

Mehâric-i hurûf ile birlikte ele alınan bir başka kavram da tashih-i hurûf kavramıdır. Kur'an harflerinin doğru telaffuz edilmesi, Kur'an öğretiminin en önemli amaçlarından birisidir. Bu durum aynı zamanda kıraat ilminin de önemle üzerinde durduğu bir konudur. Harflerin yanlış telaffuz edilmesi anlamın değişmesine, dolayısıyla da murad-ı ilahînin (Allah'ın muradı) tam olarak anlaşılamamasına sebep olur. Kur'an-ı Kerim'in indirildiği gibi okunması ilahî bir emirdir.¹⁹ Kur'an öğretiminde sık sık başvurulan metotlardan birisi de harf talimi yapmaktır. Tashih-i hurûf çalışması olarak adlandırılan bu metot, Kur'an harflerinin mahreçlerine ve sıfatlarına uygun olarak doğru bir şekilde telaffuz edilmesini hedeflemektedir. Harflerin doğru telaffuz edilmesi de düzenli olarak öğretici rehberliğinde bireysel veya grup hâlinde yapılacak harf talimi çalışmalarıyla mümkün olabilir.

Harf taliminde; her bir harf mahreçlerinden önce harekelerle (üstün, esre, ötre) sonra da sırasıyla cezim, şedde ve medlerle birlikte telaffuz edilmelidir. Her bir harf, öğreticiden/okuyucudan sonra öğrenciler tarafından bireysel olarak veya koro hâlinde tekrar edilmelidir.

Örnek:

أَبْ - إِبْ - أُبْ
أَبْ - إِبْ - أُبْ

بَا - بِي - بُو

أَبْ - إِبْ - أُبْ

أَبْ - إِبْ - أُبْ

بَ - بِ - بُ

Tilâvet

Sözlükte "okumak, tâbi olmak" anlamına gelen tilâvet; bir kelimeyi özellikle de Kur'an-ı Kerim'i okumayı ifade eder. **Tilâvet**; Kur'an-ı Kerim'i okumayı, emir ve yasaklarına uymayı; tavsiye, teşvik ve ikazlarını dikkate almayı; onunla hayatımıza yön vermeyi ifade ettiği gibi onun manasını anlamayı, ondan öğüt ve ibret almayı da ifade eder. Tilâvet aynı zamanda, "Kur'an'ı tecvid ve tertîl üzere çok titiz, itinalı ve anlamını dikkate

Tilâvet ile ilgili ayet ve hadisleri içeren bir sunum hazırlayınız.

¹⁸ Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 93; Demirhan Ünlü, Kur'an-ı Kerim'in Tecvidi, s. 59.

¹⁹ bk. Kiyâme suresi 18. ayet.

olarak düzenli bir okuma şekli" anlamına geldiği gibi²⁰ ezberden okuma anlamına da gelir. Çünkü hem Peygamberimiz hem de sahabe ellerinde bugünkü anlamda bir Mushaf olmadığı için Kur'an-ı ezberden okumuştur.²¹

Tilâvet kavramı Kur'an-ı Kerim'de geçen kavramlardan birisidir. **"Şüphesiz Allah'ın kitabını okuyanlar, namazı kılanlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden, gizlice ve açıktan Allah yolunda harcayanlar, asla zarar etmeyecek bir ticaret umabilirler."**²² mealindeki ayette Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'i özenli bir şekilde tilâvet edenlerden övgüyle bahseder.

Kıraat

Sözlükte " sesli veya sessiz, nağmeli veya nağmesiz okumak, tilâvet etmek, telaffuz etmek, bir araya getirmek, toplamak" anlamına gelen **kıraat**, Arapça "ka-ra-e" (قَرَأَ) kelimesinden türeyen "kelimelerin bir kısmının diğer bir kısmına katılıp eklenmesi anlamına" gelen bir kavramdır. Kur'an (قُرْآن) kelimesinin de buradan türediği kabul edilir.²³ Kıraat, harflerin bir araya gelmesiyle oluşan kelimeleri, kelimelerin oluşturduğu cümleleri okumak anlamına da gelir. Kıraat, Kur'an-ı Kerim'i tecvid ilminin kurallarına uygun olarak belirli bir ahenk üzere okumak şeklinde tanımlanabilir.²⁴ Kıraat, bir yandan "Kur'an tilâvet etmeyi, okumayı" ifade ederken, diğer yandan da Peygamber Efendimiz ve sahabilerden nakledilen rivayetlere dayanarak Kur'an'ın okunuş özelliklerini ifade eder.

Kıraat ilmi de Kur'an-ı Kerim lafızlarının özelliklerini, bu lafızların okunuşlarıyla ilgili incelikleri ve lafızların okunuşlarında ortaya çıkan farklılıkları inceleyen ilim dalı olarak tanımlanabilir.²⁵

BİLGİ KUTUSU

Kıraat ilmi okuyuş özellikleri ve okuyuşların kıraat imamlarına dayandırılma biçimleri açısından üç bölümde ele alınır.

- **Aşere:** Yedi imama (Kıraat-i seb'a) üç imam daha ilave edilmesiyle oluşan on kıraat imamının (kıraat-i aşera) okuyuşlarını ve bunların uygulama şekillerini ortaya koyan öğretim metoduna denir.
- **Takrib:** On kıraat imama, her imamın iki râvisinin okuyuşlarını ve bunların uygulama şekillerini ortaya koyan öğretim metoduna denir.
- **Tayyibe:** Aşere ve takrip derslerinin içerdiği tarz ve usulleri edebî yönden ele alan, kıraat ilminde elfiyye olarak bilinen ve 1016 beyitten oluşan manzum esere ve bu eserin okutulmasına denir.

(Nihat Temel, "Kıraat ve Tecvid İlmine Ait Eserlerin Sistematiği", Kıraat ilmi ve Problemleri, s. 275.)

FARKI BULALIM

Kıraat ve tilâvet kavramlarının benzer ve farklı yönlerini bularak sınıfınızda paylaşınız.

20 Abdurrahman Çetin, "Tilâvet", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 41, s. 155.

21 Yavuz Fırat, Kıraat Tertîl ve Tilâvet Kavramlarının Anlamsal Araştırma ve Karşılaştırması, s. 267.

22 Fâtır suresi 29. ayet.

23 Abdülhamit Birışık, "Kıraat", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 25, s. 426.

24 Yavuz Fırat, Kıraat Tertîl ve Tilâvet Kavramlarının Anlamsal Araştırma ve Karşılaştırması, s. 262-266.

25 Yavuz Fırat, Kıraat Tertîl ve Tilâvet Kavramlarının Anlamsal Araştırma ve Karşılaştırması, s. 271; Abdülhamit Birışık, "Kıraat", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 25, s. 426.

BİLGİ KUTUSU

Sözlükte, “yerine getirme, borç ödeme” anlamlarına gelen **edâ**; Kur’an kıraatinde “tilâvet esnasında harflerin hakkını vererek gereği gibi okumak” ya da “Kur’an öğretiminde hocanın öğrettiği şekilde lafızları tekrar etmek ve bunları öğretildiği şekil üzere okumak” gibi anlamlara gelir.

(Nazif Yılmaz, Kur’an-ı Kerim’i Nasıl Öğretelim?, s. 54.)

Kari

Genel olarak “Kur’an tilâvet eden, okuyan kişi” anlamına gelen **kari**, İslam tarihinde “Kur’an’ın edâ keyfiyetini; Kur’an lafızlarını özellikleri ve okunuş incelikleriyle bilen kişi” için kullanılan bir kavramdır. Bu yönüyle kari, en az üç farklı kıraat (okuyuş) tarzını uygulayan kişi anlamında da kullanılır.²⁶ Kari kelimesinin çoğulu “kurrâ”dır.

KARİLERİ TANIYALIM

Ülkemizde veya İslam dünyasında meşhur olan karilerden bazılarını tanıtan ve karilerin okuyuşlarından örnekler içeren bir sunum hazırlayınız.

Abdurrahman
Gürses

Abdülbasit
Abdüssamet

Dudak talimi

Kur’an tilâveti esnasında dudakların belirli usul ve kurallara göre hareket etmesine, dudakların harflerin harekeli veya sakin oluşuna göre şekil almasına tecvid ilminde **dudak talimi** denir. Kur’an tilâvetinde karinin dudak hareketleri, onun mahir bir okuyucu olup olmadığı konusunda fikir verir. Kur’an tilâvetinde dudak talimi kıraatin adabındandır.²⁷

Fetha (üstün) ve kesra (esre) harekede dudaklar normal, tabii bir hâldedir. (نَصَرَ - فِيهِ)

Damme (ötre) hareke ile vav (و) harfinde dudaklar öne doğru büzülerek uzatılır. (يَضُرُّ - يَوْسُوسُ)

Sakin harflerde dudaklar her zaman mâ kabline (önceki harfin harekesine) göre şekil alır. (الْحَمْدُ - كُتِّمُ)

İdgamlı veya şeddeli harflerde dudaklar sonraki igdam edilen harfin harekesine göre şekil alır. (وَمَنْ نَعْمَرُهُ - لَتُسْئَلُنَّ)

(Abdurrahman Çetin, Kur’an Okuma Esasları, s. 312-316.)

26 Abdülhamit Birışık, “Kıraat”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 25, s. 426-427.

27 Abdurrahman Çetin, Kur’an Okuma Esasları, s. 311; Yavuz Fırat, Kur’an Tilâvetinin Kuralları, s. 140.

OKUYALIM - UYGULAYALIM

Yâsîn suresinin birinci sayfasında (1-12. ayetler) aşağıdaki aşamaları dikkate alarak örnek uygulama yapınız.

1

AŞAMA

Öğretmen okumalı, öğrenci öğretmenin okuyuşunu Mushaftan takip etmeli

2

AŞAMA

Öğretmen okumalı, öğrenci öğretmenin okuyuşunu izleyerek dudak hareketlerini takip etmeli

3

AŞAMA

Öğrenci okumalı, öğretmen öğrencinin okuyuşunu takip etmeli ve yanlışları yerinde düzeltmeli

Temsilî okuma

Kur'an tilâvetinde okunan yerin anlamının okuma üzerinde önemli bir yeri vardır. Bu nedenle tilâvet esnasında sesin manaya göre vurgulanması, yükseltilmesi veya alçaltılmasına **"temsili okuma"** denir.²⁸ Herhangi bir edebî metni nasıl okurken yer yer vurgu yapma, sesi yükseltme veya alçaltma okunan metni daha anlamlı kılıyorsa, Kur'an tilâvetinde de durum böyledir. Ancak temsili okumada istenilen sonucun elde edilebilmesi Arapçanın dil yapısının inceliklerinin, tecvid kurallarının, ayetlerin anlamlarının bilinmesine ve düzenli talim çalışması yapmaya bağlıdır.

Raf-u savt ve hafd-u savt

Kur'an tilâveti esnasında hak ve hakikati açıklayan, Hakk'ın ve haklının sözlerinin yer aldığı, Rabb'imizin emirlerinden bahseden, müjde, mükâfat ve rahmet ayetlerinin geçtiği yerlerdeki bazı kelime, cümle ve ayetleri okurken sesin yükseltilmesine **"raf-u savt"** (sesin yükseltilmesi) denir. Aynı şekilde dua ve istiğfarların bulunduğu bölümler ile batıla ait sözlerin geçtiği bazı kelime, cümle ve ayetleri okurken sesin alçaltılmasına da **"hafd-u savt"** (sesin alçaltılması) denir.²⁹

UYGULAYALIM

"Yüzünden Okunacak Sureler" bölümünden öğretmeninizin rehberliğinde örnek yerler seçerek Kur'an tilâvetinde sesin vurgulandığı, yükseltildiği ve alçaltıldığı kurallarla ilgili uygulama yapınız.

28 Yavuz Fırat, Kur'an Tilavetinin Kuralları, s. 143-144.

29 Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 323-325.

İmam, râvî ve tarîk

Kıraat ilminde otorite olan, yedi (kıraat-i seb'a) veya on (kıraat-i aşera) kıraatin kendilerine nispet edildiği kişilere Kur'an ilimleri alanında **imam** adı verilir. Her bir kıraat imamının kıraatini aktaran ve aktardığı rivâyeti uygulamada uzman olan kişiye de **râvî** denir. Kıraat imamlarının pek çok râvîsi olmakla beraber her imamın iki râvîsi meşhur olmuştur. Bu râvîlerin kendi hocaları olan kıraat imamından öğrendikleri (talim ettikleri) kıraat farklarını içeren rivâyetlerin, onların talebeleri aracılığıyla silsile yoluyla rivâyet edilmesine de **tarîk** denir.³⁰

İmam, râvî ve tarîk silsilesini gösteren bir şema

8. Kıraatler ve Kıraat İmamları

Kur'an-ı Kerim, Peygamberimiz Dönemi'nde hem ezberlenmiş hem de vahiy kâtipleri tarafından çeşitli malzemeler üzerine yazılmıştır. Yemâme Savaşı, Kur'an'ın toplanıp kitap (Mushaf) hâline getirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu savaşta pek çok kurrâ ve hafız sahabinin şehit olması başta Hz. Ömer (r.a.) olmak üzere sahabenin ileri gelenlerinde endişe ve tedirginliğe sebep olmuştur. Buradan hareketle, Hz. Ebu Bekir (r.a.) Dönemi'nde Kur'an ayetleri iki kapak arasında toplanarak Mushaf hâline getirilmiştir.

Kur'an-ı Kerim, Hz. Osman (r.a.) Dönemi'nde bu Mushaf esas alınarak ve kıraat farklılıkları gözetilerek çoğaltılmıştır. Bu çalışmalarda ihtilaf edilen konularda Kureyş lehçesi esas alınmıştır. Kur'an'ın toplanması ve çoğaltılması çalışmalarında Kur'an ve kıraat bilgisine sahip olan âlim ve kurrâ sahabilerden yararlanılmıştır.³¹ Çoğaltılan nüshalar; Mekke, Medine, Kûfe, Basra ve Şam gibi belirli İslam merkezlerine gönderilmiştir. Çoğaltılan nüshalarda harflerin noktasız ve harekesiz oluşu farklı kıraatlerin okunmasına imkân sağlamaktaydı.

Fetihler sonucu İslam'ın değişik bölgelere yayılması sonucunda âlim sahabiler, o beldelerde İslam'ı tebliğ etmek, yeni Müslüman olan halka İslam'ı öğretmek üzere yola koyulmuşlar, gittikleri yerleri ilim merkezi hâline getirmişlerdir.

Sahabe, Peygamberimizin vefatından sonra Kur'an kıraatine ve kıraat farklılıklarına önem vermiş ve Kıraat ilminin İslamî ilimler alanında ortaya çıkan ilk ilmî disiplin olmasına öncülük etmişlerdir. Medine, Mekke, Kûfe, Basra ve Şam gibi şehirler başta Kıraat ilimleri olmak üzere diğer İslamî ilimlerin doğup geliştiği mekânlar olmuştur. Kıraat farklılıklarını öğreten ve uygulayan imamlar da ağırlıklı olarak bu şehirlerde ortaya çıkmıştır.³²

Kur'an tilâvetini kolaylaştıran en önemli ruhsatlardan birisi Peygamber Efendimizin, Kur'an-ı Kerim'in "yedi harf" üzere nazil olduğunu beyan eden açıklamasıdır.³³ Bu ruhsat, aynı zamanda farklı kıraatlerin hem dayanağı hem de meşruiyet kaynağı olmuştur.

30 Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 285-286.

31 Abdülhamit Birişik, "Kıraat", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 25, s. 427.

32 Yavuz Fırat, Kur'an Tilâvetinin Kuralları, s. 11.

33 bk. Buhârî, Fezâilu'l-Kur'an, 5.

BİLGİ KUTUSU

Kur'an-ı Kerim'deki kıraat farklılıkları;

- Hareke ve sükûn farklılıkları,
- Med (harfleri uzatarak okuma) ve kasr (harfleri kısa okuma) uygulama farklılıkları,
- İdgam ve imale uygulama farklılıkları,
- Harflerin kalın veya ince okunması ile ilgili farklılıklar,
- İsimlerin tekil (müfred), ikil (tesniye), çoğul (cemi), eril (müzekker), dişil (müennes) olarak farklı okunmasıyla ortaya çıkan farklılıklar,
- Fiillerin mazi, muzari veya emir kipi olarak okunmasıyla ilgili farklılıklar,
- Noktalama ile ilgili farklılıklar gibi şekillerde karşımıza çıkar.

NOT EDELİM

Kur'an-ı Kerim'deki kıraat farklılıkları;

- Fâtiha suresinin 3. ayetinde geçen مَالِكِ kelimesinin مَلِكِ şeklinde okunması,
- Âl-i İmrân suresinin 195. ayetinde geçen وَقَاتِلُوا وَقَاتِلُوا kelimelerinin وَقَاتِلُوا şeklinde yer değiştirilerek okunması,
- Kasas suresinin 8. ayetinde geçen وَحَزْنَا kelimesinin وَحَزْنَا şeklinde okunması gibi şekillerde karşımıza çıkar.

Tabiîn ve tebe-i tabiîn de sahabe gibi Kur'an'ın okunmasına ve okutulmasına önem vermiştir. Bunlardan hayatını Kur'an'a vakfeden, onun okunması ve anlaşılması için gece gündüz çaba sarf eden âlimler yetişmiştir. Çoğunluğu hicri II. asırda yaşayan ve bulundukları yerlerde Kur'an kıraati ve öğretiminde otorite olarak kabul edilen bu âlimler "**Kıraat İmamları**" olarak tanınmıştır.

Hicri IV. asırda Ebû Bekir bin Mücahid tarafından yazılı olarak bir araya getirilen "yedi kıraat"a (kıraat-ı seb'a), daha sonra üç kıraat imamının okuyuşu da eklenmiştir. Böylece mütevatir kıraatların sayısı on olarak tespit edilmiştir ve bu mütevatir kıraatlara "**kıraat-ı aşere**" (on kıraat) adı verilmiştir.

Kıraat âlimleri genellikle bu on kıraatı sahih kabul etmişlerdir. Bunların dışında kalan ve okunması caiz olmayan kıraatleri ise şâz olarak görmüşlerdir.³⁴

Bir kıraatın sahih olması için üç temel şart vardır:

1. Peygamberimizden sahih bir senetle rivayet edilmesi,
2. Hz. Osman'ın (r.a.) İslam merkezlerine gönderdiği mus-haflardan birinin yazım şekline uygun olması,
3. Bir yönüyle de olsa Arapça'nın gramer kurallarına uygun olması.

34 İsmail Karaçam, Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri, s. 60-69; Ramazan Pakdil, Ta'lim Tecvid ve Kıraat, s. 343-360.

YEDİLİ VE ONLU TASNİFE GÖRE KIRAAT İMAMLARI VE RÂVİLERİ

		Ölüm Tarihleri (Hicri/Miladi)
On Kiraat (Aşere)	Yedi Kiraat (Seb'a)	1. Nâfi
		a) Kâlûn
		b) Verş
		2. İbn Kesîr
		a) Bezzî
		b) Kunbü
		3. Ebû Amr
		a) Dûrî
		b) Sûsî
		4. İbn Âmir
		a) Hişam
		b) İbn Zekvân
		5. Âsım
		a) Ebû Bekir Şu'be
		b) Hafs
		6- Hamza b. Habîb
		a) Halef
		b) Hallâd
		7- Kisâî
		a) Ebü'l-Hâris
		b) Dûrî
		8- Ebû Ca'fer el-Kârî
		a) İbn Verdân
		b) İbn Cemmâz
		9- Ya'kûb el-Hadramî
		a) Ruveys
		b) Ravh
		10- Halef
		a) İshak el-Verrâk
		b) İdris el-Haddâd

NOT EDELİM

Kiraat imamlarının her birinin birden çok râvisi olmakla birlikte, ikişer ravileri meşhur olmuştur. Bu kiraatlerden en meşhur olanı ve tercih edileni, ülkemizde de okunan Âsım kiraatinin Hafs rivayetidir.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Tecvid ilminde “ağzın belirli bir bölgesinde harfin sesinin çıktığı yer” olarak tanımlanan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tertil
- B) Hizip
- C) Vasil
- D) Mahreç
- E) Tedvir

2. Harflerin üzerinde bulunan ve harflerin birbirine bağlanmasını ve sakin (harekesiz) olarak okunmasını sağlayan işarete ne ad verilir?

- A) Şedde
- B) Üstün
- C) Esre
- D) Cezim
- E) Ötre

3. Harflerin üzerinde bulunan, bir harfin iki defa okunmasını sağlayan işaret aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Esre
- B) Üstün
- C) Cezim
- D) Ötre
- E) Şedde

4. Tecvid ilminde, Kur'an okurken bir kelimeyi kendisinden sonra gelen kelimeye, sesi ve nefesi kesmeden birleştirmeye ne ad verilir?

- A) Vasil
- B) Vakıf
- C) Edâ
- D) Hizip
- E) Hareke

5. Tecvid ilminde Kur'an okurken, okumaya tekrar başlamak niyetiyle bir kelime üzerinde sesin ve nefesin kesilmesine ne denir?

- A) Vakıf
- B) Tertil
- C) Tilâvet
- D) Vasil
- E) Kıraat

6. Kur'an-ı Kerim tilâvetinde tecvid kurallarına uygun olarak tilâveti hızlı bir şekilde icra etmeye ne denir?

- A) Lahn
- B) Tertil
- C) Tedvir
- D) Hadr
- E) Hizip

7. Vakıfla ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Vakıf, kelimeyi bölerek yapılmaz.
- B) Sonunda tek hareke bulunan kelimelerde sükûn üzerinde durulur.
- C) İki ötre ve iki esreli kelimelerde sükûn üzerinde durulur.
- D) İki üstünlü kelimelerde, sükûn üzerinde durulur.
- E) Sonunda med harfi olan kelimelerde değişiklik olmaz, med harfi üzerinde durulur.

8. Aşağıda verilen durak işaretlerinden hangisi yanlıştır?

- A) Vakf-ı câiz (ج): Geçmek ve durmanın mümkün olduğu fakat durmanın daha evlâ olduğu durak.
- B) Vakf-ı mutlak (ط): Anlam bakımından cümlelerin tamamlanmadığına ve durmak için şartların uygun olmadığına işaret eder.
- C) Vakf-ı lâzım (م): Geçildiğinde mana bozulabilir gerekçesiyle durulması önemle istenen durak işaretidir.
- D) Vakf-ı murahhas (ص): nefes yetmediği zaman durulabilir. Geçmek daha uygundur.
- E) Vakf-ı mücevvez (؛): Durmaya izin vardır, ama geçmek daha uygundur.

B. Aşağıda boş bırakılan yerleri verilen uygun kelimelerle doldurunuz.

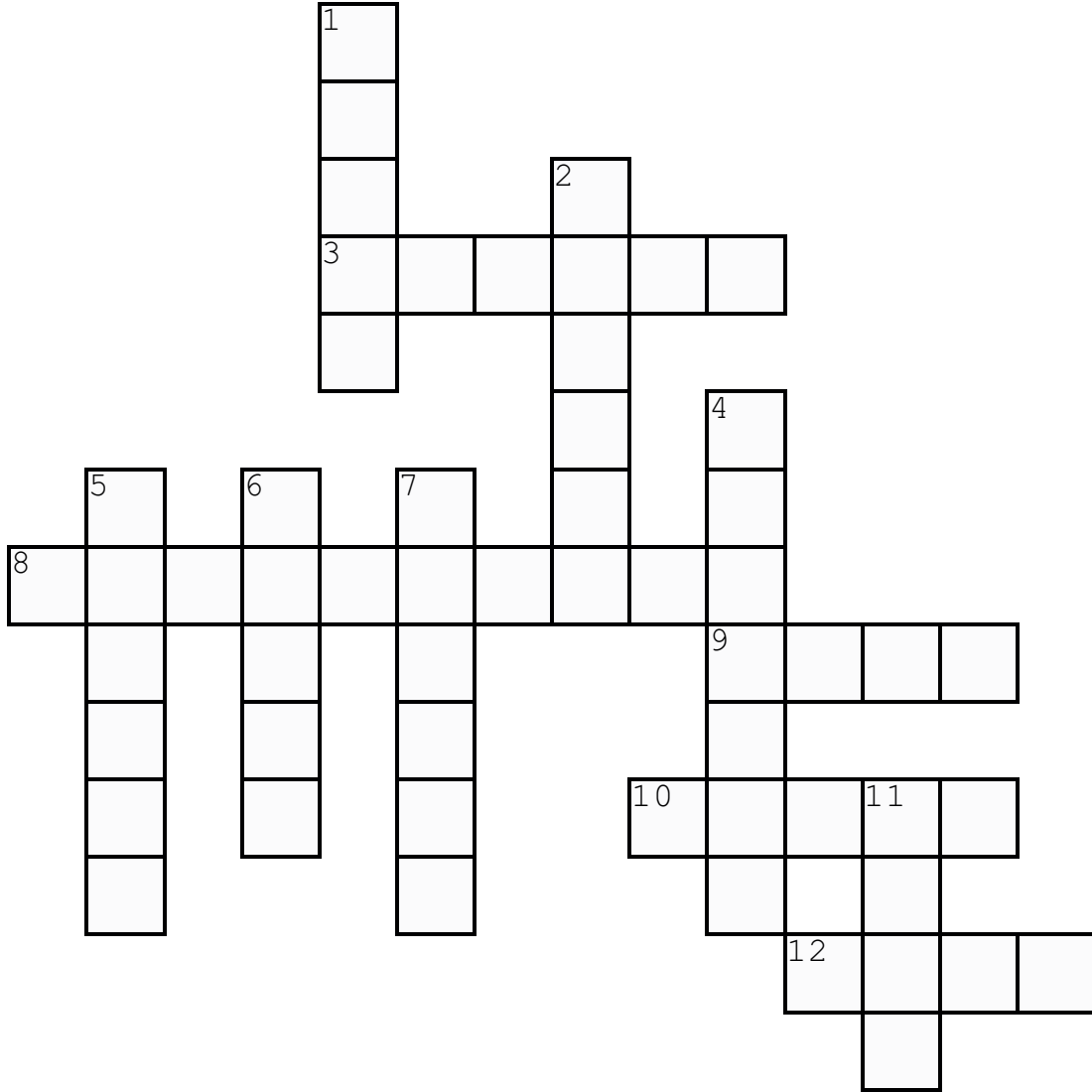
(kıraat ilmi, lahn-i celî, lahn-i hafî, tefsir, vakıf, hadr, tahkik, tedvir)

1. Kur'an'ı tertil ile hadr arasında yani orta bir hızda okumaya "....." denir.
2. Kur'an-ı Kerim'i tecvid kurallarına uygun olarak hızlı okumaya "....." denir.
3. Harflerin kendisinde, hareketlerinde veya sükûnlarda yapılan hataya "....." denir.
4. Harflerin geçici özelliklerinde oluşan hatalara "....." denir.
5. Kur'an kelimelerindeki farklı okunuşları inceleyen ilim dalına "....." denir.
6. Kur'an okurken sesin ve nefesin kesilmesine "....." denir.

C. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanları "D", yanlış olanları "Y" ile işaretleyiniz.

1. (.....) Tecvid ilminde, Kur'an okumaya ilk başlamaya veya vakıf yaptıktan sonra okumaya devam etmeye ibtida denir.
2. (.....) Kur'an harflerini seslendiren işaretlere "med" denir.
3. (.....) Vakıf işaretlerini ilk belirleyen Muhammed bin Tayfur es-Secâvendî'dir.
4. (.....) Bir kıraatin sahih kabul edilmesi, onun Arapçanın gramer kurallarına uygun olması şartına bağlı değildir.
5. (.....) Tecvid kurallarını en güzel şekilde uygulamaya ve okuyuşu güzelleştirmede gereken hassasiyeti göstermeye tertil (tahkik) denir.
6. (.....) Kur'an-ı Kerim'in ortalama yirmişer sayfadan oluşan bölümlerinin her birine "hizip" adı verilir.

D. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Üstün harekenin diğer adı.
2. Kur'an-ı Kerim'in usulüne uygun biçimde tane tane, ağır ağır okunması.
3. Harflerin seslendirilmesini sağlayan işaretler.
4. Harflerin çıkış yeri olan mahreç kelimesinin çoğulu.
5. Kur'an'ı tecvid kurallarına uygun biçimde orta bir okuyuşla okumak.
6. Kur'an okurken tekrar başlamak niyetiyle bir kelime üzerinde sesin ve nefesin kesilmesi.
7. Kur'an'ın kitap hâline gelmiş şekli.
8. Kur'an'da yazılı olan ayetler, Allah'ın sözü
9. Kur'an alfabesinde harfin üstüne konan uzatma işareti
10. Kur'an'da cüzleri dörde ayıran bölümler.
11. Kıraat ilminde otorite olan, meşhur kıraatlerden birisinin kendisine nispet edildiği kişi.
12. Kur'an o kurken tecvid kurallarına ve harekelere riayet etmemek, hatalı okumak.

2. ÜNİTE

KUR'AN ÖĞRETİMİNDE TEMEL İLKE VE YÖNTEMLER

(Nahl suresi 90. ayet)

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Kur'an-ı Kerim'de yer alan tefekkür ve tedebbürle ilgili ayetlerden oluşan bir sunum hazırlayınız.
2. Kur'an öğretimi yöntemi ile ilgili hadisleri araştırınız.
3. Kur'an öğretiminde yaygın olarak yapılan hataları araştırınız.
4. Asr-ı saadetten günümüze Kur'an eğitimi veren kurumları araştırınız.

1. Temel İlkeler

Eğitim öğretim faaliyetlerinin başarılı olabilmesi, bu faaliyetlerle ilgili temel ilke ve amaçların iyi belirlenmesine ve bunların titizlikle uygulanmasına bağlıdır. Bu nedenle eğitim öğretim faaliyetlerinde temel ilkeler, hedefe ulaşmada önemli bir yere sahiptir.

İslam âlimleri, sahabeden günümüze kadar Kur'an öğretimi üzerine bazı temel ilkeler ortaya koymuş ve Kur'an öğretimini (talim) bu ilkeler çerçevesinde yürütmüşlerdir.¹

Kur'an öğretiminde, eğitim öğretim alanında gelişen yeni ilke ve yaklaşımları kullanmak elbette ki başarıyı artıran unsurlar arasında yer alır. Ancak Kur'an öğretimi sıradan bir olay değildir. Her şeyden önce bu öğretimin, dinî bir temeli ve vicdani bir sorumluluğu vardır. Bu nedenle Kur'an öğretiminin şer'î temellere dayanması, ihlas ve samimiyeti içermesi, salih amel olarak yapılması ve Allah rızasına dayanması esastır². Eğitim ve öğretimle ilgili diğer ilke ve yaklaşımlar, bu temel ilkeleri destekleyen ve onlara yardımcı olan unsurlar olarak görülmelidir.

İLKELER ÇIKARILIM

- "Sizin en hayırlınız, Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir."

(Buhârî, Fedâilü'l-Kur'an, 21; Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'ân, 15.)

- "Kur'an-ı Kerim okuyan müminin tadı ve kokusu güzel ütrücce (ağaç kavunu) gibidir. Kur'an okumayan mümin ise, hurma gibidir ki, onun kokusu yok fakat tadı lezzetlidir, Kur'an okuyan münafık ise kokusu güzel fakat tadı acı reyhana benzer. Kur'an okumayan münafık ise, tadı acı kokusu da olmayan Ebû Cehil karpuzu gibidir."

(Müslim, Müsâfirîn 243.))

Yukarıdaki hadisi şeriflerden ilkeler çıkaralım:

1. En hayırlı kişi, Kur'an'ı öğrenen ve onu başkasına öğretendir.

2.

3.

4.

5.

6.

1 Ömer Halil Hasan, Kur'an-ı Kerim Öğretimi, s. 263.

2 Ömer Halil Hasan, Kur'an-ı Kerim Öğretimi, s. 263-264.

Kur'an öğretiminin temel ilkelerinden bazıları şunlardır:

1.1. Tilâvette Asla Uygunluk

Kur'an öğretiminin en önemli amaçlarından birisi, onun Peygamber Efendimize indirildiği şekilde öğrenilmesini ve okunmasını sağlamaktır. Peygamber Efendimiz, Kur'an'ı kendisine indirildiği şekilde ashabına öğretmiş, kurrâ olarak tabir edilen Kur'an muallimlerini yetiştirmiş, Kur'an'ın bu muallimlerden öğrenilmesini tavsiye etmiştir.³

Kur'an öğretiminde temel ilkeler, zamana ve mekâna göre değişen bir yapıya sahip değildir. Kur'an, nazil olduğu dönemden kıyamete kadar metni, lafzı ve hükmü değişmeyecek olan ilahî bir beyandır. Bu hakikatler dikkate alınmadığı zaman lafız ve mana arasındaki bütünlük bozulur, Kur'an'ın tahrif edilmesine (değiştirilmesine) yönelik anlayışlar ortaya çıkar. Mananın üzerinde koruyucu bir örtü gibi olan ve sahih bir senetle Peygamber Efendimize kadar ulaşan lafzın korunması ve bunun "aslına uygun olarak tilâvet edilmesi" Kur'an öğretiminin en temel ilkeleri arasında yer alır. Böylece lafzın korunması, mananın korunmasına; o da Kur'an'ın aslının korunmasına hizmet etmiş olur.

Kur'an öğretimi, Peygamberimizin sahabeye öğrettiği usul üzere gerçekleştirilmeli, senedi Peygamber Efendimize ulaşan sahih kıraatlarla (kıraat-ı seb'a ve kıraat-ı aşera) öğretim yapılmalıdır. Ayrıca öğretimde lafızların özellikleri ve Arapçanın dil yapısı dikkate alınmalı, "Kur'an'ın öğrenildiği gibi öğretilmesi" esası göz önünde bulundurulmalıdır.

DÜŞÜNELİM-YORUMLAYALIM

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ٩

"Doğrusu Kur'an'ı biz indirdik, onun koruyucusu elbette biziz."

(Hicr Suresi, 9. ayet.)

Bu ayeti kerimeyi "tilâvette asla uygunluk" ilkesi çerçevesinde yorumlayınız.

3 Ömer Halil Hasan, Kur'an-ı Kerim Öğretimi, s. 270. Ayrıca bk. Buhârî, Fedâilü'l-Kur'an, 21.

DEĞERLENDİRELİM

"Kur'an'ı şu dört kişiden alın (öğrenin): Abdullah b. Mes'ud, Muaz b. Cebel, Übeyy b. Ka'b ve Ebû Huzeyfe'nin mevlâsı Salim."

(Buhârî, Fedâilü'l-Kur'an, 8.)

Peygamber Efendimizin hadisini, "Kur'an'ın öğrenildiği gibi öğretilmesi" ilkesi çerçevesinde değerlendiriniz.

1.2. Fem-i Muhsin'den Öğrenmek

Kur'an'ın hem lafzı hem de bu lafızların okunma şekli Peygamberimizden rivâyet yoluyla gelmiştir. Bu nedenle kıraatin, onu rivâyet eden bir kâriye dayandırılması gerekmektedir. Bu da tarihî süreçte kıraat imamlarının ve bu imamlardan rivâyet edilen farklı kıraatlerin oluşmasına neden olmuştur.

Kur'an öğretiminin başarısı, bu eğitimin inceliklerini bilen, harflerin mahreç ve sıfatlarına vâkıf, tecvid kurallarını iyi özümsemiş, tilâveti mükemmel, okuma ve okutma becerileri gelişmiş *fem-i muhsin* bir hocaya bağlıdır. Bu nedenle Kur'an öğretiminde hocaların rolü bütün diğer unsurların üzerindedir. Hocaların uyguladığı yöntem ve teknikler, kullandığı öğretim materyalleri ve eğitim ortamları başarıya katkısı olan yardımcı unsurlarıdır.

Kur'an öğretiminde hedefe ulaşmak, tam olarak ne mevzuata ne müfredata (öğretim programına) ne öğretim materyaline ne de eğitim ortamlarına bağlıdır. Kur'an öğretiminde ehliyet ve maharet başarının esas anahtarıdır.⁴ Ayrıca Kur'an öğretiminin hedefe ulaşmasında, hocaların niteliği ve gayretinin yanında öğrencinin isteği ve çalışması önemli bir yere sahiptir.

Örnek okuyuşlar için Diyanet İşleri Başkanlığının (<http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/>) portalını ziyaret edebilirsiniz.

Kur'an Öğretiminde;

Kur'an
öğretimini
ibadet aşkıyla
yapabilen

İletişim
becerileri
gelişmiş

Dersin özel
öğretim
yöntemlerini
iyi bilen

Vasıflı
(kari ve mukri),
mahir
öğretmenler

Başarılı Olabilirler.

4 Fatih Çollak, Kur'an-ı Kerim Dersi Müfredatı ve Öğretim Teknikleri, İmam Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğretim, s. 133-134.

1.3. Harfleri Doğru Telaffuz Etmek

Kur'an-ı Kerim, Arapça olarak indirilmiştir. Arapçanın dil yapısı ve fonetik özellikleri, Kur'an'ın kelime ve cümle yapılarına farklı bir edebî zevk katmıştır. Ayetlerde yer alan bu edebî zevkin ortaya çıkması, Kur'an'ın indiği şekilde okunmasıyla mümkün olur. Bu da Kur'an'ın doğru bir şekilde anlaşılmasını kolaylaştırır. Arap alfabesindeki harflerin mahreç ve sıfat özelliklerinin iyi kavratılması Kur'an öğretiminin en temel konusunu oluşturur.

Harflerin mahreç sıfatlarının tam olarak kavratılabilmesi, fem-i muhsin olan bir hocanın rehberliğinde düzenli olarak yapılacak çalışmalarla mümkün olabilir. Harflerin mahreç ve sıfatlarını bilerek her bir harfin mahrecinden doğru bir şekilde telaffuz edilmesini sağlamak, Kur'an kıraatinin en önemli amaçlarından birisidir. Çünkü harflerin Arapçanın fonetik özelliklerine uygun olarak doğru bir şekilde seslendirilmesi ve telaffuz edilmesi Kur'an tilâvetinin esasıdır. Kur'an öğretiminde mahreç ve tashih-i hurûf çalışması ihmal edilmemesi gereken bir konudur. Kur'an öğretiminin hem başında hem de ilerleyen süreçlerinde mahreç ve tashih-i huruf çalışması yapılmalıdır. Bu çalışmalarda bütün harfler; harekeli, cezimli, şeddeli ve med harfleriyle birlikte tek tek telaffuz edilmelidir.

DÜŞÜNELİM-YORUMLAYALIM

"Kur'an'ı gereği gibi güzel okuyan kimse, vahiy getiren şerefli ve itaatkâr meleklerle beraberdir. Kur'an'ı kekeleyerek zorlukla okuyan kimseye de iki kat sevap vardır."

(Buhârî, Tevhîd, 52; Müslim, Müsâfirîn, 243; Tirmizî, Fezâilu'l-Kur'ân, 13; İbn Mâce, Edeb, 52.)

Peygamber Efendimiz, "Kur'an'ı gereği gibi güzel okuma" ile neyi ifade etmek istemiş olabilir? Yorumlayınız.

1.4. Tecvid Kurallarına Uygun Okumak

Tecvid, harfleri mahreç ve sıfatlarına uygun bir şekilde tellaffuz etmeyi ve tilâvetle ilgili kurallara (med, idgam, gunne, vakıf, vasıl, sekte vb.) riayet ederek Kur'an okuma becerisi kazandırmayı amaçlayan bir ilimdir. Tecvid, Kur'an harflerinin telaffuzu ile ilgili kuralları ortaya koyar. Bu bağlamda harflerin mahreçlerinin tespiti ve sıfatlarının incelenmesi gibi konular, tecvid ilminin en önemli konuları arasında yer alır.⁵

Kur'an-ı Kerim'in "tilâveti ile taabbud olunan (ibadet edilen) bir kitap" olması⁶ ve "tertil üzere okunması"nın emredilmesi⁷, tecvid ilminin önemini artırmaktadır. Bu emir tilâveti, lahn-i celîden (açık hatadan) kurtaracak kadar tecvid öğrenmeyi zorunlu kılmıştır. Bu nedenle tecvid kurallarına uyarak Kur'an okumak, âlimler tarafından vacip olarak kabul edilmiştir.⁸

Tecvid kurallarını uygulayarak Kur'an okuyan kimse, Kur'an'ı, "indirildiği şekil üzere", Arapçanın dil ve ses yapısının özelliklerine uygun bir şekilde tilâvet etmiş olur. Böylece hatalı ve yanlış okuyuşlardan korunarak Kur'an'dan alacağı feyiz ve bereketi artırmış olur. Bu da hem okuma becerisini geliştirmeyi hem de Allah'ın (c.c.) rızasına ve Peygamberimizin sünnetine uygun hareket etmeyi sağlar.

Kavram haritasını tamamlayınız:

Tecvidin Tanımı:

Harfleri mahreç ve sıfatlarına uygun bir şekilde tellaffuz etmeyi ve tilâvetle ilgili kurallara riayet ederek Kur'an okuma becerisi kazandırmayı amaçlayan bir ilimdir.

Tecvidin Konusu:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tecvidin Hükümü:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

1.5. Tefekkür ve Tedebbüre Dikkat Etmek

Bir işin ve olayın gidişatı ve sonucu hakkında düşünmeye **tefekkür**; işin ve olayın sonucunu ve gidişatını önceden kestirmeye ise **tedebbür** denir. Bu anlamda olayın gidişatını görerek önlem almaya da **tedbir** denir.⁹

Kur'an öğretiminde asıl gaye, ortaya koyduğu hakikatler üzerinde düşünerek onu anlamaya ve ilkelerini hayatımıza aktarmaya çalışmaktır. Bu yüce gayeye Kur'an'ı, Peygamberimizin ashabına öğrettiği şekilde okuyabilmekle ulaşılır.

5 Abdurrahman Çetin, "Tecvid", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 40, s. 253.

6 İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Usûlü, s. 34.

7 bk. Furkan suresi, 32. ayet; Müzzemmil suresi, 4. ayet.

8 Abdurrahman Çetin, "Tecvid", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 40, s. 253.

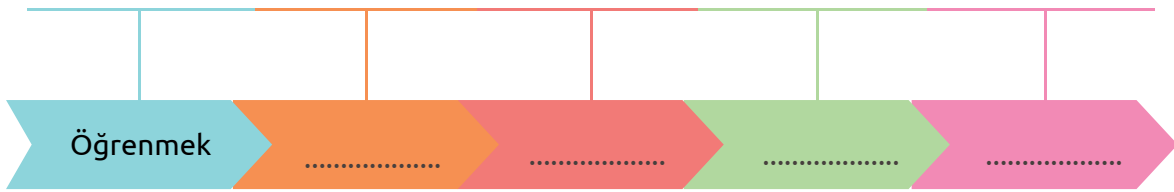
9 İlhan Kutluer, "Düşünme", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 10, s. 53.

Kur'an öğretiminde temel ilkelerden birisi, lafız ve mana bütünlüğünü dikkate alan bir öğretimi esas almaktır. Kur'an'ın lafız ve manasının birlikte öğretilmesi Kur'an'ın daha kolay anlaşılmasına yardımcı olur. Ayetler üzerinde tefekkür ve tedebbür etmek; Rabb'imizin güç ve kuvvetini, sınırsız rahmetini, onun kâinat üzerinde tecelli eden isim ve sıfatlarını daha iyi kavramamızı sağlar.

Kur'an öğretimi; Kur'an'ı öğrenen, okuyan, onu anlama çabası taşıyan, öğrendiklerini hem hayatına uygulama hem de başkalarına öğretme konusunda azim ve irade sahibi olan bireyler yetiştirmeyi amaçlamalıdır.

Aşağıdaki kavram haritasını tamamlayalım:

Kur'an Öğretiminde Temel Hedef:

OKUYALIM-DÜŞÜNELİM

Âl-i İmrân suresinin 189-194. ayetlerinden oluşan aşr-ı şerifi, ayet ayet meâliyle birlikte tefekkür ve tedebbür amaçlı birkaç sefer yüzünden okuyunuz.

1.6. Sevgi Temelli Yaklaşım

Kur'an öğretimi; sevgi, şefkat ve merhamet eksenli olmalı; Kur'an hocaları müşfik bir anne ve baba gibi öğrencilerine yaklaşmalıdır. Kur'an öğretiminin "hoca merkezli bir öğretim" olması bu durumu daha da önemli hâle getirmektedir. Çünkü hocasını ve dersini seven öğrenci, derse daha yakın ilgi gösterecek, öğrenme istek, arzu ve motivasyonu daha canlı olacaktır.

"Rahman ve rahîm olan Allah'ın adıyla" diye başlayan bir eğitim ve öğretimin, Allah'ın "rahman" ve "rahîm" sıfatlarının gölgesinde şefkat ve merhamet merkezli bir anlayışla devam etmesi ve hoca ile öğrenci arasında gönülden gelen bir muhabbet bağının kurulmasına öncülük edecektir. Müjdeleyen ama nefret ettirmeyen, kolaylaştıran ama zorlaştırmayan bir öğretim tarzı, Kur'an öğretiminin ruhuna en uygun öğretim modelidir.

"Rahman olan Allah, Kur'an'ı öğretti."¹⁰ diyen Rabb'imiz, bu ifade ile aslında bize Kur'an öğretiminin dayanması gereken temel esası öğretmektedir. Bu esas da sevgi, şefkat, merhamet, müsamaha ve affetmeyi benimseyen bir metoda dayanır.

10 Rahmân suresi 1-2. ayet.

Kur'an öğretiminde sevgi, şefkat ve merhametin önemli bir yeri vardır.

DÜŞÜNELİM-YORUMLAYALIM

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ
فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ ... ١٥٩

"Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen, onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile..."

(Âl-i İmrân suresi 159. ayet.)

Ayeti kerimeyi "Kur'an eğitiminde sevgi, şefkat ve merhamet eksenli yaklaşıma" göre yorumlayınız.

2. Temel Yöntemler

Eğitim öğretim faaliyetlerinde belirlenen amaçların gerçekleşmesi, programlarda yer alan bilgi, beceri ve tutumların kazandırılabilmesi ile mümkün olabilir. Bu nedenle eğitim ve öğretim süreçlerinde kullanılan yöntemler oldukça önemli bir yere sahiptir. Arapçadan dilimize geçen "usul" kelimesinin karşılığı olan "yöntem" kelimesi; "yol, tarz, metot" kelimeleriyle aşağı yukarı eş anlamlıdır. Yöntemi; belirlenen amaçlara, en doğru yolları kullanarak en az zaman, emek ve kaynak harcayarak ulaşabilmek için kullanılan usul, tarz veya metot olarak tanımlayabiliriz.¹¹

Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin her alanında kullanılan genel geçer öğretim yöntemleri vardır. Bu yöntemler; genel ilkeleri, kuralları, yaklaşımları, ölçme ve değerlendirme ölçütlerini ortaya koyar. Ancak "genel öğretim yöntemleri", "özel öğretim yöntemleri" ile desteklenmediği durumlarda kalıcı başarılar ortaya koymak mümkün olmayabilir. Özel öğretim yöntemleri, farklı derslerin her birine özel amaçlar, ilkeler, yöntemler, materyaller, ölçme ve değerlendirme ölçütleri ortaya koymayı amaçlar.¹²

Kur'an öğretimi de kendine özel yöntem ve teknikler kullanmayı gerektiren bir öğretim faaliyettir. Tarih boyunca Müslümanlar Kur'an'ı okumayı ve okutmayı ibadet olarak gördükleri için Kur'an öğretimiyle ilgili özel yöntemler geliştirmişlerdir. Asırlardır uygulanan bu özel yöntemler sayesinde, Kur'an'ın gönüllere şifa veren feyiz ve bereketi günümüze kadar kesintisiz bir şekilde ulaşmıştır.

11 Mustafa Öcal, Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar, s. 189.

12 Mustafa Öcal, Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar, s. 191.

DÜŞÜNELİM-YORUMLAYALIM

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ... ١٢٥

“Rabb’inin yoluna, hikmetle, güzel öğütlerle çağır; onlarla en güzel şekilde (ikna edici yöntemlerle) tartış...”
(Nahl suresi, 125. ayet.)

Ayeti kerimeden hareketle “hikmet” ve “yöntem” arasındaki ilişkiyi yorumlayınız.

2.1. Semâ’

İşitme ve dinleme yoluyla öğrenme ve öğretmeyi ifade eden “**semâ’ yöntemi**”, Kur’an öğretiminde hocaların, öğretimin merkezinde aktif olarak yer aldığı bir yöntemdir. Kur’an öğretiminde semâ’ yöntemi, Peygamber Efendimizin kullandığı bir yöntemdir. Peygamberimiz, vahyi Cebrail’den (a.s.) bu yöntemle almış, ashabına da aynı yöntemle öğretmiştir. Kısaca semâ’ yöntemiyle öğretim faaliyeti, ilk vahiy ile başlamış, Resulullah’ın Kur’an öğretiminde önemli bir yer tutmuş, günümüze kadar da önemini kaybetmemiştir.¹³

Semâ’ yöntemi, Kur’an’ın doğru okunmasını sağlayan en önemli yöntemlerden birisi, belki de en önemlisidir. Kur’an’ın “indirildiği şekil üzere okunması”, harflerin mahreç ve sıfatlarına uygun olarak telaffuz edilmesine ve tecvid kurallarının tam olarak uygulanmasına bağlıdır. Bu da ancak fem-i muhsin olarak tabir edilen maharetli bir hocadan düzenli bir şekilde ders almakla, dudak talimi ve ses eğitimi yapmakla mümkün olur.¹⁴ Kur’an öğretiminde öğrencinin iyi bir gözlemci olması gerekir. Hocasını dikkatle dinlemeli, dudak hareketlerini takip etmeli ve zaman zaman hocasının okuyuşunu taklit etmelidir.¹⁵

Kur’an okuma becerisini geliştirebilmek için iyi bir dinleyici olmak gerekir. “Kulak kırılmadan ağız kırılmaz” ifadesi, semâ’ yöntemiyle hocadan direkt olarak öğrenmenin önemini ortaya koymaktadır.

Semâ’ yönteminde öğrencinin dikkatini iyi toplaması, kendini derse tam anlamıyla vermesi oldukça önemlidir. Bu nedenle öğrencilerin derse iyi motive edilmeleri gerekmektedir. Eğitim ortamları (fiziki mekânlar), öğrencilerin oturma planları, hocaların sınıf içindeki konumu ve ses tonu ile dersin ve hocaların sevilmesi gibi durumlar, öğrencilerin motivasyonunu olumlu ya da olumsuz olarak etkileyen sebeplerdir.

Semâ’ yönteminin amacına ulaşması; hocaların, sınıf ortamında sık sık tilâvet yapmasına ve interaktif materyalleri aktif olarak kullanmasına bağlıdır. Ayrıca hocaların, öğrencilerin hatalı okuma ihtimali bulunan yerleri veya telaffuzu zor olan kelimeleri birkaç defa tekrar etmesi de gerekir.

Örnek bir Kur’an dersliği

13 Necati Tetik, Kur’an Tilâvetinin veya Kıraat İlminin Öğretilmesi Usulleri, s. 239; Mehmet Dağ, İlahiyat Lisans Tamamlama (İlitam) Programlarında Kur’an Dersi, s. 51.

14 Mehmet Dağ, İlahiyat Lisans Tamamlama (İLİTAM) Programlarında Kur’an Dersi, s. 51.

15 Necati Tetik, Kur’an Tilâvetinin veya Kıraat İlminin Öğretilmesi Usulleri, s. 239.

DÜŞÜNELİM-YORUMLAYALIM

لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ط

“(Ey Muhammed!) Onu (vahyi) çarçabuk almak için dilini kımıldatma.”

(Kıyâme suresi, 16. ayet.)

Kur'an tilâvetinde semâ' metodunun yeri ve önemi açısından ayeti yorumlayınız.

DİNLEYELİM-UYGULAYALIM

Duhâ ve İnşirâh surelerini semâ' yöntemiyle öğretmeninizden veya interaktif öğretim materyallerinden birkaç defa dinleyiniz. Okuyucunun dudak hareketlerine, ses tonuna ve telâffuzuna dikkat ederek onu taklit etmeye çalışınız.

2.2. Arz

Sözlükte bir şeyi sunma, gösterme, ortaya çıkarma ve bildirme anlamına gelen **arz**; Kur'an tilâvetinde öğrencinin dinlediği, öğrendiği, ezberlediği bir yeri hocasına okumasına denir.¹⁶ Arz yöntemi, tıpkı semâ' yönteminde olduğu gibi Resulullah'ın uygulamasına (sünnetine) dayanır. Peygamber Efendimiz, her sene ramazan ayında kendisine indirilen Kur'an ayetlerini Cebrail'e (a.s.) arz etmiştir. Peygamberimiz, vefatından önce son ramazan ayında ise Kur'an-ı Kerim'i baştan sona Cebrail'e (a.s.) iki defa arz etmiştir.¹⁷ Günümüzde İslam dünyasında ramazan ayında yaygın olarak uygulanan “mukabele” geleneğinin kökü Peygamberimizin bu uygulamasına dayanır.¹⁸

Temeli Peygamberimizin sünnetine dayanan ve Kur'an öğretiminde önemli bir yeri olan arz yöntemi, hoca ve öğrencinin aktif iletişimde olduğu, semâ' yöntemiyle hocasını dinleyen öğrencinin aktif hâle gelerek kendisini hocasına dinlettiği bir yöntemdir. Dolayısıyla arz ve semâ' birbirini tamamlayan yöntemlerdir. Sahabe, önce Peygamberimizi dinlemiş (semâ'), daha sonra öğrendiklerini Peygamberimize arz etmiştir. Bu uygulama, asr-ı saadetten beri uygulanagelen ve Kur'an öğretiminin temelini oluşturan bir uygulamadır.¹⁹

Kur'an öğretiminde arz yöntemi, öğrencilerin eksiklerini ve hatalarını düzeltme açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Kur'an öğreticileri, öğrencilerinin en ufak mahreç, telâffuz, tecvid ve hareke hatasını/yanlışını dikkate almak ve anında bunları düzeltmekle yükümlüdür. Öğrenciler, tek tek dikkatlice dinlenilmeli; okuma becerileri, kavrayış düzeyleri ve tecvidleri uygulama durumları not edilmeli; ezberlerinin nitelikleri ve ezber yeterlilikleri takip edilmeli; hata ve yanlışlar yerinde müdahalelerle düzeltilmelidir.

DİNLEYELİM-UYGULAYALIM

Beyyine suresini semâ' yöntemiyle öğretmeninizden veya interaktif öğretim materyallerinden birkaç defa dinledikten sonra sureyi yüzünden ve ezbere “arz” yöntemini kullanarak öğretmeninize dinletiniz.

16 Necati Tetik, Kur'an Tilâvetinin veya Kıraat İlminin Öğretilmesi Usulleri, s. 241.

17 bk. Buhârî, Fedâilü'l-Kur'an, 33.

18 Abdülbaki Turan, “Arza”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 3, s. 447.

19 Necati Tetik, Kur'an Tilâvetinin veya Kıraat İlminin Öğretilmesi Usulleri, s. 241-242.

2.3. Edâ

Sözlükte “yerine getirme, borç ödeme” anlamlarına gelen **edâ**; kıraat ilminde “tilâvet esnasında harflerin hakkını vererek Kur’an’ı gereği gibi okumak”; “hocanın öğrettiği şekilde lafızları tekrar etmek ve bunları öğretildiği biçimde okumak” gibi anlamlara gelir. Edâ yöntemi, Peygamberimizin, Kur’an ayetlerini Cebrail’den (a.s.) öğrenmesi ve öğrendiği bölümleri hemen ona geri okumasına benzeyen bir yöntemdir.²⁰

Semâ’ ve arz yöntemlerinin uygulaması olarak ifade edilen edâ yöntemi;²¹ kısa aralıklarla ayetlerin bölümler hâlinde öğretilip tekrar edilmesi esasına dayanır. Edâ yönteminde asıl olan, mümkün olan en kısa zamanda öğretilen bölümün telaffuzunun doğru bir şekilde kavratılması ve konunun tekrarlar yoluyla pekiştirilmesidir.

Bu yöntem, öğrencinin kavrayış düzeyleri ve tecvidleri uygulama becerilerine bağlı olarak okuma becerileri geliştikçe yavaş yavaş azaltılabilir. Ancak özensiz bir şekilde başlanılan Kur’an öğretimi, ilerleyen süreçte yanlışların kalıcı hâle gelmesine ve hataların hafızaya yerleşmesine sebep olur. Bu nedenle Kur’an öğretiminde “ilk hoca” oldukça önemlidir. Hocanın vasıflı bir kari olması ve öğrencilerine iyi bir okuma becerisi kazandırması hedeflenen başarıya ulaşmada en önemli etkidir.²²

DİNLEYELİM-UYGULAYALIM

“Semâ’, arz, edâ” yöntemlerini kullanarak ezberlediğiniz Bakara suresi 154-157. ayetlerini öğretmeninize dinletiniz.

2.4. Koro Çalışması Yapmak

Kur’an öğretiminde bireysel olarak çalışmak kadar koro hâlinde çalışmak da önemli bir yer tutar ve öğrencilerin aktif olarak derse katılımını sağlar. Bu çalışmada öğrenciler, belli bir okuyuş tarzını hocanın kendilerine öğrettiği şekliyle defalarca tekrar ederek doğru okuma becerisi kazanabilir, öğrenciler arasında birlikte iş yapma duygusu hâkim olur, hocanın ve tüm öğrencilerin aktif olarak öğretim sürecine katılımı gerçekleşmiş olur. Bu yöntem, öğrencilerin ders boyunca dikkatlerinin canlı kalmasını ve ders dışı şeylerle meşgul olmamalarını sağlar. Aynı kelime, cümle ve ayetlerin sık sık tekrar edilmesi, öğrencilerde ayetlerle ilgili kulak aşinalığı ve dil alışkanlığı meydana getirir.” Ayrıca ezberlenecek bölümlerin birçok kişi tarafından daha kısa zamanda ezberlenmesini sağlar.

KUR’AN-I KERİM DERSLERİ İNTERAKTİF ÖĞRETİM MATERYALİ

Örnek okuyuşlar için

EBA Kur’an-ı Kerim Dersleri İnteraktif Öğretim Materyali sayfasını (<http://www.eba.gov.tr/kuranuygulamasi>) ziyaret edebilirsiniz.

20 Necati Tetik, Kur’an Tilâvetinin veya Kıraat İlminin Öğretilmesi Usulleri, s. 242-243.

21 Necati Tetik, Kur’an Tilâvetinin veya Kıraat İlminin Öğretilmesi Usulleri, s. 243.

22 Ömer Halil Hasan, Kur’an-ı Kerim Öğretimi, s. 270.

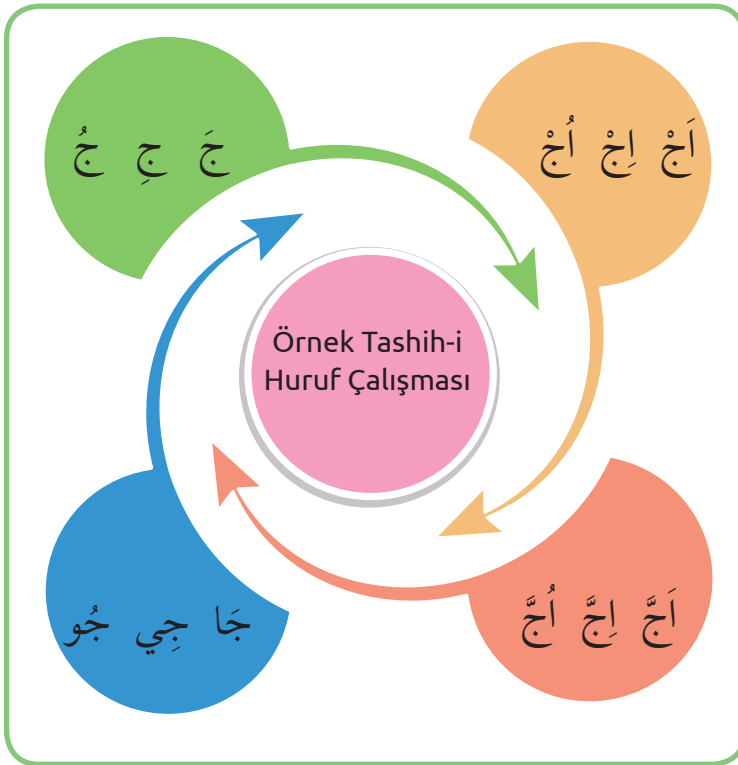
Koro çalışmalarında öğretmenin mümkünse ayakta olması ya da tüm öğrenciler tarafından görülecek bir yerde oturması sınıf veya grup yönetimi/hâkimiyeti açısından önemlidir. Öğretmen okutacağı sayfaya ya da sureye önceden hazırlanmalı, hangi harf ve kelimeler üzerinde özenle durması gerektiğini belirlemelidir. Koro çalışması sırasında zaman zaman tek tek veya küçük gruplar hâlinde tekrarlar yaptırılmalıdır. Koro çalışmalarının daha verimli olması için özel Kur'an dersliklerinin oluşturulması veya sınıfların ses yalıtımının yaptırılması faydalı olacaktır.

2.5. Harf Talimi Yapmak/Yaptırmak

Kur'an harflerini doğru bir şekilde telaffuz edebilme becerisi, Kur'an öğretiminin en önemli aşamasını oluşturur. Kur'an öğretiminin başından itibaren dikkatli ve özenli bir şekilde harflerin telaffuzuyla ilgili becerilerin kazandırılmasına yönelik etkinlik ve çalışmalar düzenli bir şekilde yapılmalıdır.

Kur'an öğretiminde mehâric-i hurûf veya tashih-i hurûf çalışması da denilen "harf talimi çalışması", Kuran harflerinin Arapçanın ses özelliklerine uygun olarak öğretilmesi için yapılması zorunlu olan bir çalışmadır. Harflerin yanlış telaffuzu, anlamın değişmesine, lafız mana bütünlüğünün ortadan kalkmasına, namazın fasit olmasına (bozulmasına) sebep olur.²³ Bu nedenle öğrencilerin telaffuz hataları, alışkanlık hâline gelmeden, yerinde müdahalelerle ve örnek okuyuşlarla anında düzeltilmelidir.²⁴

Kur'an harflerini, mahreçlerine uygun şekilde çıkarma ve onları sıfatlarıyla birlikte telaffuz etme becerisi kazandırmak, Kur'an öğretiminin en önemli amaçlarından birisidir. Bu amacın gerçekleşmesine yönelik yapılacak çalışmalar (talim), "Kur'an'ın tertil üzere okunması"²⁵ ilahî emrinin yerine getirilmesine hizmet edecektir.²⁶

NOT EDELİM

Harf talimi (mahreç/tashih-i hurûf) çalışmalarında; harfler tek tek mahreçlerinden gür bir sesle, önce harekelerle sonra da sırasıyla cezim, şedde ve medlerle birlikte telaffuz edilmelidir. Her bir harf, önce hoca tarafından seslendirilmeli, sonra da öğrenciler tarafından koro hâlinde tekrar edilmelidir.

23 Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 327-329.

24 Mehmet Adigüzel, Kur'an Öğretim Metotları ve Öğreticilik Vasıfları, s. 209

25 bk. Müzzemmil suresi, 4. ayet.

26 Ömer Halil Hasan, Kur'an-ı Kerim Öğretimi, s. 270-271.

2.6. Tecvid Öğretiminde Teori ve Uygulama Birlikteliği

Tecvid; Kur'an-ı Kerim'i aslına ve usulüne uygun olarak okuma becerisi kazandırmayı amaçlayan; harflerin mahreç ve sıfatlarından bahseden bir ilimdir. Tecvid ilmi; Kur'an tilâvetinin şeklini, ölçüsünü ve ilkelerini ortaya koyan bir ilim dalı olarak hem nazari (teorik) bilgileri hem de bu bilgilerin tatbikatını (uygulamasını) öğretir.²⁷

Kur'an tilâvetinde asıl hedef, Allah'ın (c.c.) kelamını, Peygamberimize indirildiği şekilde, aslına uygun olarak okuyabilmektir. Bu hedefin gerçekleşmesi de tecvid ilminin belirlediği ölçülerin iyi bir şekilde kavranmasına ve tilâvet esnasında bu ölçülerin dikkatli ve özenli bir şekilde uygulanmasına bağlıdır. Bu nedenle Kur'an öğretiminde tecvidin teorik bilgileri verilirken uygulama boyutu ihmal edilmemeli, öğrenilen bilgilerin seçilen ayetler veya bölümler üzerinde uygulaması yapılmalıdır. Yüzünden okuma ve ezber çalışmalarında da tecvid uygulamaları ihmal edilmemeli, öğrencilerin yaptığı hatalarla ilgili kısa açıklamalar yapılmalı ve doğru uygulama gösterilmelidir.

Kur'an öğretimi yapılırken medlerin ölçüsü, gunne ve idgamların miktarı gibi teorik bilgiler örnek okuyuşlarla uygulamalı olarak pekiştirilmeli ve zaman zaman bunlar tekrar edilmelidir. Tecvid öğretiminde konular öncelik ve kullanışlılık sırasına göre öğretilmelidir.²⁸

Tecvid Öğretiminde Ana İlkeler

Tecvid öğretiminde belirli ıstıhlara, kalıplaşmış ifade ve deyimlere yer verilmeli, ancak anlatımda sade, kolay ve anlaşılır bir dil kullanılmalıdır.

Tecvid öğretiminde teori ve uygulama arasında iyi bir denge kurulmalıdır.

Tecvid öğretiminde görsel, işitsel ve interaktif öğretim materyallerinden aktif bir şekilde yararlanılmalıdır.

Tecvid uygulamasında görülen yaygın hatalar üzerinde sık sık durulmalı, bunlarla ilgili farklı etkinliklere yer verilmelidir.

Öğrencilerin ileride öğretici olma ihtimalleri göz önünde bulundurularak onlara iyi bir tecvid öğretim metodu kazandırılmalıdır.

27 Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 75-76.

28 Mehmet Adıgüzel, Kur'an Öğretim Metotları ve Öğreticilik Vasıfları, s. 211.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an öğretiminde kullanılan yöntemlerden biri değildir?
 - A) Edâ
 - B) Sema'
 - C) Arz
 - D) Koro Çalışması
 - E) İbtida
2. Harfleri mahreç ve sıfatlarına uygun bir şekilde tellaffuz etme ve tilâvetle ilgili kurallara (med, idgam, gunne, vakıf, vasıl, sekte vb.) riayet ederek Kur'an okuma becerisi kazandırmayı amaçlayan ilim aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Tefsir
 - B) Tecvid
 - C) Akaid
 - D) Fıkıh
 - E) Kelam
3. Kuran öğretiminde işitme ve dinleme yoluyla öğrenme ve öğretmeyi ifade eden yöntem aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Arz
 - B) Semâ
 - C) Koro
 - D) Talim
 - E) Edâ
4. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an öğretiminde kullanılan temel ilkelerden biri değildir?
 - A) Kur'an'ı fem-i muhsin bir hocadan öğrenmek
 - B) Kur'an'ı aslına uygun olarak tilâvet etmek
 - C) Harfleri doğru telaffuz etmek
 - D) Koro çalışması yapmak
 - E) Tecvid kurallarına uygun okumak
5. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an öğretiminde temel hedeflerden değildir?
 - A) Kur'an'ı usulüne uygun olarak okumak
 - B) Kur'an'ı anlama çabası taşımak
 - C) Kur'an'ı farklı makamlarda okumak
 - D) Kur'an'ı başkalarına öğretme konusunda azim ve irade sahibi olmak
 - E) Kur'an'ı hayatına aktarma gayreti göstermek

B. Aşağıda boş bırakılan yerleri verilen uygun kelimelerle doldurunuz.

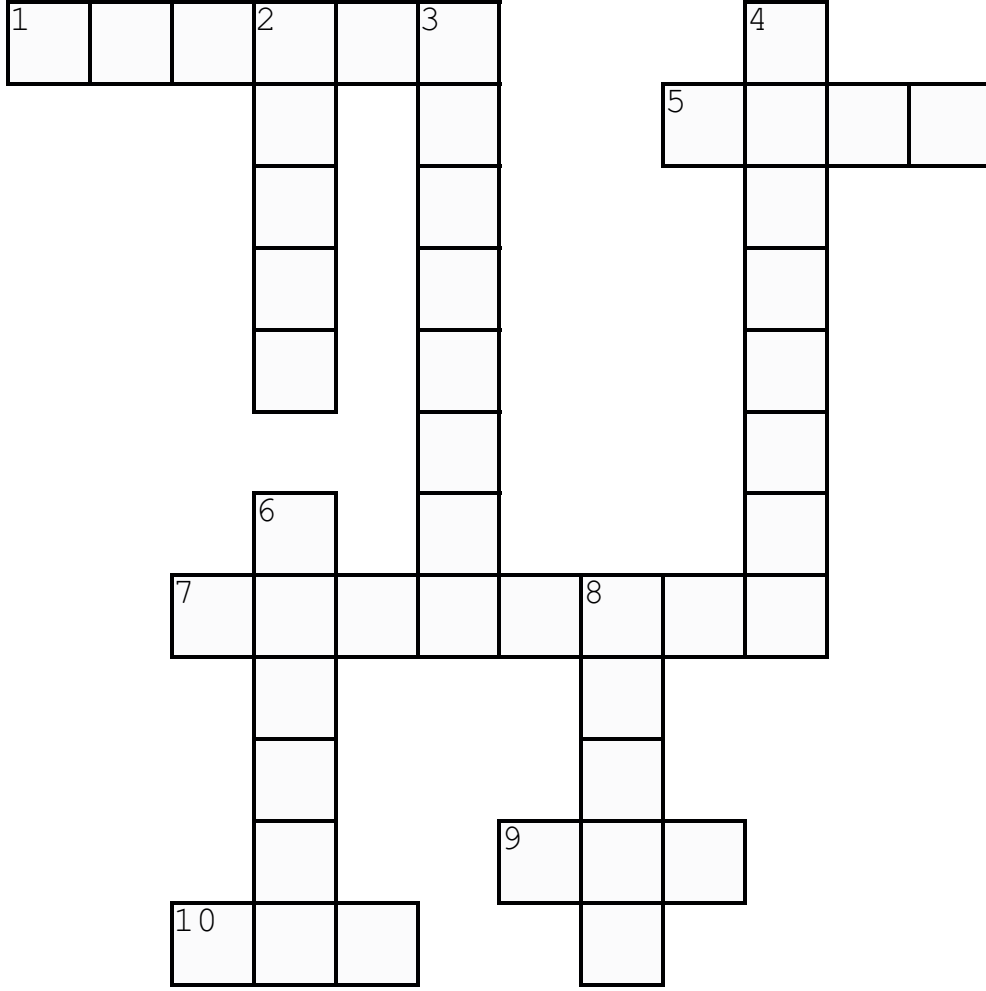
(vacip, sünnet, lafız ve mana, cümle yapısı, mahreç ve sıfat, hoca merkezli, bireysel, semâ', edâ)

1. Kur'an öğretimi "....." bir öğretimdir.
2. Kur'an öğretiminde temel ilkelerden birisi, "....." bütünlüğünü dikkate alan bir öğretimi esas almaktır.
3. Tecvid kurallarına uyarak Kur'an okumak, âlimler tarafından "....." olarak kabul edilmiştir.
4. Harflerin "....." özelliklerinin iyi kavratılması Kur'an öğretiminin ilk ve en temel konusunu oluşturur.
5. Kur'an öğretiminde hocanın öğrettiği şekilde lafızları tekrar ederek bunları öğretildiği gibi okumaya "....." denir.

C. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanları "D", yanlış olanları "Y" ile işaretleyiniz.

1. (.....) Kur'an tilâvetinde asıl hedef Allah'ın (c.c.) kelamını Peygamberimize indirildiği şekilde, aslına uygun olarak okuyabilmektir.
2. (.....) Semâ', Kur'an öğretiminde hocanın, öğretimin merkezinde aktif olarak yer aldığı bir yöntemdir.
3. (.....) Kur'an öğretiminde asıl gaye, onu anlamaya ve ortaya koyduğu ilkeleri hayatımıza aktarmaya çalışmaktır.
4. (.....) Kur'an tilâvetinde öğrencinin dinlediği, öğrendiği, ezberlediği bir yeri hocasına okumasına harf talimi yapma denir.
5. (.....) Kur'an okurken tefekkür ve tedebbür ederek düşünmek; Rabb'imizin güç ve kuvvetini, sınırsız rahmetini, O'nun kâinat üzerinde tecelli eden isim ve sıfatlarını daha iyi kavramamızı sağlar.

D. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Arapça'dan dilimize geçen "usul" kelimesinin Türkçe karşılığı olarak kullanılan kelime.
2. Kur'an harflerini, mahreç ve sıfatlarına uygun olarak okuyabilmek için alıştırmaya çalışması yapmak.
3. Bir başkasının Kur'an-ı Kerim'i okuyuşunu takip etmek suretiyle yapılan kıraat.
4. Bir iş ve olayın sonucunu ve gidişatını önceden kestirmek, çıkarımda bulunmak.
5. Kur'an'ı, "ehlinden öğrenmek" diye nitelendirebileceğimiz bir usulle hocayı dinleyerek öğrenme yöntemi.
6. Tilâvetle ilgili kurallara riayet ederek Kur'an okuma becerisi kazandırmayı amaçlayan ilim.
7. Bir iş ve olayın gidişatı ve sonucu hakkında derinlemesine düşünmek.
8. Peygamberimiz döneminde yetişmiş Kur'an muallimlerine verilen genel ad.
9. Öğrencinin Kur'an-ı Kerim'den öğrendiği veya ezberlediği bir yeri hocasına okuması.
10. Yerine getirme, borç ödeme gibi anlamlara gelen kelime.

3. ÜNİTE

EZBERLENECEK SURELER, AYETLER VE ANLAMLARI

(Fâtır suresi 32. ayet)

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Ayetlerin nüzul sebebi ne demektir? Ünitimizde yer alan surelerin nüzul sebeplerini tefsirlerden araştırınız.
2. Mekke ve Medine dönemlerinde inen surelerin temel özelliklerini araştırarak arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nden "Duhâ, İnşirâh, Tîn, Alak, Beyyine, Zilzâl, Kâri'a, Nebe' ve Yâsîn" sureleri ile ilgili maddeleri okuyarak öğrendiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. Yâsîn suresinin çok okunmasının sebeplerini araştırınız.

1. Kur'an'ı Anlayarak Okumanın Amacı

İnsan, yaratılışında var olan özellikler nedeniyle peygamberlerin tebliğ ettikleri hakikatleri kavrama ve bu hakikatleri güzel bir şekilde hayatına uygulama becerisine sahiptir. İnsan, akli sayesinde Allah'ın (c.c.) kendisine yüklediği emaneti kavrayarak O'nun rızasına uygun bir hayat sürebilir. Ancak tarih boyunca insanın aklının tıkanması, doğru ile yanlış arasında tercih yapmada zorlandığı ve iyi ile kötüyü ayırt etmede yarıldığı dönemler her zaman olmuştur. Bu dönemlerde insanın imdadına ilahî yardım yetişmiş, bu yardımla insanoğlunun kararın ufku aydınlanmıştır.

Allah (c.c.), Hz. Âdem'den (a.s.) başlayarak Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar, insanlara vahiy ve peygamber göndererek hak ile batılı, doğru ile yanlış, iyi ile kötüyü birbirinden ayırma konusunda yol göstermiştir.

Kur'an, okunmak, anlaşılacak ve ilkeleri yaşanmak üzere gönderilen bir kitaptır.

DÜŞÜNELİM - YORUMLAYALIM

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾

"Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir."

(Ahzâb suresi, 72. ayet.)

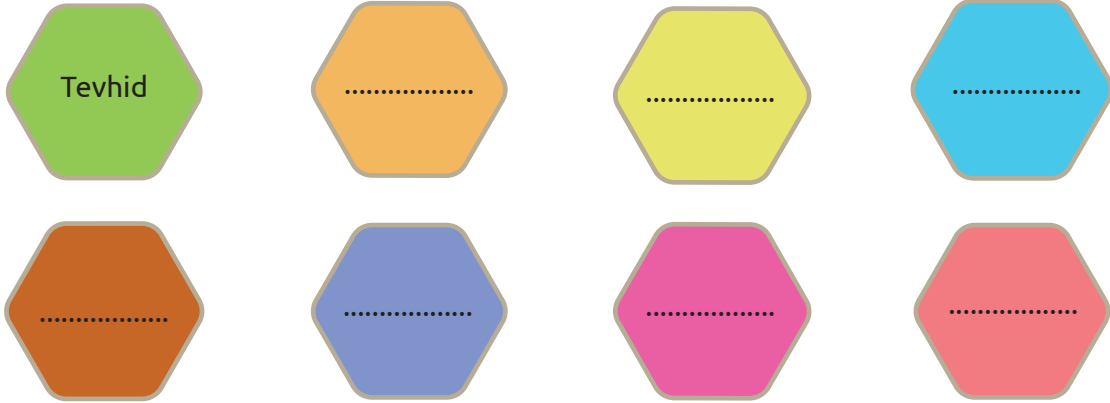
Ayeti kerimede "göklere, yere, dağlara ve insana" teklif edilen "emanet" neler olabilir? Yorumlayınız.

Vahiy zincirinin son halkası olan Kur'an-ı Kerim bizlere doğru yolu göstermek üzere âlemlerin Rabb'i olan Allah (c.c.) tarafından gönderilen ilahî emanettir.¹ Bu nedenle Kur'an'ın anlaşılması, onun çağları aşan ilkelerinin hayata geçirilebilmesi büyük önem taşımaktadır. Bunun gerçekleşmesi de ancak Kur'an'ın düzenli olarak tertil üzere okunmasına; onun Allah'a (c.c.), tabiata, insana, dünyaya ve ahirete ilişkin ayetleri üzerinde tefekkür edilmesine ve bu ayetlerden ahlaki ilkeler çıkarılarak öğüt ve ibret alınmasına bağlıdır. Çünkü Kur'an, insanı ilgilendiren her konuda, hayatın her alanında ona rehberlik etmek üzere gönderilmiştir. **"Ey insanlar! İşte size Rabb'inizden bir öğüt, kalplere bir şifa ve inananlar için yol gösterici bir rehber ve rahmet (olan Kur'an) geldi."**² ayeti kerimesi, Kur'an'ın gönderiliş amacını ve bizler için önemini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

1 bk. Bakara suresi, 2. ayet; Nahl suresi, 89. ayet; İsrâ suresi, 9, 82. ayetler.

2 Yûnus suresi, 57. ayet. Ayrıca bk. İsrâ suresi, 9. ayet.

Kur'an'ın ana konuları ile ilgili kavram haritasını tamamlayınız.

Kur'an-ı Kerim'in gönderiliş amacının kavranılabilmesi ve bu ilahî kitabın feyiz ve bereketinden faydalanılabilmesi onun doğru olarak anlaşılabilmesi ile mümkün olacaktır. Kur'an, anlaşılın ve hayat veren ilkeleri rehber edinilsin diye gönderilen bir kitaptır. **“(Resûlüm!) Sana bu mübarek Kitab'ı, ayetlerini düşünsünler ve aklı olanlar öğüt alsınlar diye indirdik.”**³ ayeti, Kur'an'ın anlaşılması, öğüt ve ibret alınması gereken bir kitap olduğunu ifade etmektedir.

İnsan, vahiyle (haber-i sadık) kendisine bildirilen hakikatleri ve salim duyu organları ile elde ettiği bilgileri ancak selim bir akılla kavrayabilir. Sağlam ve özelliğini kaybetmemiş duyu organları ile sağduyu sahibi, hüküm ve kararlarında iyi ile kötüyü ayırma yeteneği olan selim akıl, ilahî hakikatleri kavramada çok önemli bir yere sahiptir. İnsan sadık haberi (peygamberlerin bildirdiği hakikatleri) ve salim duyu organlarıyla elde ettiği bilgileri selim akılla sağlıklı bir şekilde değerlendirebilir; doğru bilgi, doğru inanç ve doğru davranışa ulaşabilir. Tüm bu süreçlerin sonunda da yaratılış amacına uygun hareket ederek Rabbine iyi bir kul, Peygamberine sadık bir ümmet, kendine ve yaşadığı topluma hayırlı ve faydalı bir birey olur.

Kur'an ortaya koyduğu hüküm ve ilkelerle insanda şu üç temel hedefi gerçekleştirmeyi amaçlar:

- Doğru bilgi
- Doğru inanç
- Doğru davranış

İLKELER ÇIKARALIM

“Allah'ın kitabı Kur'an'da sizden öncekilerin kıssaları, sizden sonrakilerin haberleri, aranızdaki meselelerin hükümleri vardır. O, doğruyu eğriden (haklı batıldan) ayıran bir kitaptır. O, anlamsız bir söz değildir. O, Allah'ın sağlam ipidir. O, hikmet dolu sözlerdir. O, dosdoğru yoldur. Kötü arzular asla onu hedefinden saptıramaz. Diller onu karıştırıp bozamaz. Âlimler ona doyamaz. Takva sahipleri ondan usanmaz. O tekrar tekrar okunmakla eskimez. ... Onun ölçülerine göre konuşan doğruyu söyler. Ona göre davranan sevap kazanır. Onunla hükmeden âdil olur. Ona çağırılan doğru yola çağırılmış olur.”

(Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'an, 14.)

Yukarıdaki hadisi şeriften Kur'an-ı Kerim'in özellikleri ile ilgili ilkeler çıkaralım:

1.
2.
3.
4.
5.

³ Sâd suresi, 29. ayet; Ayrıca bk.: Nisa suresi, 82. ayet; Mü'minûn suresi, 68. ayet; Muhammed suresi, 24. ayet.

1.1. Doğru Bilgi

Doğru bilgi; insanın araştırma, gözlem, düşünme ve sorgulama sonucunda elde ettiği verileri analiz ederek ulaştığı bilgiye denir.⁴ Ancak bu süreçte ulaşılan bilgilerin zan ifade etmemesi ve insanı yanıltmaması kişinin önyargılarından kurtulabilmesine, olayları nesnel bir biçimde değerlendirebilmesine bağlıdır. Böyle yapılmadığı zaman doğru ve sağlıklı bilgiye ulaşmak her zaman mümkün olmayabilir.

Kur'an insanın doğru bilgiye ulaşmasını,⁵ zandan uzak bir bakış açısına sahip olmasını⁶ ve sözün en güzeline uymasını⁷ emreder. Kur'an'ın bu tavsiyesi dikkate alınmadığı zaman insan, duygularının, kuruntularının ve önyargılarının esiri olabilir. Bu da insanın, doğru düşünce, karar, inanç ve davranış sahibi olmasını engeller.

Kur'an'a göre insan, aklını ve duyu organlarını doğru kullanarak vahyin ışığında doğru bilgiye ulaşabilir.

Kur'an'a göre doğru bilgi; vahiy (haber-i sadık), selim akıl ve salim duyular yolu ile elde edilebilir.⁸ Vahiy; insana yaratıcısını tanıtır, varlık sebebini kavratır, Allah'a (c.c.) kulluk etme, nimete şükretme ve fitrata uygun olarak yaşama yollarını öğretir. Kâinat ve kâinattaki düzen ile insanın duyu ve idrakiyle kavrayamayacağı gayb âlemi hakkında bilgiler verir; inanç, ahlak ve sosyal hayatla ilgili evrensel ölçütler ortaya koyar.

Kur'an'da doğru bilgiyle özdeş görülen kavramlardan biri de hikmettir.⁹ Hikmeti; doğru inanca ulaştırıcı bilgi, doğru bilgi üzerine inşa edilen salih amel, ilim ve amelde doğruluktan şaşmamak olarak yorumlayabiliriz.

Kur'an; ana ilkeler koyarak insanın dikkatini önemli konulara çeker, ideal insan ve toplumlardan örnekler verir, insanın bu ana ilkeler ve örnek hayatlardan yola çıkarak yeryüzünün imar ve ıslahı için çalışmasını, iyi niyet ve salih amellerle hayatı anlamlandırmasını ister.

Kur'an; vahyin ortaya koyduğu ilkeleri dikkate alan, kendi heva ve hevesine köle olmayan akıl ve duyuları da tıpkı vahiy gibi birer bilgi kaynağı olarak görür. Kur'an'a göre insan, aklını ve duyu organlarını doğru kullanarak Allah'ın (c.c.) gücü ve kudreti üzerinde düşünmeli, hem kendini hem de dış dünyayı gözlemlemeli ve bunlar üzerinde tefekkür etmelidir.¹⁰ Kur'an, doğru bilgiye dayanmayan bir inanç ve davranışın insanı cahiliye âdetlerine ve yaşantısına götürebileceği uyarısını yapar. Bu nedenle o, akıl ve duyular aracılığıyla elde edilen bilgilerin vahyin ölçülerine göre değerlendirilerek sağlıklı bilgiye ulaşılmasını tavsiye eder.

"Andolsun biz, Kur'an'ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık. (Ondan) öğüt alan yok mu?"¹¹ ayeti, Kur'an'ın, öğüt alınmak üzere gönderilmiş bir kitap olduğunu dile getirmektedir. Bu nedenle Kur'an'ın, lafız ve manası bir bütün olarak ele alınmalı, onu anlamak için gayret gösterilmelidir. Onun ilke, öğüt, emir ve yasakları dikkate alınarak doğru bilgiye ulaşma hedeflenmelidir.

4 Ahmet Cevizci, Felsefe Sözlüğü, s. 123.

5 bk. İsrâ suresi, 36. ayet.

6 bk. Hucurât suresi, 12. ayet.

7 bk. Zümer suresi, 18. ayet.

8 bk. Bakara suresi, 171. ayet; A'râf suresi 179. ayet; Mülk suresi, 22. ayet.

9 bk. Bakara suresi, 231, 269. ayetler; Nahl suresi 125. ayet; Lokman suresi 12. ayet.

10 bk. Bakara suresi, 164. ayet; Âl-i İmrân suresi, 190. ayet; Ra'd suresi, 19. ayet; Ankebût suresi, 43. ayet.

11 Kâmer suresi, 17. ayet.

DÜŞÜNELİM - YORUMLAYALIM

... قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ ٩

"... De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür."

(Zümer suresi, 9. ayet.)

... إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ٢٨

"... Kulları içinden ancak âlimler, Allah'tan (gereğince) korkar. Şüphesiz Allah, daima üstündür, çok bağışlayandır."

(Fâtır suresi, 28. ayet.)

Ayeti kerimelere göre "aklını doğru kullanma ve doğru bilgi sahibi olma" ile "Allah'a hakkıyla kulluk etme" arasında nasıl bir ilişki vardır? Yorumlayınız.

1.2. Doğru İnanç

İnanç; genel olarak bir şeyin veya düşüncenin doğruluğuna kesin olarak inanma, onun doğruluğu üzerinde şüphe duymama ve onu gönülden benimsemedir. Başka bir deyişle inanç, herhangi bir şeye gönülden inanma ve iman etme olarak ifade edilebilir.¹² Kur'an'ın en önemli hedeflerinden birisi, insanların doğru inancı bulmalarını sağlamaktır. Kur'an, bunu insanlara en doğru bilgiyi (vahyi) ulaştırarak ve onların akıl ve duyularını harekete geçirerek yapmayı hedeflemektedir.

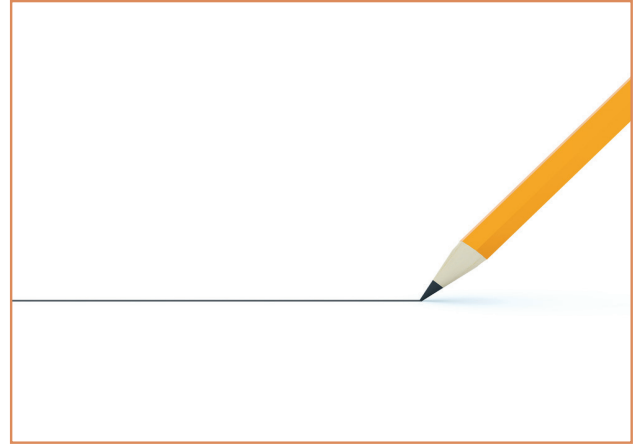
Allah (c.c.); Hz. Âdem'den (a.s.), Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar her peygamberi özü ve kaynağı bir olan doğru inancı insanoğluna tebliğ etmek üzere göndermiştir. Bu inancın temelini tevhid inancı oluşturur. **"Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere; 'Benden başka ilah yoktur. Öyleyse yalnız bana kulluk edin.' diye vahyettik."**¹³ ayeti, peygamberlerin insanoğluna tebliğ ettikleri inancın temelini göstermesi bakımından güzel bir örnektir.

"Allah'tan (c.c.) başka hiçbir ilah kabul etmeme ve hiçbir şeyi O'na ortak koşmama" şeklinde ifade edilebilecek olan **tevhid inancı**, Kur'an'ın merkezini oluşturur. Kur'an, her insanı bu inancı kabul etmeye davet eder. O, tevhid inancını temellendirirken insanın iç ve dış dünyasındaki kusursuz ve mükemmel düzenden hareket ederek bu mükemmel düzenin kendi kendine ve tesadüfen olamayacağını vurgular.

Tevhid inancı, diğer iman esaslarını kapsayan bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle insanlık tarihî boyunca hak ve batıl mücadelesinin temelini tevhid inancı oluşturmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de yer alan

¹² Ahmet Cevizci, Felsefe Sözlüğü, s. 463.

¹³ Enbiyâ suresi, 25. ayet.

Doğru inanç, insanı sapmadan hedefine ulaştıran dümdüz bir çizgi gibidir.

peygamber kıssalarının her biri tevhid mücadelesinin canlı birer örneği ve doğru inancın yerleştirilmesi amacıyla ortaya konulan gayretin somut birer göstergesidir. Bu uğurda Hz. Nuh'un (a.s.), Hz. Salih'in (a.s.), Hz. İbrahim'in (a.s.), Hz. Musa'nın (a.s.) ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaptıkları mücadeleler bizler için en güzel örneklerdir.

Kur'an'ın Peygamberimize bildirdiği, onun da bizlere öğrettiği şekilde doğru bir inanca sahip olabilmek için Kur'an'ı okumaya, onu anlamaya, ondan öğüt ve ibret almaya çalışmalı, doğru bilgi üzerine kurulu sağlam bir inanca sahip olmak için gayret göstermeliyiz.

1.3. Doğru Davranış

Doğru ve sağlam temeller üzerine kurulmuş bir inanç, insanı iyi ve güzel davranışlarda bulunmaya yönlendirir. Doğru inancın insanı ulaştırmak istediği hedef, doğru davranış kalıcı hâle getirmektir. İyi niyetle, samimiyetle ve gösteriştan uzak bir şekilde güzel davranışlarda bulunmak, doğru davranış kalıcı hâle getirmede önemli bir işleve sahiptir. Doğru davranış, doğru inancın da en önemli yansımasıdır.

Kur'an-ı Kerim'de doğru bilginin insanı doğru inanca, doğru inancın da iyi ve güzel davranışa yönlendireceği bildirilir. Kur'an'a göre nefsinin kötülüklerden arındırılan,¹⁴ iyi niyet ve güzel ahlak sahibi bir insan doğru yoldadır.¹⁵ İnsanı doğru yola ulaştıran ise doğru davranışta bulunmayı alışkanlık hâline getirmesidir.

Kur'an'ın hedeflediği insan modeli; Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getiren, yasakladığı şeylerden kaçınan; şefkat, merhamet ve adalet sahibi olan; yetimi, yoksulu, darda kalmış ve mazlumu gözetan; başkalarına faydalı olan; ilim ehli ve güzel ahlak sahibi bireylerdir. Bu hedefe de ancak doğru bilgi üzerine bina edilmiş sağlam bir inanç ve düzgün yaşantıyla ulaşılabilir.

"Allah'ın nasıl bir örnek verdiğini görmüyor musunuz? İyi bir söz; kökü sağlam, dalları göğe doğru uzanan güzel bir ağaca benzer. (O ağaç), Rabb'inin izniyle her zaman meyvesini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara böyle örnekler verir."¹⁶ ayetleri doğru inancı ve bu inanca bağlı olarak yapılan salih amelleri (doğru davranış) güzel bir şekilde özetlemektedir. Ayetlerde kelime-i tevhid, Kur'an'da kökü sağlam, dalları göğe uzanan ve Allah'ın (c.c.) izniyle her zaman meyve veren hoş bir ağaca benzetilmektedir. Burada kelime-i tevhid, sağlam ve sarsılmaz bir inancı yani ağacın kökünü, ibadetler dallarını, güzel ahlak ve salih ameller (doğru davranış) ise ağacın meyvesini temsil etmektedir. Bu ayetler bize, ibadetlerin ve güzel ahlakın sağlam ve doğru bir inanca, güzel bir niyete dayanması hâlinde bir anlam ifade edeceğini hatırlatmaktadır.

14 bk. A'lâ suresi, 14. ayet; Şems suresi 9. ayet.

15 bk. Nahl suresi, 90. ayet; Necm suresi, 32. ayet.

16 İbrahim suresi, 24-25. ayetler.

İLKELER ÇIKARALIM

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝

"De ki: O, Allah birdir. Allah Samed'dir. O, doğurmamış ve doğmamıştır. Onun hiçbir dengi yoktur."

(İhlas suresi, 1-4. ayetler.)

İhlâs suresinden hareketle "doğru inanç" (tevhid inancı) ile ilgili ilkeler çıkaralım:

1.
2.
3.
4.
5.

Kur'an, salih amel ile imanı birlikte anar ve salih amel sahiplerinin daima kazançlı çıkacağını vurgular.¹⁷ Kur'an'da, iman ve salih amelin neredeyse birbirinin ikiz kardeşi gibi görülmesi, doğru inanç ve davranış arasında kurulan sıkı bağ, salih amele verilen önemle yakından ilgilidir. Bu nedenle Kur'an'da insanların doğru bilgiler edinerek doğru inanca ulaşmaları, ardından bu inancın gerektirdiği iyi, güzel ve doğru davranışları yapmaları istenir.

Kur'an'ın gönderiliş amacının gerçekleşmesi ve doğru davranışların kalıcı hâle gelmesi oldukça önemlidir. Bu da Kur'an'ı düzenli okuyarak lafzının bereketinden nasiplenmeye, onu anlamak için çaba göstermeye ve bu uğurda fedakârlık yapmaya bağlıdır.

DÜŞÜNELİM - YORUMLAYALIM

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ... (27)

"Allah, iman edenleri hem dünya hayatında hem de ahirette sabit bir sözle sağlamlaştırır..."

(İbrahim suresi, 27. ayet.)

Ayeti kerimede geçen "sabit bir söz" ile kastedilen şey ne olabilir? Ayeti kerimeyi, "doğru inanç-doğru davranış" ilişkisi bakımından yorumlayınız.

OKUMA PARÇASI

Kur'an'a Saygı

Kur'an-ı Kerim, Allah (c.c.) tarafından bütün insanlığa rehber olarak gönderilen, hak ile batılı birbirinden ayırt eden, insanların dünya ve ahiret saadeti hedefleyen, hükmü kıyamete kadar geçerli olan en son ilahî kitaptır. Kur'an'ı ayrıcalıklı kılan bir diğer husus da onun İslam dininin iki temel kaynağından birincisi olmasıdır.

Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek ve öğretmek aynı zamanda İslam dinini öğrenmek ve öğretmek demektir. Bu sebeple, Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek, öğretmek, anlayarak okumaya özen göstermek, Kur'an'ın emir, yasak, öğüt ve tavsiyelerine uymaya çalışmak, Kur'an okunduğu zaman onu sessizce dinlemek, abdestsiz olarak ona el sürmemek ve okumaya eûzü besmele ile başlamak, Kur'an'a karşı saygı ve hürmetin bir gereğidir.

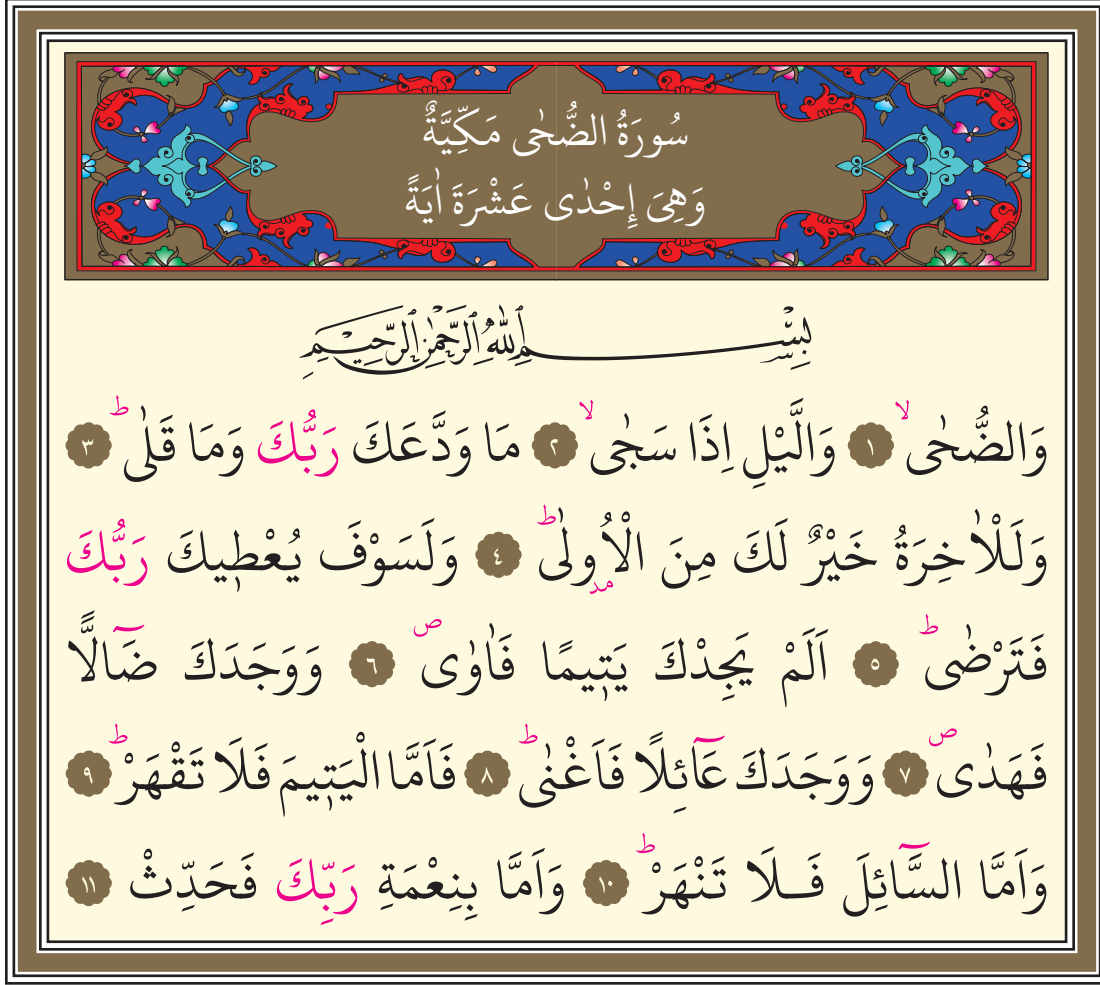
Allah (c.c.) kelamı olan Kur'an-ı Kerim'e karşı saygı ve hürmetin sayısız örneklerini tarihimizde görmek mümkündür. Milletimiz tarih boyunca, Kur'an'a saygı ve hürmette herkese örnek olmuş; onun okunmasına, yazılmasına, kâğıdına, mürekkebine ve cildine özel bir önem vermiştir. Kur'an ayetlerini en güzel şekilde yazmak için hat sanatının eşsiz örneklerini ortaya koymuş, Mushaf'ın içini ve dışını tezhip sanatının incelikleriyle süslemiş ve başta şiir olmak üzere sayısız edebî eserde o yer almıştır.

Kur'an okumak başlı başına bir ibadettir; bu nedenle abdestsiz olarak ona dokunmak ve onu okumak elde edilecek feyiz ve bereketin kaybolmasına sebep olacağı gibi ona karşı saygı ve hürmette eksiklik meydana getirir. Nitekim Allah (c.c) Vâkıa suresi 79. ayeti kerimesinde **"Ona, ancak tertemiz olanlar dokunabilir."** buyurarak abdestsiz olarak Kur'an'ı Kerim'e dokunulamayacağını beyan etmiştir. Bu nedenle hem Kur'an derslerinde hem de bireysel olarak yapılan okumalarda abdestli olmaya özen gösterilmeli, ibadet şuuruyla Kur'an'a yaklaşılmalıdır.

(Bu kitap için yazılmıştır.)

17 bk. Bakara suresi, 25. ayet; Ra'd suresi, 29. ayet; Asr suresi, 3. ayet.

2. Duhâ Suresi ve Anlamı

Duhâ Suresi ve Anlamı

Duhâ suresi, Mekke Dönemi'nde inmiştir; 11 ayettir. Adını, surenin ilk ayetindeki “kuşluk vakti” anlamına gelen “duhâ” kelimesinden almıştır. Fecr suresinin inişinden sonra öncekine nisbetle daha kısa bir süre vahiy kesilmiş, müşrikler bu olayı kullanarak Hz. Peygamber’e (s.a.v.), “Herhâlde Rabb’in sana darıldı ve seni terk etti” demişlerdi. Bu sözlerden dolayı Hz. Peygamber’in (s.a.v.) duyduğu üzüntü üzerine bu sure nazil olmuştur.

- 1-2. Kuşluk vaktine ve karanlığı çöktüğü vakit geceye andolsun ki,
3. Rabb'in seni terk etmedi, sana darılmadı.
4. Doğrusu ahiret senin için dünyadan daha hayırlıdır.
5. Rabb'in sana verecek (sen) de hoşnut olacaksın.
6. O, seni yetim bulup barındırmadı mı?
7. O, seni şaşırması bulup yol göstermedi mi?
8. Seni fakir bulup zengin etmedi mi?
9. Öyleyse yetimi sakın ezme.
10. El açıp isteyen de sakın azarlama.
11. Rabb'inin nimetini minnet ve şükranla an.

Duhâ suresinde,
Peygamberimize
vaat edilen şeyleri
ve ona verilen
nimetleri tefsirlerden
araştırınız.

ADIM ADIM OKUYALIM - EZBERLEYELİM

- * Duhâ suresini öğretmeninizden ya da interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz.
- * Her bir ayeti koro hâlinde öğretmeninizle okuyunuz.
- * Gruplara ayrılarak sureyi; yüzünden, harflerin mahreçlerine ve tecvid kurallarına dikkat ederek hatasız olarak okumaya çalışınız.
- * Duhâ suresini ayet ayet ezberleyiniz.
- * Sureyi ezberden sıra arkadaşınıza okuyunuz, varsa hatalarınızı not ediniz.
- * Sureyi ezberden öğretmeninize tedvir üzere okuyunuz.
- * Sureyi ezberden sınıfta ya da okul uygulama mescidinde topluluk önünde tahkik üzere okuyunuz.

NOT EDELİM

Kur'an öğretiminin esas amacı, Kur'an'ın anlaşılması ve ortaya koyduğu ilkelerin hayata aktarılmasıdır. Bu nedenle de Kur'an'ın lafız ve manasının birlikte öğretilmesi gerekir. Kur'an öğretiminde tecvid kurallarına uygun bir tilâvet becerisi kazandırmak ne kadar önemliyse Kur'an'ın anlaşılması için çaba göstermek de o kadar önemlidir.

Kur'an tilâvet edilirken ayetler üzerinde tefekkür edilmeli, ayetlerin anlamları meallerden okunmalı, hatta imkânlar ölçüsünde ayetlerle ilgili verilen bilgiler tefsirlerden araştırılmalıdır. Ancak meal okunurken, meallerin Kur'an'ın birebir aslı olmadığına ve mealler arasında bazı farklılıkların bulunabildiğine dikkat edilmelidir. Bu nedenle de sadece bir mealden hareket ederek yorum yapmanın/hüküm vermenin doğru olmadığı gözden kaçırılmamalıdır. Çünkü mealler arasında çeşitli sebeplerden kaynaklanan farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklardan bazıları ise şunlardır:

1. Kur'an'ın mucizevi üslubu ve anlam zenginliği nedeniyle bazı kelime ve ayetler birden fazla anlamı içerebilmektedir. Meallerde bu anlamlardan sadece biri ya da birkaçına yer verilmektedir. Bu nedenle de hiçbir meal tek başına, kelime ve ayetlerin anlamını tam olarak karşılayamamaktadır.

2. Kur'an'da yer alan kelimelerin karşılıkları bazen başka bir dilde olmayabilir. Bu yüzden kelimeler bazen yan ve yakın anlamları ile verilmekte bu da anlamı tam olarak yansıtamamaktadır.

3. Meal yazan kişiler, Arapçayı ya da kendi dillerini tüm incelikleriyle kavrama konusunda zaman zaman eksik kalmakta, bu da bazı ayetlerin anlamının tam olarak verilmesini güçleştirmektedir.

İLKELER ÇIKARALIM

Duhâ suresinin anlamı üzerinde düşünerek sureden ilkeler çıkarınız.

1. Allah'a (c.c.) ve ahirete inanan bir kişi için ahiret dünyadan daha hayırlıdır.

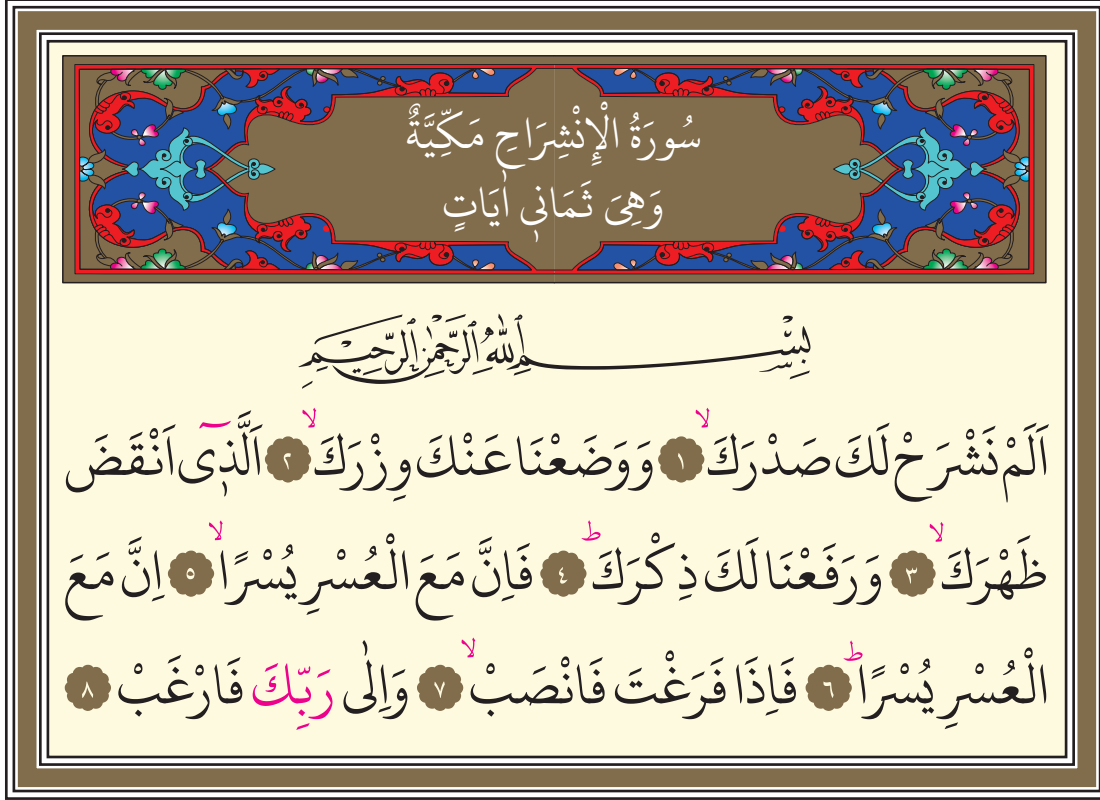
2.

3.

4.

5.

3. İnşirâh Suresi ve Anlamı

İnşirâh Suresi ve Anlamı

İnşirâh suresi, Mekke Dönemi'nde inmiştir; 8 ayettir. Adını, ilk ayetteki "açmak, genişletmek" anlamına gelen "ş-r-h" kökünden türeyen "inşirâh" kelimesinden almıştır. Duhâ suresi gibi İnşirâh suresi de Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tebliğin ilk dönemlerinde maruz kaldığı sıkıntılar karşısında kendisini teselli etmek amacıyla indirilmiştir.

1. Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?
- 2-3. Senin belini büken o ağır yükünü sırtından almadık mı?
4. Senin şanını yüceltmedik mi?
5. Şüphesiz her zorlukla beraber bir kolaylık vardır.
6. Gerçekten her zorlukla beraber bir kolaylık vardır.
7. O hâlde bir işi bitirince diğeriyle uğraş!
8. Ve yalnız Rabb'ine yönel, O'na yaklaş!

ADIM ADIM OKUYALIM - EZBERLEYELİM

- * İnşirâh suresini öğretmeninizden ya da interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz.
- * Her bir ayeti koro hâlinde öğretmeninizle okuyunuz.
- * Gruplara ayrılarak sureyi; yüzünden, harflerin mahreçlerine ve tecvid kurallarına dikkat ederek hatasız olarak okumaya çalışınız.
- * İnşirâh suresini ayet ayet ezberleyiniz.
- * Sureyi ezberden sıra arkadaşınıza okuyunuz, varsa hatalarınızı not ediniz.
- * Sureyi ezberden öğretmeninize tedvir üzere okuyunuz.
- * Sureyi ezberden sınıfta ya da okul uygulama mescidinde topluluk önünde tahkik üzere okuyunuz.

İnşirâh suresini okurken özellikle ض ve ظ gibi harflerin mahreçlerini birbirinden ayırt ederek okumaya dikkat ediniz.

İnşirâh suresinin son dört ayetinde Rabb'imizin bizlere vermek istediği mesajlar neler olabilir, yorumlayınız.

ARAŞTIRALIM

İnşirâh suresinde, Peygamberimiz için söylenen “Senin şanını yüceltmedik mi?” ayetinde “şanını yüceltme” ile anlatılmak istenen manayı tefsirlerden araştırarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

4. Tîn Suresi ve Anlamı

Tîn Suresi ve Anlamı

Tîn suresi, Burûc suresinden sonra Mekke’de nazil olmuştur; 8 ayettir. Adını, ilk ayette geçen ve “incir” anlamına gelen “tîn” kelimesinden almıştır.

- 1-3. İncire, zeytine, Sîna Dağı’na ve bu güvenli şehre and olsun ki,
4. Biz insanı en mükemmel biçimde yarattık.
5. Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik.
6. Ancak, iman edip salih ameller işleyenler için bitmez tükenmez bir mükâfat vardır.
7. (Ey insan!) Öyleyse sana dini yalanlatan nedir?
8. Allah, en güzel hüküm veren değil midir?

ADIM ADIM OKUYALIM - EZBERLEYELİM

- * Tîn suresini öğretmeninizden ya da interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz.
- * Her bir ayeti koro hâlinde öğretmeninizle okuyunuz.
- * Gruplara ayrılarak sureyi; yüzünden, harflerin mahreçlerine ve tecvid kurallarına dikkat ederek hatasız olarak okumaya çalışınız.
- * Tîn suresini ayet ayet ezberleyiniz.
- * Sureyi ezberden sıra arkadaşınıza okuyunuz, varsa hatalarınızı not ediniz.
- * Sureyi ezberden öğretmeninize tedvir üzere okuyunuz.
- * Sureyi ezberden sınıfta ya da okul uygulama mescidinde topluluk önünde tahkik üzere okuyunuz.

YORUMLAYALIM

Tîn suresinin 3. ayetinde vurgulanan; “Biz insanı en mükemmel biçimde yarattık.” ve İsrâ suresinin 70. ayetinde yer alan; “Biz insanoğlunu şerefli kıldık.” ifadelerini birlikte yorumlayınız.

ARAŞTIRALIM

Tîn suresi 3. ayetinde geçen “Tûr-i Sînâ” (Sînâ Dağı) ve “el-beledü'l-emîn” (güvenli şehir) ile nereler olabileceğini tefsirlerden araştırarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sînâ Dağı'ndan bir görünüm.

5. Alak Suresi ve Anlamı

سُورَةُ الْعَلَقِ مَكِّيَّةٌ
وَهِيَ تِسْعَ عَشْرَةِ آيَةً

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ١ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ٢
اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ٣ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ٤ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ
مَا لَمْ يَعْلَمْ ٥ كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغَى ٦ أَنْ رَآهُ اسْتَغْنَى ٧
إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَى ٨ أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى ٩ عَبْدًا إِذَا صَلَّى ١٠
أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَى ١١ أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَى ١٢ أَرَأَيْتَ
إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى ١٣ أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى ١٤ كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ
لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ١٥ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ١٦ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ١٧
سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ١٨ كَلَّا لَا تَطِعُهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ١٩

DİKKAT EDELİM

Alak suresinde "secde ayeti" bulunmaktadır. Secde ayeti ile ilgili hükümleri dikkate alarak "tilâvet secdesi" yapmaya dikkat ediniz.

Alak Suresi ve Anlamı

Alak suresi, Mekke Dönemi'nde inmiştir; 19 ayettir. Adını surenin ikinci ayetinde geçen “alak” kelimesinden almıştır. Surenin ilk beş ayeti genel kabule göre Hz. Peygamber’e (s.a.v.) gelen ilk vahiydir. Geri kalan ayetlerin ise daha sonra Ebu Cehil hakkında nazil olduğu rivayet edilir.

1. Yaratan Rabb'inin adıyla oku!
2. O, insanı yapışkan bir hücreden (embriyo) yarattı.
3. Oku! Rabb'in sonsuz kerem sahibidir.
4. Kalemle yazmayı öğretendir.
5. İnsana bilmediklerini o öğretmiştir.
- 6-7. Hayır! Rabb'inin bunca nimetlerine rağmen insan, kendisini yeterli gördüğü için azgınlık eder.
8. Ama dönüş elbette Rabb'inedir.
- 9-10. Baksana şu namaz kılan kulu engelleyene!
- 11-12. Söyle bakalım, ya o engellenen kul doğru yoldaysa ve kötülüklerden sakınmayı emrediyorsa!
13. Söyle bakalım, ya o engelleyen de yalanlıyor ve doğru yoldan yüz çeviriyorsa!
14. O, Allah'ın olan biten her şeyi gördüğünü bilmiyor mu?
- 15-16. Hayır, hayır! Eğer bu tutumundan vazgeçmezse onu perçeminden, o yalancı ve günahkâr perçeminden tutup cehenneme sürükleriz.
17. O zaman gitsin, taraftarlarını yardıma çağırsın!
18. Biz de zebanileri çağırırız.
19. Hayır, ona uyma! Sen secde et ve Rabb'ine yaklaş.

ADIM ADIM OKUYALIM - EZBERLEYELİM

- * Alak suresini öğretmeninizden ya da interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz.
- * Her bir ayeti koro hâlinde öğretmeninizle okuyunuz.
- * Gruplara ayrılarak sureyi; yüzünden, harflerin mahreçlerine ve tecvid kurallarına dikkat ederek hatasız olarak okumaya çalışınız.
- * Alak suresini bölümlere ayrılarak ezberleyiniz.
- * Sureyi ezberden sıra arkadaşınıza okuyunuz, varsa hatalarınızı not ediniz.
- * Sureyi ezberden öğretmeninize hadr üzere okuyunuz.
- * Sureyi ezberden sınıfta ya da okul uygulama mescidinde topluluk önünde tedvir üzere okuyunuz.

Hadis ve siyer kaynaklarından vahyin ilk geliş anını anlatan rivayetleri bu-
lurarak arkadaşlarınızla pay-
laşınız.

Alak suresinin 1-5. ayet-
lerinin ortaya koyduğu ev-
rensel ilkeleri, insanın Rabb'i
ile olan ilişkisi açısından yo-
rumlayınız.

LİSTELEYELİM

Alak suresinin 6-19. ayetlerinde ortaya konulan inkârcı insan tipinin özelliklerini listeleyelim.

1. İnsan, Rabb'ini unutarak her şeye gücünün yettiğini düşündüğü anda yoldan çıkar.
2.
3.
4.
5.

İLİŞKİLENDİRELİM

“Yaratan Rabb'inin adıyla oku! O, insanı “alak”tan (embriyo, aşılınmış yumurta) yarattı. Oku! Senin Rabb'in en cömert olandır.”

(Alak suresi, 1-3. ayetler.)

“Sonra bu az suyu “alaka” (embriyo, aşılınmış yumurta) hâline getirdik. Alakayı da “mudga” (bir parçacık et) yaptık. Bu “mudga”yı da kemiklere dönüştürdük ve bu kemiklere de et giydirdik. Nihayet onu bambaşka bir yaratık olarak ortaya çıkardık. Yaratanların en güzeli olan Allah'ın şânı ne yücedir! ”

(Mü'minûn suresi, 14. ayet.)

Alak suresinin 1-3. ayetleri ile Mü'minûn suresinin 14. ayetini ilişkilendirerek “insanın yaratılışı” üzerinde düşününüz.

6. Beyyine Suresi ve Anlamı

ARAŞTIRALIM

Beyyine suresinde geçen “kesin deliller”, “tertemiz sayfalar” ve “en doğru hükümler”in neler olduğunu tefsirlerden araştırarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

ADIM ADIM OKUYALIM - EZBERLEYELİM

- * Beyyine suresini öğretmeninizden ya da interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz.
- * Her bir ayeti koro hâlinde öğretmeninizle okuyunuz.
- * Gruplara ayrılarak sureyi; yüzünden, harflerin mahreçlerine ve tecvid kurallarına dikkat ederek hatasız olarak okumaya çalışınız.
- * Beyyine suresini bölümlere ayırarak ezberleyiniz.
- * Sureyi ezberden sıra arkadaşınıza okuyunuz, varsa hatalarınızı not ediniz.
- * Sureyi ezberden öğretmeninize tedvir üzere okuyunuz.
- * Sureyi ezberden sınıfta ya da okul uygulama mescidinde topluluk önünde tahkik üzere okuyunuz.

Beyyine Suresi ve Anlamı

Beyyine suresi, Talak suresinden sonra, Haşr suresinden önce Medine Dönemi'nde inmiştir; 8 ayettir. Adını, ilk ayette geçen “kesin ve apaçık delil” anlamına gelen “beyyine” kelimesinden almıştır.

1. Gerek ehl-i kitaptan gerek müşriklerden olan kâfirler, kendilerine kesin ve apaçık delil gelmedikçe inkârlarından vazgeçecek değillerdi.
2. Bu kesin delil, Allah tarafından gönderilen ve tertemiz sahifeleri okuyan bir peygamberdir.
3. O sahifelerde, en doğru hükümler vardır.
4. Ama kendilerine kitap verilenler, o kesin delil geldikten sonra ayrılığa düştüler.
5. Hâlbuki onlara, şirkten uzak olarak; yalnız Allah’a ibadet etmeleri, namazı hakkıyla kılmaları, zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte sağlam, dosdoğru din budur.
6. Gerek ehl-i kitaptan gerek müşriklerden olan kâfirler, içinde devamlı kalmak üzere cehennem ateşindedirler. Onlar, yaratılmışların en kötüleridir.
7. İman edip salih ameller işleyenler ise yaratılmışların en hayırlılarıdır.
8. Rabb'leri katında onların ödülleri, içlerinden ırmaklar akan Adn cennetleridir. Orada sürekli kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah’tan (c.c.) razı olmuşlardır. İşte bu, Rabb'in-den korkup saygı duyanlara özgüdür.

İLKELER ÇIKARALIM

Beyyine suresinden ilkeler çıkaralım.

1. Peygamberler, kendilerine Allah (c.c.) tarafından kesin deliller verilerek görevlendirilen elçilerdir.
2.
3.
4.
5.

7. Zilzâl Suresi ve Anlamı

Zilzâl Suresi ve Anlamı

Zilzâl Suresi, Nisâ suresinden sonra, Hadîd suresinden önce Medine Dönemi'nde inmiştir; 8 ayettir. Adını, ilk ayette geçen "sarsıntı, deprem" anlamına gelen "zilzâl" kelimesinden almıştır.

1. Yeryüzü o müthiş depremiyle sarsıldığı,
2. İçindeki bütün ağırlıkları dışarı çıkardığı,
3. İnsan (korku ve telaş içinde); "Ne oluyor buna!" dediği zaman,
4. İşte o gün yeryüzü, üstünde olan biten her şeyi anlatır.
5. Çünkü Rabb'in ona öyle vahyetmiştir.
6. O gün insanlar, yaptıklarının karşılığı kendilerine gösterilmek üzere bölük bölük Allah'ın huzuruna çıkarlar.
7. Zerre ağırlığına iyilik yapan onun karşılığını görür.
8. Zerre ağırlığına kötülük işleyen de onun karşılığını görür.

ANA FİKRİNİ BULALIM

Zilzâl suresinin anlamını gözden geçirelim ve surenin ana fikrini bulalım.

.....

.....

ADIM ADIM OKUYALIM - EZBERLEYELİM

- * Zilzâl suresini öğretmeninizden ya da interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz.
- * Her bir ayeti koro hâlinde öğretmeninizle okuyunuz.
- * Gruplara ayrılarak sureyi; yüzünden, harflerin mahreçlerine ve tecvid kurallarına dikkat ederek hatasız olarak okumaya çalışınız.
- * Sureyi ezberleyiniz ve sıra arkadaşınıza okuyunuz, varsa hatalarınızı not ediniz.
- * Sureyi ezberden öğretmeninize okuyunuz.
- * Sureyi ezberden sınıfta ya da okul uygulama mescidinde topluluk önünde okuyunuz.

İLİŞKİLENDİRELİM

“Ey insanlar! Rabb'inize karşı gelmekten sakının. Çünkü kıyamet sarsıntısı çok büyük bir şeydir. Onu göreceğiniz gün, her emzikli kadın emzirmekte olduğu çocuğundan geçer ve her hamile kadın da karnındaki çocuğunu düşürür. İnsanları sarhoş görürsün, hâlbuki onlar sarhoş değildirler. Ne var ki Allah'ın azabı çok şiddetlidir.”

(Hac suresi, 1-2. ayetler.)

Zilzâl suresinin 1-3. ayetleriyle Hac suresinin 1-2. ayetlerini ilişkilendirerek kıyametin kopuşu anındaki dehşeti gözünüzün önünde canlandırmaya çalışınız.

Kıyamet âni, insan aklının ötesinde dehşetli bir olaydır. (Temsili)

8. Âdiyât Suresi ve Anlamı

Âdiyât Suresi ve Anlamı

Âdiyât suresi, Asr suresinden sonra, Kevser suresinden önce Mekke Dönemi'nde inmiştir; 11 ayettir. Adını, surenin ilk ayetinde geçen "nefes nefese koşanlar" anlamına gelen "âdiyat" kelimesinden almıştır.

1. Nefes nefese koşan,
2. Koşarken tırnaklarıyla kıvılcımlar saçan,
3. Sabah erkenden baskın yapan,
4. O esnada tozu dumana katan,
5. Derken düşman kuvvetinin ortasına dalan atlara yemin olsun ki,
6. İnsan Rabb'ine karşı çok nankördür.
7. Kendisi de buna şahittir.
8. Mal sevgisinden (bencil ve cimri tutumundan) dolayı çok katıdır.
- 9-10. Kabirlerdeki diriltip dışarı atıldığı ve kalplerde gizlenenler ortaya çıkarıldığı zaman, insan hâlinin ne olacağını düşünmez mi?
11. Şüphesiz o gün Rableri, onların bütün yaptıklarından haberdardır.

ADIM ADIM OKUYALIM - EZBERLEYELİM

- * Âdiyât suresini öğretmeninizden ya da interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz.
- * Her bir ayeti koro hâlinde öğretmeninizle okuyunuz.
- * Gruplara ayrılarak sureyi; yüzünden, harflerin mahreçlerine ve tecvid kurallarına dikkat ederek hatasız olarak okumaya çalışınız.
- * Sureyi ezberleyiniz ve sıra arkadaşınıza okuyunuz, varsa hatalarınızı not ediniz.
- * Sureyi ezberden öğretmeninize okuyunuz.
- * Sureyi ezberden sınıfta ya da okul uygulama mescidinde topluluk önünde okuyunuz.

Âdiyât suresini vakıf ve vasıl kurallarının her birini uygulayarak okumaya özen gösterelim.

ARAŞTIRALIM

Âdiyât suresinde atların bazı özelliklerinden yola çıkılarak verilmek istenen mesajı tefsirlerden araştırarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

9. Kâri'a Suresi ve Anlamı

DİKKAT EDELİM

Kâri'a suresini okurken "hurûfu'l-halk" denilen boğaz harflerinin mahreçlerine özellikle dikkat ediniz.

Kâri'a Suresi ve Anlamı

Kâri'a suresi, Kureyş suresinden sonra, Kiyâme suresinden önce Mekke Dönemi'nde inmiştir; 11 ayettir. Adını, surenin ilk ayetinde geçen "vuran, çarpan, yürekleri hoplatan" anlamlarına gelen "kâ-ri'a" kelimesinden almıştır.

1. Yürekleri hoplatan büyük felaket!
2. Nedir o yürekleri hoplatan büyük felaket!
3. O dehşetli kıyamet felaketinin ne olduğunu bilir misin sen?
- 4-5. İnsanların kelebekler gibi etrafa yayıldığı, dağların da atılmış rengârenk yüne dönüştüğü gündür o.
- 6-7. İşte o gün, kimin tartıları ağır gelirse memnun kalacağı bir hayat içinde olur.
- 8-9. Ama kimin de tartıları hafif gelirse onun varacağı yer Hâviye'dir.
10. Hâviye'nin ne olduğunu bilir misin sen?
11. O, kızgın mı kızgın bir ateştir.

ADIM ADIM OKUYALIM - EZBERLEYELİM

- * Kâri'a suresini öğretmeninizden ya da interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz.
- * Her bir ayeti koro hâlinde öğretmeninizle okuyunuz.
- * Gruplara ayrılarak sureyi; yüzünden, harflerin mahreçlerine ve tecvid kurallarına dikkat ederek hatasız olarak okumaya çalışınız.
- * Sureyi ezberleyiniz ve sıra arkadaşınıza okuyunuz, varsa hatalarınızı not ediniz.
- * Sureyi ezberden öğretmeninize okuyunuz.
- * Sureyi ezberden sınıfta ya da okul uygulama mescidinde topluluk önünde okuyunuz.

LİSTELEYELİM

Zilzâl, Âdiyat ve Kâri'a surelerinin anlamlarını birlikte düşünerek kıyamet ile başlayan ahiret hayatının aşamalarını listeleyiniz.

1. Yeryüzü müthiş bir sarsıntıyla sarsılarak kıyamet kopacaktır.
2.
3.
4.
5.

10. Nebe' Suresi ve Anlamı

سُورَةُ النَّبَاِ مَكِّيَّةٌ
وَهِيَ أَرْبَعُونَ آيَةً

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ۚ عَنِ النَّبَاِ الْعَظِيمِ ۚ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ۖ
كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ۖ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ۖ أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا ۖ
وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا ۖ وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا ۖ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ۖ
وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا ۖ وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ۖ وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ
سَبْعًا شِدَادًا ۖ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ۖ وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ
مَاءً ثَجَّاجًا ۖ لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا ۖ وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا ۖ إِنَّ يَوْمَ
الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا ۖ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ۖ
وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا ۖ وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ۖ
إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ۖ لِلطَّاغِينَ مَابًا ۖ لَا يَشِينُ فِيهَا أَحْقَابًا ۖ
لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ۖ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ۖ جَزَاءً وَفَاقًا ۖ
إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ۖ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا ۖ
وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ۖ فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ۖ

DİKKAT EDELİM

Nebe' suresini vakıf, ibtida ve vasıl kurallarının her birini uygulayarak okumaya dikkat ediniz.

Nebe' Suresi ve Anlamı

Nebe' suresi, Mekke Dönemi'nde inmiştir; 40 ayettir. Sure, adını ikinci ayette geçen "Nebe'" kimesinden almıştır. Nebe', haber demektir. Surede, ölüm ötesi hayatın varlığını ispat çerçevesinde, kıyamet, öldükten sonra dirilme ve hesap için toplanma konularına yer verilmektedir.

1. Birbirlerine neyi soruyorlar?
- 2-3. Üzerinde anlaşmazlığa düştükleri büyük haberi (mi)?
4. Hayır, ileride bilecekler.
5. Yine hayır, ileride bilecekler.
- 6-7. Biz, yeryüzünü bir döşek; dağları da birer kazık yapmadık mı?
8. Sizleri (erkekli-dişili) eşler hâlinde yarattık.
9. Uykunuzu bir dinlenme (sebebi) kıldık.
10. Geceyi (sizi örten) bir elbise yaptık.
11. Gündüzü de geçimi temin zamanı kıldık.
12. Üstünüze yedi sağlam gök bina ettik.
13. Alev alev yanan aydınlatıcı ve ısıtıcı bir kandil yarattık.
- 14-16. Taneler, bitkiler, sarmaş dolaş bahçeler çıkaralım diye yağmur yüklü yoğun bulutlardan şarıl şarıl yağmur yağdırdık.
17. Şüphesiz hüküm ve ayırma günü belirlenmiş bir vakittir.
18. Bu, sûra üfürüleceği gün gerçekleşir ve siz bölük bölük gelirsiniz.
19. Gök açılır ve kapı kapı olur.
20. Dağlar yürütülür, serap hâline gelir.
- 21-23. Şüphesiz cehennem, bir gözetleme yeridir; azgınlar için, içinde çağlar boyu kalacakları bir dönüş yeridir.
24. Orada ne bir serinlik ve ne de içecek bir şey tadacaklar!
- 25-26. Ancak, uygun bir ceza olarak kaynar su ve irin içecekler.
27. Çünkü onlar hesaba çekilmeyi ummuyorlardı.
28. Ayetlerimizi de alabildiğine yalanlamışlardı.
29. Biz ise her şeyi bir kitapta (Levh-i Mahfûz'da) tamamıyla sayıp tespit ettik.
30. Kafirlerle şöyle denilir: "Şimdi tadın. Artık bundan sonra yalnızca azabınızı artıracanız."

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ۝ حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا ۝ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ۝ وَكَأْسًا
 دِهَاقًا ۝ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَابًا ۝ جَزَاءً مِنْ رَبِّكَ
 عَطَاءً حِسَابًا ۝ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَنِ
 لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ۝ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا
 لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا ۝ ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ
 فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا ۝ إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ
 يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا ۝

31-34. Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir kurtuluş, bahçeler, üzüm, kendileriyle bir yaşta, göğüsleri çıkmış genç kızlar ve dolu dolu kadehler vardır.

35. Orada ne bir boş söz işitirler ne de bir yalan.

36-38. Bunlar kendilerine; Rabb'inden, göklerin ve yerin ve ikisi arasındakilerin Rabb'inden, Rahmân'dan bir mükafat, yeterli bir ihsan olarak verilmiştir. Onlar, Ruh'un (Cebrail'in) ve meleklerin saf duracakları gün Allah'a hitap edemeyeceklerdir. Sadece Rahmân'ın izin vereceği ve doğru söyleyecek olan kimseler konuşabilecektir.

39. İşte bu, hak olan gündür. Artık dileyen kimse Rabb'ine ulaştıran bir yol tutar.

40. Şüphesiz biz sizi, kişinin önceden elleriyle yaptıklarına bakacağı ve inkarcının, "Keşke toprak olaydım!" diyeceği günde gerçekleşecek olan yakın bir azaba karşı uyardık.

ADIM ADIM OKUYALIM - EZBERLEYELİM

- * Nebe' suresini öğretmeninizden ya da interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz.
- * Her bir ayeti koro hâlinde öğretmeninizle okuyunuz.
- * Gruplara ayrılarak sureyi; yüzünden, harflerin mahreçlerine ve tecvid kurallarına dikkat ederek hatasız olarak okumaya çalışınız.
- * Nebe' suresini ayet ayet ezberleyiniz.
- * Sureyi ezberden sıra arkadaşınıza okuyunuz, varsa hatalarınızı not ediniz.
- * Sureyi ezberden öğretmeninize tedvir üzere okuyunuz.
- * Sureyi ezberden sınıfta ya da okul uygulama mescidinde topluluk önünde hadr üzere okuyunuz.

ANA KONULARINI BULALM

Nebe' suresinin ana konularını bulunuz.

1. Nebe' suresi, konu olarak öldükten sonra dirilmeyi ele alır.

2.

3.

4.

5.

11. Bakara Suresi (153-157) Ayetler ve Anlamları

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ
مَعَ الصَّابِرِينَ ۝ ۱۵۳ وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ ۝ ۱۵۴ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ
بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ
وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ۝ ۱۵۵ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ
مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ ۝ ۱۵۶ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ
صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ۝ ۱۵۷

DİKKAT EDELİM

Bakara suresi (153-157) ayetlerini tahkik ve tedvir üzere yüzünden ve ezbere okuyunuz.

ADIM ADIM OKUYALIM - EZBERLEYELİM

- * Bakara suresi (153-157) ayetlerini öğretmeninizden ya da interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz.
- * Gruplara ayrılarak sureyi; yüzünden, harflerin mahreçlerine ve tecvid kurallarına dikkat ederek hatasız olarak okumaya çalışınız.
- * Sureyi ezberden öğretmeninize okuyunuz.
- * Sureyi ezberden sınıfta ya da okul uygulama mescidinde topluluk önünde okuyunuz.

Bakara Suresi (153-157) Ayetlerinin Anlamları

153. Ey iman edenler! Sabrederek ve namaz kılarak Allah'tan yardım dileyin. Şüphesiz Allah sabredenlerle beraberdir.

154. Allah yolunda öldürülenlere "ölüler" demeyin. Hayır, onlar diridirler. Ancak siz bunu bilemezsiniz.

155. Ant olsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele.

156. Onlar; başlarına bir musibet gelince, "Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz" derler.

157. İşte Rableri katından rahmet ve merhamet onlarıdır. Doğru yola ulaştırılmış olanlar da işte bunlardır.

İLKELER ÇIKARALIM

Bakara suresi (153-157) ayetlerinden ilkeler çıkarınız.

1. Allah (c.c.) sabredenlerle beraberdir.
2.
3.
4.
5.

12. Yâsîn Suresi ve Anlamı

PAYLAŞALIM

"Yâsîn Kur'an'ın kalbidir." (Ahmed bin Hanbel, Müsned, C 5, s. 26.)

Yukarıdaki hadiste Peygamber Efendimiz, Yâsîn suresini niçin Kur'an'ın kalbi olarak nitelendirmiştir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

ADIM ADIM OKUYALIM - EZBERLEYELİM

- * Yâsîn suresini öğretmeninizden ya da interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz.
- * Her bir ayeti koro hâlinde öğretmeninizle okuyunuz.
- * Gruplara ayrılarak sureyi; yüzünden, harflerin mahreçlerine ve tecvid kurallarına dikkat ederek hatasız olarak okumaya çalışınız.
- * Yâsîn suresini bölüm bölüm veya sayfa sayfa ezberleyiniz.
- * Sureyi ezberden sıra arkadaşınıza okuyunuz, varsa hatalarınızı not ediniz.
- * Sureyi ezberden öğretmeninize tedvir üzere okuyunuz.
- * Sureden bazı bölümleri ezberden sınıfta ya da okul uygulama mescidinde topluluk önünde hadr üzere okuyunuz.

Yâsîn Suresi ve Anlamı

Yâsîn suresi, Mekke Dönemi'nde indirilmiştir; 83 ayettir. Sure, adını ilk ayetinde bulunan hurûf-u mukatta'a harflerinden olan "Ya" ve "Sin" harflerinden almıştır.

1. Yâ sîn.
2. Hikmetli Kur'an'a and olsun ki,
3. Sen elbette gönderilen peygamberlerdensin.
4. Dosdoğru bir yol üzeresin.
5. Bu Kur'an, üstün ve çok merhametli Allah tarafından indirildi.
6. Sen de ataları uyarılmamış, kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarasın diye gönderildin.
7. Ant olsun ki onların çoğu hakkında (azapla ilgili) hüküm kesinleşti. Çünkü onlar iman etmiyorlar.
8. Boyunlarına öyle demir halkalar geçirdik ki çenelerine dayanmaktadır. Bu boyunduruklar sebebiyle kafaları yukarı kalkıktır.
9. Hem önlerinden hem arkalarından bir set yaparak öylesine çepeçevre sardık ki artık hiç görmezler.
10. Onları uyarsan da uyarmasan da birdir, iman etmezler.
11. Sen ancak, zikre (Kur'an'a) uyan ve görmediği hâlde Rahman'dan korkan kimseyi uyarabilirsin. İşte böyle kimseleri bağışlanma ve güzel bir mükâfat ile müjdele!
12. Şüphesiz ki ölüleri diriltecek olan biziz. Yaptıkları her şeyi ve bütün izlerini bir bir kaydederiz. Zaten biz, her şeyi apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) kaydettik.

DÜŞÜNELİM - YORUMLAYALIM

"Ölmek üzere olanların yanında Yâsîn suresini okuyunuz."

(Ebû Dâvûd, Cenaiz, 20; İbn Mâce, Cenaiz, 4.)

Peygamber Efendimiz ölüm döşeğindeki insanların yanında niçin Yâsîn suresini okumamızı istemiştir?

Yukarıdaki hadisi, özellikle surenin 12, 32, 51, 52, 65 ve 70. ayetlerinin anlamlarını göz önünde bulundurarak yorumlayınız.

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ ۝
 إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُم
 مُّرْسَلُونَ ۝^{١٤} قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ
 شَيْءٍ ۖ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ۝^{١٥} قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّا إِلَيْكُم لَمُرْسَلُونَ
 ۝^{١٦} وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ۝^{١٧} قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِنْ لَمْ
 تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝^{١٨} قَالُوا طَائِرُكُم
 مَّعَكُمْ أَئِنْ ذُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ۝^{١٩} وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا
 الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ ۝^{٢٠} اتَّبِعُوا مَنْ لَا
 يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ ۝^{٢١} وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي
 وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝^{٢٢} ءَأَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا إِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمَنُ بِضُرٍّ لَا
 تُغْنِ عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِذُونِ ۝^{٢٣} إِنِّي إِذَا لَفِيَ ضَلَالٍ مُّبِينٍ
 ۝^{٢٤} إِنِّي أَمِنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِ ۝^{٢٥} قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ يَا لَيْتَ
 قَوْمِي يَعْلَمُونَ ۝^{٢٦} بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ ۝^{٢٧}

PAYLAŞALIM

Tefsir kaynaklarından Yâsîn suresinin 13-32. ayetlerinde geçen kıssa ile ilgili bilgileri bularak arkadaşlarınızla paylaşınız.

13. Onlara, şu şehir halkını örnek ver: Hani oraya elçiler gelmişti.
14. İşte o zaman biz, o şehir halkına iki elçi göndermiştik. İki elçiyi yalanlamaları üzerine üçüncü bir elçiyle destekledik. Onlar, "Biz size gönderilmiş Allah elçileriyiz." dediler.
15. Şehir halkı dedi ki: "Siz de bizim gibi bir insansınız. Doğrusu Rahman'ın indirdiği bir şey yok. Siz yalan söylüyorsunuz."
- 16-17. Elçiler dediler ki: "Rabb'imiz biliyor ki biz gerçekten size gönderilmiş elçileriz. Açıkça tebliğden başka bir şeyle yükümlü değiliz."
18. Halk, elçileri tehdit ederek, "Siz uğursuzsunuz. Şayet vazgeçmezseniz sizi taşlar, size acı mı acı bir azap dokundururuz." dedi.
19. Elçiler şöyle cevap verdiler: "Uğursuzluğunuz kendinizdendir. Size öğüt verildi diye mi böyle söylüyorsunuz? Doğrusu siz, haddi aşan bir toplumsunuz."
20. O esnada, şehrin öte başından bir adam koşarak geldi, "Ey kavmim!" dedi. "Gelin, bu elçilere uyun!"
21. "Sizden hiçbir karşılık beklemeyen ve kendileri doğru yolda olan bu kimselere uyun!"
22. "Ne olmuş ki bana, kulluk etmeyecekmişim beni yaratana! Şunu iyi biliniz ki siz de O'na döndürüleceksiniz."
23. "Ben, O'ndan başka tanrılar edinir miyim hiç! Eğer Rahman bana zarar vermek dilerse, o tanrıların şefaati bana hiçbir fayda sağlamaz ve onlar beni kurtaramaz."
24. "İşte o zaman ben, apaçık bir sapıklığa düşmüş olurum."
25. "Haberiniz olsun ki ben Rabb'inize iman ettim. Siz de bana kulak verin!"
26. Ona, "Haydi, gir cennete!" denildiğinde, "Ah ne olurdu halkım bilseydi!" dedi.
27. "(Ah bir bilselerdi) Rabb'immin beni affettiğini ve beni ikramlarla ağırladığını!"

ANA KONULARINI BULALIM

Yâsîn suresinin anlamını baştan sona okuyarak ana konularını bulunuz.

1. Yâsîn suresi, Peygamberimizin dosdoğru bir yol üzere olduğundan ve onun ataları uyarılmamış bir topluma uyarıcı olarak gönderildiğinden bahseder.

2.
3.
4.
5.
6.
7.

وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا
كُنَّا مُنْزِلِينَ ﴿٢٨﴾ إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ
خَامِدُونَ ﴿٢٩﴾ يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ
إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ
مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾ وَإِنْ كُلُّ لَمَّا جَمِيعٌ
لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٣٢﴾ وَآيَةٌ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَيِّتَةُ أَحْيَيْنَاهَا
وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ
مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ ﴿٣٤﴾ لِيَأْكُلُوا
مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾ سُبْحَانَ
الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ
أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَآيَةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ
النَّهَارَ فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا
ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّى
عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾ لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ
الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾

28. Onun vefatından sonra, kavmini helak etmek için üzerlerine gökten bir ordu indirmedik, zaten indirecek de değildik.
29. Sadece tek bir çılgılık! Anında hepsi sönüverdi.
30. Yazık şu kullara! Kendilerine gelen her elçiyle mutlaka alay ederlerdi.
31. Onlardan önce nice nesilleri yok ettiğimizi ve bir daha geri dönmediklerini görmezler mi?
32. Elbette onların hepsi, (hesap vermeleri için kıyamet gününde) toplanıp huzurumuza getirilecekler.
33. Ölü toprak onlar için bir delildir! Biz o toprağa su ile hayat verir, oradan taneler çıkarırız da onlardan yerler.
- 34-35. Meyvelerinden ve elleriyle ürettikleri ürünlerinden yesinler diye, orada üzüm bağları, hurma bahçeleri yarattık ve içlerinden pınarlar akıttık. Buna rağmen hâlâ şükretmeyecekler mi?
36. Toprağın bitirdiklerini, kendilerini ve daha bilmedikleri nice şeyleri çift çift yaratan Allah yücedir, her türlü noksandan münezzehtir!
37. Gece de onlar için bir delildir! Biz, gündüzü ondan sıyrıp çekeriz de birden karanlığa gömülürler.
38. Güneş de kendisi için belirlenen bir yörüngede akar gider. Bu güçlü ve her şeyi bilen Allah'ın kanunudur.
39. Ay için de birtakım evreler belirledik. Sonunda o, eğri hurma dalı gibi (hilal) olur, geri döner.
40. Ne Güneş Ay'a kavuşabilir ne de gece gündüzü geçebilir. O gök cisimlerinden her biri, birer yörüngede akar durur.

DÜŞÜNELİM - YORUMLAYALIM

Güneş, Ay, bütün gezegenler ve kâinat "âlemlerin Rabb'i" olan Allah'ın takdiriyle hareket ederler. (Temsili)

Yâsîn suresinin 37-40. ayetlerinin anlamlarını göz önünde bulundurarak bu ayetlerde anlatılanlar ile Allah'ın, "Âlemlerin Rabb'i" oluşu arasındaki ilişkiyi yorumlayınız.

وَايَةً لَهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ ٤١ وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ ٤٢ وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ ٤٣ إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ ٤٤ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ٤٥ وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ٤٦ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ ٤٧ قَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْطَعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ ٤٨ أَطْعَمَهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ٤٩ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ٥٠ مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ٥١ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ٥٢ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ ٥٣ قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا ٥٤ هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ٥٥ إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ٥٦ فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ٥٧

41. Soylarını dolu gemilerde taşımamız da onlar için bir delildir.
42. Biz onlar için bunun gibi daha nice binekler yaratırız.
43. Dilersek onları suda boğarız. O zaman ne feryatlarına yetişen bulunur ne de başka türlü kurtarılırlar.
44. Sadece bizden ulaşacak bir rahmet ve onları belli bir zamana kadar yaşatma irademizle hayatta kalırlar.
45. Durum böyleyken onlara, “Geçmişte yaptığınız ve yapacağınız bütün işlerde Allah’tan korkun ki size merhamet edilsin.” denildiğinde aldırmazlar.
46. Zaten Rabb'inin ayetlerinden herhangi biri kendilerine geldiğinde, ondan hep yüz çevirmişlerdi.
47. Kâfirlere; “Allah’ın size lütfettiği rızıktan, siz de muhtaçlara harcayın!” denildiğinde, müminlere şöyle derler: “Dilediği takdirde Allah’ın doyurabileceği kimseyi biz mi doyuracakmışız? Gerçekten siz, apaçık bir şaşkınlık içindesiniz.”
48. Yine derler ki: “Eğer doğru söylüyorsanız, şu bizi tehdit ettiğiniz kıyamet ne zaman kopacak?”
49. Onların beklediği, sadece bir çığlık! Çekişip dururlarken kendilerini çarpıverecek bir çığlık!
50. O zaman ne vasiyette bulunabilirler ne de ailelerine dönebilirler.
51. Sûra üflendi! İşte mezarlarından kalkıp Rablerinin huzurunda duruşmaya koşuyorlar.
52. “Eyvah bize! Kim kaldırdı bizi kabrimizden?” diyorlar. “Rahman olan Allah’ın vadettiği işte bu imiş. Peygamberler gerçekten doğru söylemiş.”
53. Sadece tek bir çığlık kopar! Bunun üzerine hepsi duruşma için huzurumuza toplanırlar.
54. O gün, hiç kimse en ufak bir haksızlığa uğramaz. Siz orada, ancak yaptıklarınızın karşılığını alırsınız.

DİKKAT EDELİM

Yâsîn suresinin 52. ayetini sekte ile ilgili kurallara dikkat ederek okumaya çalışınız.

PAYLAŞALIM

Yâsîn suresinin 51-54. ayetlerinde anlatılan kıyamet sahneleri ile ilgili hislerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَاكِهُونَ ٥٥ هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ
 عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكِئُونَ ٥٦ لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدَّعُونَ ٥٧ سَلَامٌ
 قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ ٥٨ وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ ٥٩ أَلَمْ أَعْهَدْ
 إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ٦٠ وَأَنْ
 اعْبُدُونِي ٦١ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ٦٢ وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا
 أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ ٦٣ هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ٦٤ إِصْلَوْهَا
 الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ٦٥ الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا
 أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ٦٦ وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَى
 أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ ٦٧ وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَى
 مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ٦٨ وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي
 الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ٦٩ وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ
 وَقُرْآنٌ مُبِينٌ ٧٠ لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ ٧١

GÖZÜMÜZDE CANLANDIRALIM

Yâsîn suresinin 55-58. ayetlerinde anlatılan cennet tasvirlerini gözünüzde canlandırınız.

55. Cennetlikler bugün, nimetler içinde sefa sürerler.
56. Kendileri ve eşleri gölgeliklerde tahtlarına kurulurlar.
57. Orada onlara her çeşit meyve vardır. Bütün arzuları yerine getirilir.
58. Bir de merhametli Rabb'in söylediği "selam" vardır.
59. Allah şöyle buyurur: "Ayrılın bir tarafa bugün, ey suçlular!"
- 60-61. "Ey Âdemoğulları! Size, "Sakın şeytana tapmayın! Çünkü o, sizin apaçık bir düşmanınızdır. Bana kulluk edin! Dosdoğru yol budur." diye tavsiye etmedim mi?"
62. "Böyleyken şeytan, içinizden nice nesilleri yoldan çıkardı. Neden aklınızı kullanmıyorsunuz?"
63. "İşte tehdit edildiğiniz cehennem!"
64. "İnkârınız sebebiyle bugün girin oraya!"
65. O gün onların ağızlarını mühürleriz. Yaptıklarını bize elleri söyler, ayakları da şahitlik eder.
66. Dileseydik, (dünyada da) gözlerini büsbütün kör ederdik. O zaman yol bulmaya çalışırlardı. Ama nasıl görebilirlerdi ki?
67. Dileseydik, oldukları yerde dondururduk. Ne ileri gidebilir ne de geri dönebilirlerdi.
68. Biz kime uzun ömür verirse yaratılışını tersine çeviririz. Hâlâ akıllarını kullanmazlar mı?
69. Biz Peygambere şiir öğretmedik. Zaten ona yaraşmazdı da. O, bir öğüt ve apaçık bir Kur'an'dır.
70. Diri olanları uyarsın ve böylece kâfirler hakkındaki ilahî hüküm kesinleşsin diye indirilmiştir.

PAYLAŞALIM

Anlatılan kıyamet sahneleri ile ilgili hislerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

DÜŞÜNELİM - YORUMLAYALIM

Yâsîn suresinin 69-70. ayetlerini göz önünde bulundurarak Kur'an'ın gönderiliş amacını yorumlayınız.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا
 مَالِكُونَ ﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾
 وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبٌ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ
 اللَّهِ إِلَهَةً لَعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ
 جُنْدٌ مُحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾ فَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ
 وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ
 خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي
 الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ
 بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ
 نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾ أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ﴿٨١﴾
 إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾
 فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

71. Kudretimizle kendileri için (uysal) hayvanlar yarattığımızı görmüyorlar mı? Onlar bu hayvanlara sahip olmuşlardır.
72. Bu hayvanları insanların hizmetine verdik. Bazısını binek olarak kullanırlar, bazısını yerler.
73. Bu hayvanlarda onlar için nice faydalar ve türlü içecekler vardır. Hâlâ şükretmezler mi?
74. (Kendilerine bu kadar nimetler verildiği hâlde) tuttular, Allah'tan başka tanrılar edindiler. Güya yardıma nail olacaklar!
75. Hâlbuki o tanrı edindikleri putlar onlara yardım edemezler. Aksine kendileri onlar için yardıma hazır askerlerdir.
76. O hâlde (ey Resulüm), üzülme sen onların laflarına! Onların gizlediklerini de iyi biliriz, açıkladıklarını da.
77. İnsan, kendisini bir nutfeden (sperm) yarattığımızı görmedi mi de şimdi apaçık bir düşman kesildi.
78. Kendi yaratılışını unuttur da “Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?” diyerek bize misal vermeye kalkışır.
79. De ki: “Onları ilk defa yaratan diriltecektir. O, her türlü yaratmayı bilendir.”
80. Sizin için yeşil ağaçtan ateş meydana getiren O’dur. Siz de ateşinizi ondan yakıyorsunuz.
81. Gökleri ve yeri yaratanın, onların benzerlerini yaratmaya gücü yetmez mi ? Elbette gücü yeter. O, her şeyi yaratan, her şeyi bilendir!
82. Allah bir şeyi yaratmak istediğinde ona sadece “Ol!” diye emreder. O da olur.
83. Her şeyin egemenliği kendi elinde olan Allah, ne yücedir! Hepiniz ona döndürüleceksiniz.

DÜŞÜNELİM - YORUMLAYALIM

Yâsîn suresinin 77-79. ayetlerinde insanın ilk yaratılışı ile ölümden sonraki diriliş arasında kurulan ilişkiyi yorumlayınız.

13. Âl-i İmrân Suresi (189-194) Ayetler ve Anlamları

وَاللَّهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝^{١٨٩}
 إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
 لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ۝^{١٩٠} الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا
 وَعَلَى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۝^{١٩١}
 رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ۝^{١٩٢}
 رَبَّنَا إِنَّكَ مَنْ تَدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ
 مِنْ أَنْصَارٍ ۝^{١٩٣} رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ
 أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ
 عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ ۝^{١٩٤} رَبَّنَا وَآتِنَا مَا وَعَدْتَنَا
 عَلَى رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ ۝^{١٩٤}

DİKKAT EDELİM

Âl-i İmrân suresi 189-194. ayetlerini tefekkür ve tedebbüre dikkat ederek yüzünden ve ezbere okumaya çalışınız.

Âl-i İmrân Suresi (189-194) Ayetlerinin Anlamı

189. Göklerin ve yerin hükümlanlığı Allah'ındır. Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir.

190. Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde selim akıl sahipleri için elbette ibretler vardır.

191. Onlar ayakta, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. "Rabb'imiz! Bunu boş yere yaratmadın, Seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru" derler.

192. "Rabb'imiz! Sen kimi cehennem ateşine sokarsan onu rezil etmişsindir. Zalimlerin hiç yardımcıları yoktur."

193. "Rabb'imiz! Biz, 'Rabb'inize iman edin' diye imana çağıran bir davetçi işittik, hemen iman ettik. Rabb'imiz! Günahlarımızı bağışla. Kötülüklerimizi ört. Canımızı iyilerle beraber al."

194. "Rabb'imiz! Peygamberlerin aracılığı ile bize vadettiklerini ver bize. Kıyamet günü bizi rezil etme. Şüphesiz sen, vaadinden dönmezsün."

BİRLİKTE DUA EDELİM

Âl-i İmrân Suresi
191-194. ayetlerinin
anlamlarını dikkate
alarak hep birlikte
dua ediniz.

Rabb'imize hem tek başımıza
hem de birlikte dua etmeyi
alışkanlık hâline getirmeliyiz.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki değerlendirme tablosunda size uygun olan yerleri (✓) ile işaretleyiniz.

EZBERLEDİĞİM SURE VEYA AYETLER	Ezber okurken takılmıyorum				Hareke hatası yapmıyorum				Harfleri mahreçlerinden çıkarıyorum				Tecvidleri uyguluyorum			
	Çok iyi	İyi	Orta	Zayıf	Çok iyi	İyi	Orta	Zayıf	Çok iyi	İyi	Orta	Zayıf	Çok iyi	İyi	Orta	Zayıf
Duhâ Suresi																
İnşirâh Suresi																
Tîn Suresi																
Alak Suresi																
Beyyine Suresi																
Zilzâl Suresi																
Âdiyat Suresi																
Kâri'a Suresi																
Nebe' Suresi (1. sayfa)																
Nebe' Suresi (2. sayfa)																
Bakara Suresi (153-157) Ayetler																
Yâsîn Suresi (1. sayfa)																
Yâsîn Suresi (2. sayfa)																
Yâsîn Suresi (3. sayfa)																
Yâsîn Suresi (4. sayfa)																
Yâsîn Suresi (5. sayfa)																
Yâsîn Suresi (6. sayfa)																
Âl-i İmrân Suresi (189-194) Ayetler																

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an'ın temel amaçlarından biri değildir?
 - A) İnsanın doğru inancı bulmasını sağlamak
 - B) İnsana tarihî bilgiler vermek
 - C) İnsanı doğru davranışlar yapmaya yönlendirmek
 - D) İnsana; Allah, evren ve varlıklarla ilgili doğru bilgi vermek
 - E) İnsanı yanlış inanç ve davranışlardan uzak tutmak
2. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an'ın doğru bilgi, doğru inanç ve doğru davranışı oluşturmak için izlediği yollardan değildir?
 - A) Doğru davranış ve doğru inanç sahibi insanların özelliklerini açıklar.
 - B) İnsanlara doğru inancı zorla kabul ettirir.
 - C) Yanlış davranışlarda bulunanların acı sonlarını haber verir.
 - D) İnsan aklına ve iradesine rehberlik yapar.
 - E) Kur'an, örnek insan ve toplumlardan örnekler verir.
3. "Kesin ve apaçık delil" anlamına gelen ve Peygamber Efendimizin müşrikler ile ehl-i kitabı içine düştükleri inkârdan kurtarmak üzere gönderilmiş apaçık bir delil olduğunu bildiren sure aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) İnşirâh Suresi
 - B) Alak Suresi
 - C) Duhâ Suresi
 - D) Zilzâl Suresi
 - E) Beyyine Suresi
4. Nefes nefese koşan atlara yeminle başlayan ve inkârcı insanın Allah'a (c.c.) karşı nankörlüğünü vurgulayan sure aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Tîn Suresi
 - B) Zilzâl Suresi
 - C) Âdiyât Suresi
 - D) Kâri'a Suresi
 - E) Bakara Suresi
5. Kutsal mekânlara yemin ettikten sonra insanın en güzel biçimde yaratıldığını bildiren sure aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Tîn Suresi
 - B) Yâsîn Suresi
 - C) Duhâ Suresi
 - D) Nebe' Suresi
 - E) Âl-i İmrân Suresi
6. Her zorlukla beraber bir kolaylığın olduğunu bildiren sure aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Kâri'a Suresi
 - B) İnşirâh Suresi
 - C) Âdiyât Suresi
 - D) Alak Suresi
 - E) Yâsîn Suresi

7. “Deprem” anlamına gelen ve insanın yaptığı en küçük iyilik veya kötülüğün karşılığını mutlaka göreceğini bildiren sure aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Duhâ Suresi
- B) İnşirâh Suresi
- C) Zilzâl Suresi
- D) Alak Suresi
- E) Beyyine Suresi

8. Kıyameti “yürekleri hoplatan büyük felâket” olarak nitelendirerek insanların kelebekler gibi sağa sola savrulacağını bildiren sure aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnşirâh Suresi
- B) Alak Suresi
- C) Âdiyât Suresi
- D) Yâsîn Suresi
- E) Kâri’a Suresi

9. “Oku!” emriyle başlayan ve insanın bir embriyodan yaratıldığını bildiren sure aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Beyyine Suresi
- B) İnşirâh Suresi
- C) Duhâ Suresi
- D) Alak Suresi
- E) Zilzâl Suresi

10. Peygamberimizin “Kur’an’ın kalbi” olarak nitelendirdiği sure aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Nebe’ Suresi
- B) Beyyine Suresi
- C) Alak Suresi
- D) Duhâ Suresi
- E) Yâsîn Suresi

C. Aşağıdaki ayetlerde boş bırakılan yerleri ezberden okuyarak tamamlayınız.

1. إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ
2. وَمَا أُمِرُوا وَيُتِمُّوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ
3. رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا
4. وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمُوتَ لَا تَشْعُرُونَ
5. وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ

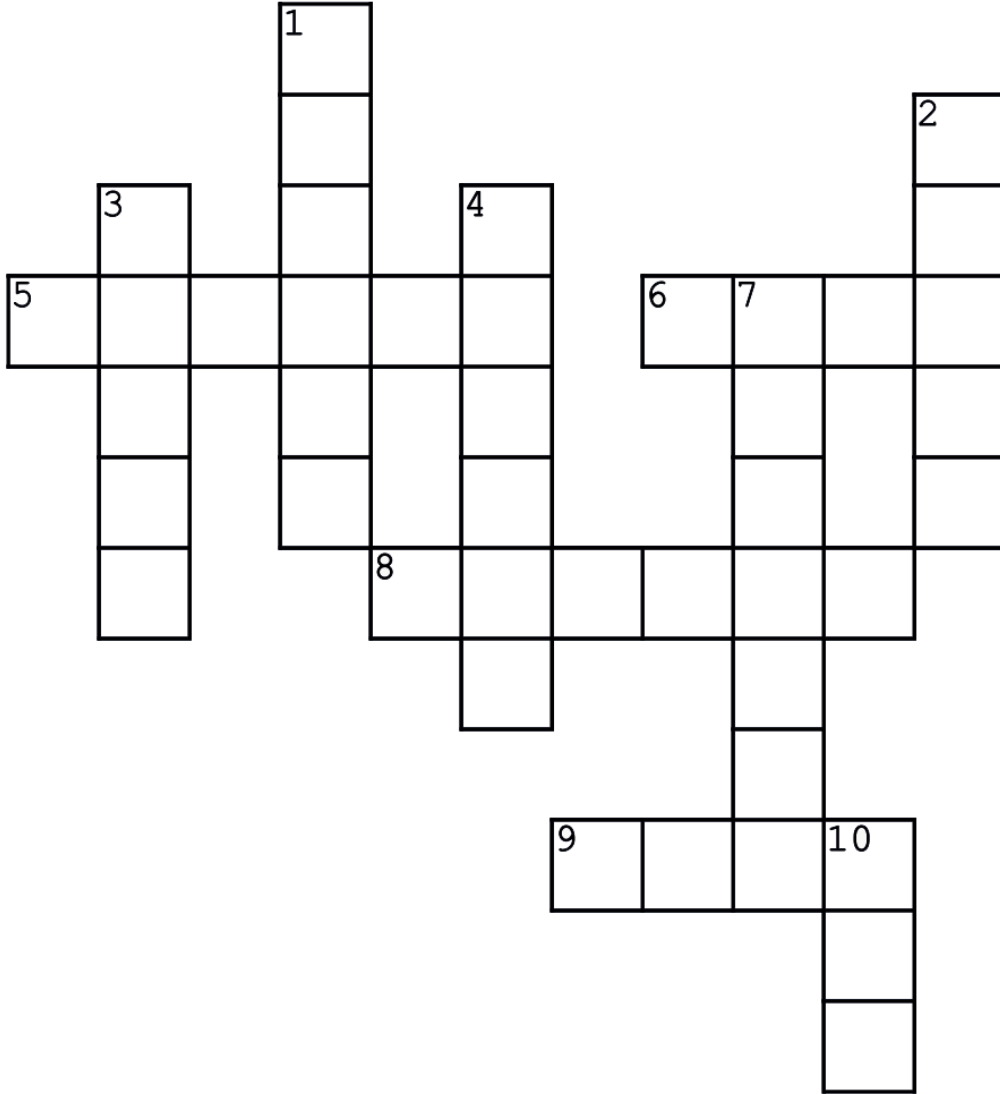
6. قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ
7. وَنُفِخَ فِي الصُّورِ إِلَى رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ
8. لِيُنذِرَ وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ
9. الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُّصِيبَةٌ رَاجِعُونَ
10. الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
..... سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

D. Aşağıdaki ayet meallerinin geçtiği sureleri ve ayet numaralarını bularak meallerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

(ahiret, gaflet, diriltme, güneş, ay, ırmak, tevhid, şirk, korku, umut, azap, rahmet, toprak, cehennem, cennet)

1. "Hâlbuki onlara,uzak olarak yalnız Allah'a ibadet etmeleri, namazı hakkıyla kılmaları, zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte sağlam, dosdoğru din budur."(..... suresi, ayet.)
2. "Rableri katında onların ödülleri, içlerindenakan Adn cennetleridir. Orada sürekli kalacaklardır." (..... suresi, ayet.)
3. "Şüphesiz..... bir gözetleme yeridir; azgınlar için, içinde çağlar boyu kalacakları bir dönüş yeridir." (..... suresi, ayet.)
4. "Kafirlerle şöyle denilir: 'Şimdi tadın. Artık bundan sonra yalnızcaartıracağız.'" (..... suresi, ayet.)
5. "Sen de ataları uyarılmamış, kendileri deiçinde kalmış bir toplumu uyarasın diye gönderildin." (..... suresi, ayet.)
6. ".....bitirdiklerini, kendilerini ve daha bilmedikleri nice şeyleri çift çift yaratan Allah yücedir, her türlü noksandan münezzehtir!" (..... suresi, ayet.)
7. ".....de kendisi için belirlenen bir yörüngede akar gider. Bu güçlü ve her şeyi bilen Allah'ın kanunudur." (..... suresi, ayet.)
8. "Andolsun ki sizi birazve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele." (..... suresi, ayet.)
9. "Kabirlerdeki dışarı atıldığı ve kalplerde gizlenenler ortaya çıkarıldığı zaman, insan hâlinin ne olacağını düşünmez mi?" (..... suresi, ayet.)
10. "Rabb'imiz! Peygamberlerin aracılığı ile bize vadettiklerini ver bize,günü bizi rezil etme. Şüphesiz sen, vadinden dönmezsın." (..... suresi, ayet.)

E. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Kur'an'da Nebe suresinde Yüce Allah'ın bizler için yarattığı geceyi benzettiği şey.
2. Bakara suresi, 153-157. ayetlerinde Yüce Allah'ın kendisiyle imtihan ettiği şeylerden birisi.
3. Kur'an'ın kalbi olarak tanımlanan sure.
4. Kur'an'da geçen "zilzâl" kelimesinin anlamlarından birisi.
5. Kâri'a gününde 'tartıları hafif gelenin varacağı yer.
6. "Biz Peygambereöğretmedik. Öğrettiğimiz, bir öğüt ve apaçık bir Kur'an'dır. Diri olanları uyarsın diye" ayetlerinde Kur'an'ın benzetilmesi uygun olmayan şey.
7. "Gerçekten her zorlukla beraber bir kolaylık vardır" ayetinin olduğu sure.
8. Tîn suresinde Yüce Allah'ın üzerine yemin ettiği şeylerden biri.
9. Kur'an'da "kuşluk vakti" anlamına gelen bir kelime ve sure adı.
10. Beyyine suresinde adından bahsedilen içlerinden ırmaklar akan cennet.

4. ÜNİTE

YÜZÜNDEN OKUNACAK SURELER VE ANLAMLARI

(Besmele her hayrın başıdır.)

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nden, En'âm, A'râf, Enfâl, Tevbe, Lokman ve Fâtır sureleri ile ilgili maddeleri okuyunuz ve öğrendiklerinizi sınıfınızda paylaşınız.
2. En'âm, A'râf, Enfâl, Tevbe, Lokman ve Fâtır surelerinin meallerini ilgili sureleri yüzünden okumaya başlamadan önce Türkçe bir meal-den okuyunuz.
3. "En'âm, A'râf, Enfâl, Tevbe, Lokman ve Fâtır surelerinde ele alınan ana konuları bu sureleri okumaya geçmeden önce araştırarak arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. Lokman suresinde yer alan öğütlerle ilgili bir sunum hazırlayınız.

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهِمْ دَابَّةٌ وَلَكِنْ
يُؤَخِّرُهُمْ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا ۝٤٥

BİRBİRİMİZİ DİNLEYELİM

Bir arkadaşınızın yüzünden okuduğu bölümü dikkatle takip ediniz. Yapılan okuma ve tecvid hatalarını not alınız. Arkadaşınızın okuması bittikten sonra bu hatalar üzerinde konuşunuz.

BİRBİRİMİZİ GELİŞTİRELİM

Sınıfınızda birkaç grup oluşturunuz. Yüzünden okunacak bölümleri grup arkadaşlarınıza okuyunuz. Birbirinizin hatalarını tespit edip düzelterek okuyuşunuzu geliştiriniz.

KENDİMİZİ GELİŞTİRELİM

Yüzünden okunacak her bir bölümü en az on defa okuyunuz. İlk ve son okuyuşlarınızın süresini kronometre ile belirleyerek bir çizelgeye kaydediniz. Okuyuş hızındaki gelişiminizi gözlemleyiniz.

هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ
كُفْرُهُ وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا مَقْتًا وَلَا يَزِيدُ
الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءَكُمُ الَّذِينَ
تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ
شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْهُ بَلْ إِنَّ
يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾ إِنَّ اللَّهَ يُمَسِّكُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ
مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ
لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَيَكُونُنَّ أَهْدَى مِنْ إِحْدَى الْأُمَمِ فَلَمَّا جَاءَهُمْ
نَذِيرٌ مَا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾ اسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ
وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ
الْأَوَّلِينَ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ
تَحْوِيلًا ﴿٤٣﴾ أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَمَا كَانَ لِلَّهِ لِيُعْجِزَهُ
مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾

وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا
 بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٣١﴾ ثُمَّ أَوْرَثْنَا
 الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ
 وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ إِذِنَ اللَّهُ ذَلِكَ
 هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿٣٢﴾ جَنَّاتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُجَلَّوْنَ
 فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٣٣﴾
 وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ
 شَكُورٌ ﴿٣٤﴾ الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا
 فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ﴿٣٥﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
 لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ
 مِنْ عَذَابِهَا كَذَلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَافِرٍ ﴿٣٦﴾ وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ
 فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ
 أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ
 النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ﴿٣٧﴾ إِنَّ اللَّهَ عَالِمُ
 غَيْبِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٣٨﴾

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ^{١٩} وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ^{٢٠}
وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ^{٢١} وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ^ط
إِنَّ اللَّهَ يَسْمِعُ مَنْ يَشَاءُ وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ^{٢٢}
إِنْ أَنْتَ إِلَّا نَذِيرٌ^{٢٣} إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا^ط
وَأِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ^{٢٤} وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ
كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ
وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ^{٢٥} ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا
فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ^{٢٦} أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ
مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا^ط وَمِنَ الْجِبَالِ
جُدَدٌ بَيضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ^{٢٧}
وَمِنَ النَّاسِ وَالْدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا
يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ^ط إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ^{٢٨}
إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا
رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ^{٢٩} لِيُؤْفِقَهُمْ
أَجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ^{٣٠}

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَذَا عَذَبٌ فُرَاتٍ سَائِعٌ شَرَابُهُ وَهَذَا
 مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِنْ كُلِّ تَاكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ
 حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاحِرَ لِيَتَّبِعُوا
 مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ يُوَلِّجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ
 وَيُوَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ
 يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ذَلِكَمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ
 وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾
 إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا
 لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ يَكْفُرُونَ بَشْرِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ
 مِثْلُ خَبِيرٍ ﴿١٤﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ
 الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿١٥﴾ إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٦﴾
 وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى
 وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَى حِمْلِهَآ لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ
 ذَا قُرْبَىٰ إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا
 الصَّلَاةَ وَمَنْ تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

وَأَنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ
 الْأُمُورُ ﴿٤﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ
 الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ ﴿٥﴾ إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ
 فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿٦﴾
 الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
 لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ أَفَمَنْ زَيْنَ لَهُ سَوَاءُ عَمَلِهِ فَرَأَهُ حَسَنًا
 فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ
 عَلَيْهِمْ حَسْرَاتٍ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٨﴾ وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ
 الرِّيَّاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فُسْقَنَاهُ إِلَى بَلَدٍ مَيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ
 بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَلِكَ النُّشُورُ ﴿٩﴾ مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ
 جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ
 يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ أُولَئِكَ هُوَ يَبُورٌ ﴿١٠﴾
 وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا
 وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ
 وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١١﴾

YARIŞALIM

Gruplara ayrılarak yüzünden okuduğunuz bölümdeki tecvid kurallarını bulunuz. Hangi grubun daha çok tecvid kuralı olduğunu belirleyiniz.

TECVIDLERİ BULALIM

Fâtır suresini interaktif öğretim materyallerinden ya da öğretmeninizden dinleyiniz. Suredeki tecvidleri bularak sureyi tecvid kurallarına uygun olarak okuyunuz.

٤٣٣

الْجُزْءُ الثَّانِي وَالْعِشْرُونَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَكَةِ رُسُلًا أُولَى
 أَجْنَحَةٍ مَثْنَى وَثُلثَ وَرُبَاعٍ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ
 عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ١ مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ
 لَهَا وَمَا يُمْسِكُ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ٢
 يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرِ اللَّهِ
 يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَآلِي تُوَفَّكُونَ ٣

Ebru Çalışması: Cennet ve çiçek (İzzettin Yılmaz BAŞKAR)

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُوَلِّجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ
 وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَأَنَّ اللَّهَ
 بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ
 مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْفُلْكَ
 تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللَّهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ آيَاتِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ
 لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣١﴾ وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلِّ دَعَوْا
 اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّيَهُمْ إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُّقْتَصِدٌ
 وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴿٣٢﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا
 رَبَّكُمُ وَآخِشُوا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَارٍ
 عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
 وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ ﴿٣٣﴾ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ
 الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ
 غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٤﴾

سُورَةُ السَّجْدَةِ مَكِّيَّةٌ
 وَهِيَ ثَلَاثُونَ آيَةً

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ
 وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً^ط وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ
 فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ^{٢٠} وَإِذَا قِيلَ
 لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ^ط قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا^ط
 أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ^{٢١} وَمَنْ
 يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ^ط وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ
 الْوُثْقَى^ط وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ^{٢٢} وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ
 كُفْرُهُ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ
 بِذَاتِ الصُّدُورِ^{٢٣} نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَى عَذَابِ
 غَلِيظٍ^{٢٤} وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ
 اللَّهُ^ط قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ^ط بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ^{٢٥} لِلَّهِ^ط مَا فِي
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ^{٢٦} وَلَوْ أَنَّ مَا فِي
 الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ
 مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ^ط إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ^{٢٧} مَا خَلَقَكُمْ
 وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ^ط إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ^{٢٨}

وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَنَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ^ط وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ^ج وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ^ج غَنِيٌّ حَمِيدٌ ۝١٢ وَإِذْ قَالَ لُقْمَنُ لَابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ^ط إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ۝١٣ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ^ج حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ^ط إِلَى الْمَصِيرِ ۝١٤ وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا^ز وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَى^ج ثُمَّ إِلَى^ج مَرْجِعِكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝١٥ يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ^ط إِنَّ اللَّهَ^ج لَطِيفٌ خَبِيرٌ ۝١٦ يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ^ط إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ^ج ۝١٧ وَلَا تُصْعِرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا^ط إِنَّ اللَّهَ^ج لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ۝١٨ وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ^ط إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ^ع ۝١٩

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 ١ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ٢ هُدًى وَرَحْمَةً لِلْمُحْسِنِينَ ٣
 الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ
 يُوقِنُونَ ٤ أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ٥
 وَمَنْ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِ لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
 بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ٦ وَإِذَا
 تُتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّى مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَن فِي أُذُنِهِ
 وَقْرًا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ٧ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
 لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ ٨ خَالِدِينَ فِيهَا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا وَهُوَ الْعَزِيزُ
 الْحَكِيمُ ٩ خَلَقَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَالْقَى فِي الْأَرْضِ
 رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ
 مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ١٠ هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي
 مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ١١

Ebru Çalışması: Lafzatullah ve lale (İzzettin Yılmaz BAŞKAR)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ
وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً^ط وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ^ل مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿١٢٣﴾
وَإِذَا مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ
هَذِهِ^ج إِيْمَانًا فَآمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيْمَانًا وَهُمْ
يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ
رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿١٢٥﴾ أَوَلَا يَرَوْنَ
أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ
وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ وَإِذَا مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ
إِلَى بَعْضٍ^ط هَلْ يَرِيكُمْ مِنْ أَحَدٍ ثُمَّ انْصَرَفُوا صَرَفَ^ط اللَّهِ^ل
قُلُوبَهُمْ بَأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾ لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ
مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ^ز عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ
بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ^ر رَحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ^ز اللَّهُ^ل
لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ^ط عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ^ر الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾

سُورَةُ يُوسُفَ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ
مِائَةٌ وَتِسْعُ آيَاتٍ

وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِفُوا حَتَّىٰ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ
الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوا
أَنْ لَا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا
إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ۝١١٨ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا
اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ ۝١١٩ مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ
وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ
وَلَا يَرْغَبُوا بِأَنْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ
ظَمًا وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطَؤُنَ
مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نِيلاً
إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ
الْمُحْسِنِينَ ۝١٢٠ وَلَا يُنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً
وَلَا يَقْطَعُونَ وَاْدِيًّا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ
مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝١٢١ وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا كَافَّةً
فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ
وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ۝١٢٢

التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ
 السَّاجِدُونَ الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ
 الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ ^طاللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾
 مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ
 وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ
 أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١١٣﴾ وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ
 لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ
 عَدُوٌّ ^طلِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ ﴿١١٤﴾ وَمَا
 كَانَ ^طاللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَيْهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ
 لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ إِنَّ ^طاللَّهِ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ إِنَّ ^طاللَّهِ
 لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَمَا لَكُمْ
 مِنْ دُونِ ^طاللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١١٦﴾ لَقَدْ تَابَ ^طاللَّهُ
 عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ
 فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ
 فَرِيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَؤُوفٌ ^طرَحِيمٌ ﴿١١٧﴾

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ
 الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ **اللَّهُ** وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ^ط
 وَلِيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَى^ط **وَاللَّهُ** يَشْهَدُ إِنَّهُمْ
 لَكَاذِبُونَ ﴿١٠٧﴾ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا الْمَسْجِدُ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى
 مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ^ط فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ
 أَنْ يَتَطَهَّرُوا **وَاللَّهُ** يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ ﴿١٠٨﴾ أَفَمَنْ أَسَّسَ
 بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَى مِنْ **اللَّهُ** وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَسَّسَ
 بُنْيَانَهُ عَلَى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارٍ جَهَنَّمَ^ط
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٩﴾ لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمْ
 الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ^ط
وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١١٠﴾ إِنَّ **اللَّهُ** اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
 أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ
اللَّهُ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ
 وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنْ **اللَّهُ** فَاسْتَبْشِرُوا
 بِبَيْعِكُمْ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ^ط وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١١﴾

وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ
 اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ
 جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ
 الْعَظِيمُ ١٠٠ وَمِمَّنْ حَوْلَكُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ مُنَافِقُونَ وَمِنْ أَهْلِ
 الْمَدِينَةِ مَرَدُّوا عَلَى النَّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُمْ
 مَرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَى عَذَابٍ عَظِيمٍ ١٠١ وَأَخْرُونا اعْتَرَفُوا
 بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ
 أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ١٠٢ خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ
 صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ
 سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ١٠٣ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ
 هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَأَنَّ اللَّهَ
 هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ١٠٤ وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ
 وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
 فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ١٠٥ وَأَخْرُونا مُرْجُونَ لِأَمْرِ
 اللَّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ١٠٦

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا
لَنْ نُؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّأَنَا اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ وَسِيرَى اللَّهِ
عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ٩٤ سَيُخْلِفُونَ بِاللَّهِ
لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا
عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رِجْسٌ وَمَاؤِيَّهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءً بِمَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ ٩٥ يَخْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنْ تَرْضَوْا
عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ٩٦
الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا حُدُودَ
مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ٩٧
وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ
بِكُمْ الدَّوَائِرَ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ٩٨
وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّخِذُ
مَا يُنْفِقُ قُرْبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلَّا إِنَّهَا قُرْبَةٌ
لَهُمْ سَيُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٩٩

رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ
 فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾ لَكِنَّ الرُّسُولَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ
 جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ
 وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى
 مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٨٩﴾
 وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ
 كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ
 عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٠﴾ لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى
 وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنْفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا
 لِلَّهِ وَرَسُولِهِ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ
 رَحِيمٌ ﴿٩١﴾ وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا اتَّوَكَّلْتَ عَلَيْهِمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ
 مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ
 حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ ﴿٩٢﴾ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ
 يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَاءُ رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ
 الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾

اِسْتَغْفِرْ لَهُمْ اَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ اِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً
 فَلَنْ يَغْفِرَ اللهُ لَهُمْ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَاللّٰهُ
 لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ٨٠ فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ
 خِلَافَ رَسُولِ اللّٰهِ وَكَرِهُوا اَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ
 فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ اَشَدُّ
 حَرًّا لَّوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ٨١ فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا
 جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ٨٢ فَاِنْ رَجَعَكَ اللّٰهُ اِلَى طَائِفَةٍ
 مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ اَبَدًا
 وَلَنْ تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا اِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ اَوَّلَ مَرَّةٍ
 فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ ٨٣ وَلَا تُصَلِّ عَلَى اَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ اَبَدًا
 وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهٖ اِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ
 فَاسِقُونَ ٨٤ وَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَاَوْلَادُهُمْ اِنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ
 اَنْ يُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ٨٥ وَاِذَا
 اُنْزِلَتْ سُورَةٌ اَنْ اَمِنُوا بِاللّٰهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَأْذَنَكَ
 اُولُوا الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِدِينَ ٨٦

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ
وَمَا أُوتِيَهُمْ جَهَنَّمَ^ط وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾ يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ
مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ
وَهُم مُّوَا بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ^ج
وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَهُمْ وَإِنْ
يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمْ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ
وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٧٤﴾ وَمِنْهُمْ
مَنْ عَاهَدَ اللَّهُ لَنْ أَتِينَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ
مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا أَتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ
وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٧٦﴾ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ
إِلَى يَوْمٍ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا
يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ
وَأَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾ الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ
مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ
فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

كَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَكَثُرَ أَمْوَالُهُمْ
وَأَوْلَادُهُمْ فَاسْتَمْتَعُوا بِخَلْقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِخَلْقِكُمْ
كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِخَلْقِهِمْ وَخُضْتُمْ
كَالَّذِي خَاضُوا أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٦٩﴾ أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمَ إِبْرَاهِيمَ
وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ
فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ
﴿٧٠﴾ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ
يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ
الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ
سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾ وَعَدَ اللَّهُ
الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ
وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾

يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيَرْضَوْكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ
 أَنْ يُرْضَوْهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٦٣﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ
 مَنْ يُحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا
 ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ﴿٦٤﴾ يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تُنَزَّلَ
 عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهِزُوا
 إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ ﴿٦٥﴾ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ
 لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلِ ابِلِلَّهِ وَأَيَاتِهِ
 وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦٦﴾ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ
 بَعْدَ إِيمَانِكُمْ إِنْ نَعْفُ عَنْ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ
 نُعَذِّبُ طَائِفَةً بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٧﴾ الْمُنَافِقُونَ
 وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ
 وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ
 فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٦٨﴾ وَعَدَ اللَّهُ
 الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ
 فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعْنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ ﴿٦٩﴾

فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ
لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ
كَافِرُونَ ٥٥ وَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ وَمَا هُمْ
مِنْكُمْ وَلَكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ ٥٦ لَوْ يَجِدُونَ مَلَجًا
أَوْ مَغَارَاتٍ أَوْ مُدْخَلًا لَوَلَّوْا إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ٥٧
وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا
وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ ٥٨ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا
مَا آتَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ
مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ ٥٩ إِنَّمَا
الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا
وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ
وَابْنِ السَّبِيلِ ٦٠ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ٦١
وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ قُلْ أُذُنُ خَيْرٍ
لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا
مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ٦٢

لَقَدْ ابْتَغُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ
 حَتَّى جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ ۖ وَهُمْ كَارِهُونَ ٤٨
 وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ اضْذَنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّي ۖ أَلَا فِي الْفِتْنَةِ
 سَقَطُوا ۖ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ٤٩
 إِنْ تُصِيبَكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ ۖ وَإِنْ تُصِيبَكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا
 قَدْ أَخَذْنَا أَمْرَنَا مِنْ قَبْلُ وَيَتَوَلَّوْا وَهُمْ فَرِحُونَ ٥٠
 قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ ۖ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا ۖ
 وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ٥١ قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ
 بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ ۖ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ
 أَنْ يُصِيبَكُمْ اللَّهُ ۖ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ بِأَيْدِينَا ۖ
 فَتَرَبَّصُوا إِنَّا مَعَكُمْ مُتَرَبِّصُونَ ٥٢ قُلْ أَنْفِقُوا
 طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَنْ يُتَقَبَلَ مِنْكُمْ إِنْكُمْ كُنْتُمْ قَوْمًا
 فَاسِقِينَ ٥٣ وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقَبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ
 إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ
 إِلَّا وَهُمْ كُسَالَى وَلَا يُنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ ٥٤

اِنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ
 فِي سَبِيلِ اللَّهِ^ط ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾
 لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَا تَبْعُوكَ وَلَكِنْ
 بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ^ط وَسَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ^ج لَوْ اسْتَطَعْنَا
 لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ^ج وَاللَّهُ^ط يَعْلَمُ إِنَّهُمْ
 لَكَاذِبُونَ ﴿٤٢﴾ عَفَا اللَّهُ^ع عَنْكَ لِمَ أَذِنْتَ لَهُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ
 لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ ﴿٤٣﴾ لَا يَسْتَأْذِنُكَ
 الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ^ط وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ
 وَأَنْفُسِهِمْ^ط وَاللَّهُ^ط عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ
 الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ^ط وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ
 فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا
 لَهُ عُدَّةً وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ^ط انْبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ
 اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٤٦﴾ لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ
 إِلَّا خَبَالًا وَلَا أَوْضَعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَ^ج
 وَفِيكُمْ سَمَّاعُونَ لَهُمْ^ط وَاللَّهُ^ط عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾

إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ
 كَفَرُوا يُحِلُّونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِيُوَاطِئُوا
 عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ^ط فَيَحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ^ط زَيْنَ لَهُمْ
 سُوءُ أَعْمَالِهِمْ^ط وَاللَّهُ^ط لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ^{٣٧}
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ
 انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ^ط اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَيْتُمْ
 بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ^ج فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
 فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ^{٣٨} إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ
 عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ
 شَيْئًا^ط وَاللَّهُ^ط عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ^{٣٩} إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ
 نَصَرَهُ اللَّهُ^ط إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ
 إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ
 اللَّهَ^ج مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ^ط سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ
 لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى^ط
 وَكَلِمَةُ اللَّهِ^ط هِيَ الْعُلْيَا^ط وَاللَّهُ^ط عَزِيزٌ حَكِيمٌ^{٤٠}

انْفِرُوا

يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ
إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ٣٢ هُوَ الَّذِي
أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ
كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ٣٣ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَاْكُلُونَ أَمْوَالَ
النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ
يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ
اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ٣٤ يَوْمَ يُحْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ
جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ
هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ
تَكْنِزُونَ ٣٥ إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ
شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا
فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا
يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ٣٦

ثُمَّ يَتُوبُ **اللَّهُ** مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ ^ط
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا
 الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ
 عَامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ
اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنْ شَاءَ ^ط إِنَّ **اللَّهُ** عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٨﴾
 قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ **بِاللَّهِ** وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ
 وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ **اللَّهُ** وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ
 دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا
 الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴿٢٩﴾ وَقَالَتِ الْيَهُودُ
 عُزَيْرُ ابْنُ **اللَّهُ** وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ
اللَّهُ ^ط ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهَوْنَ قَوْلَ الَّذِينَ
 كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتِلْهُمْ **اللَّهُ** ^ز أَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾
 اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ **اللَّهُ**
 وَالْمَسِيحِ ابْنِ مَرْيَمَ ^ج وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا
 وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾

يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَاتٍ لَهُمْ فِيهَا
نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ۝ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ
عَظِيمٌ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ
وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ
وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ۝ قُلْ إِنْ كَانَ
أَبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ
وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ
كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ
وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ۝ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ
فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ
فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمْ الْأَرْضُ
بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ ۝ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ
عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا
وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ۝

قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ **اللَّهُ** بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصَرُّكُمْ
 عَلَيْهِمْ وَيُشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ^{١٤} وَيُذْهِبْ غَيْظَ
 قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبُ **اللَّهُ** عَلَى مَنْ يَشَاءُ ^ط **وَاللَّهُ** عَلِيمٌ حَكِيمٌ ^{١٥}
 أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ **اللَّهُ** الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ
 وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ **اللَّهُ** وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً ^ط
وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ^{١٦} مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا
 مَسَاجِدَ **اللَّهُ** شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ بِالْكَفْرِ ^ط أُولَئِكَ ^{نفسر}
 حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ ^{١٧} إِنَّمَا يَعْمُرُ
 مَسَاجِدَ **اللَّهُ** مَنْ أَمَنَ **بِاللَّهِ** وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ
 وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا **اللَّهُ** فَعَسَى ^{نفسر} أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا
 مِنَ الْمُهْتَدِينَ ^{١٨} أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ
 الْحَرَامِ كَمَنْ أَمَنَ **بِاللَّهِ** وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ **اللَّهُ** ^ط
 لَا يَسْتَوْنَ عِنْدَ **اللَّهُ** ^ط **وَاللَّهُ** لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ^{١٩}
 الَّذِينَ أَمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ **اللَّهُ** بِأَمْوَالِهِمْ
 وَأَنْفُسِهِمْ ^{لا} أَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ **اللَّهُ** ^ط وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ^{٢٠} ^{نفسر}

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ
 رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا
 اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٧﴾
 كَيْفَ وَإِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ
 إِلَّا وَلَا ذِمَّةً يُرْضُونَكُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَى قُلُوبُهُمْ
 وَآكُثَرُهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨﴾ اِشْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ
 ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا
 يَعْمَلُونَ ﴿٩﴾ لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلَّا وَلَا ذِمَّةً وَأُولَئِكَ
 هُمُ الْمُعْتَدُونَ ﴿١٠﴾ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ
 فَاخْوَائَكُمْ فِي الدِّينِ وَنَفَصِلْ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾
 وَإِنْ نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا
 فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَيْمَةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ
 لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ ﴿١٢﴾ أَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ
 وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُمْ بَدُّوْكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ
 اتَّخَشَوْهُمْ فَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾

سُورَةُ التَّوْبَةِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ
مِائَةٌ وَتِسْعٌ وَعِشْرُونَ آيَةً

بَرَاءَةً مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ١
فَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي
اللَّهِ ۚ وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ ٢ وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ
إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ ۚ
فَإِنْ تَبَتُّمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ
مُعْجِزِي اللَّهِ ۚ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ٣ إِلَّا الَّذِينَ
عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهِرُوا
عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُّوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَى مُدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
الْمُتَّقِينَ ٤ فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرْمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ
وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَحْصُرُوهُمْ وَقَعِدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ ۚ فَإِنْ
تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ٥ وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ
كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ۚ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ٦

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَى إِنْ يَعْلَمِ اللَّهُ
 فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أَخَذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرْ
 لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٧٠ وَإِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا
 اللَّهَ مِنْ قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ٧١ إِنَّ الَّذِينَ
 آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
 وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ٧٢
 وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّى
 يُهَاجِرُوا وَإِنْ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمْ النَّصْرُ إِلَّا
 عَلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ٧٣
 وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ
 فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ ٧٤ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا
 فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا
 لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ٧٥ وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدُ وَهَاجَرُوا
 وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَأُولَئِكَ مِنْكُمْ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ
 أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ٧٥

وَأَنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي آتَاكَ
بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ ٦٢ وَالْفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنْفَقْتَ
مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلْفَتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلْفَ
بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٦٣ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ
اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ٦٤ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ
عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا
مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ
كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ٦٥ أَلَنْ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ
وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ
يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ
اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ٦٦ مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ
أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ
يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٦٧ لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ
سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ٦٨ فَكُلُوا
مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٦٩

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا
 مَا بِأَنْفُسِهِمْ ۖ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ٥٣ كَذَابِ آلِ فِرْعَوْنَ
 وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ ۖ فَاهْلَكْنَاهُمْ
 بِذُنُوبِهِمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَكُلٌّ كَانُوا ظَالِمِينَ ٥٤ إِنَّ
 شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ٥٥
 الَّذِينَ عَاهَدَتْ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ
 وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ٥٦ فَمَا تَثْقَفَنَّهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِدْ بِهْمُ
 مَنْ خَلَفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ٥٧ وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ
 خِيَانَةً فَاذْبُذْ إِلَيْهِمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ ٥٨
 وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا ۚ إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ ٥٩
 وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ
 تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ
 لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ ۚ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ
 اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ٦٠ وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ
 فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ٦١

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ
 رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ٤٦ وَلَا تَكُونُوا
 كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِثَاءَ النَّاسِ
 وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ٤٧
 وَإِذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ
 الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ فَلَمَّا تَرَأَتِ الْفِئَتَانِ
 نَكَصَ عَلَى عَقَبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ إِنِّي أَرَى
 مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ٤٨ إِذْ يَقُولُ
 الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ غَرَّ هَؤُلَاءِ دِينُهُمْ
 وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٤٩ وَلَوْ تَرَى
 إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ
 وَأَذْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ٥٠ ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتَ
 أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ٥١ كَذَابِ
 آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ
 فَآخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ٥٢

وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ
وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ
إِنْ كُنْتُمْ أَمْنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ
يَوْمَ التَّقَىٰ الْجَمْعَانِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ٤١
بِالْعُدُوَّةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدُوَّةِ الْقُصُوى وَالرَّكْبِ
أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لِاخْتَلَفْتُمْ فِي الْمِيعَادِ
وَلَكِنْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ
مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ وَإِنَّ اللَّهَ
لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ٤٢ إِذْ يُرِيكَهُمُ اللَّهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلًا
وَلَوْ أَرَاكَهُمْ كَثِيرًا لَفَشِلْتُمْ وَلَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ
وَلَكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ٤٣ وَإِذْ
يُرِيكُمْوَهُمْ إِذِ التَّقَيْتُمْ فِي أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ
فِي أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا وَإِلَى اللَّهِ
تُرْجَعُ الْأُمُورُ ٤٤ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً
فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ٤٥

وَمَا لَهُمْ آلَا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ^ط إِنْ أَوْلِيَاؤُهُ^{قصر} إِلَّا الْمُتَّقُونَ
وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ^{٣٤} وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ
عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصْدِيَةً^ط فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا
كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ^{٣٥} إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ
أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ^ط فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ
تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ^ط وَالَّذِينَ كَفَرُوا
إِلَى جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ^{٣٦} لِيَمِيزَ اللَّهُ^ل الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ
وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا
فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ^ط أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ^{٣٧} قُلْ
لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ^ج وَإِنْ
يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ^{٣٨} وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى
لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ^ج فَإِنْ انْتَهَوْا
فَإِنَّ اللَّهَ^ط بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ^{٣٩} وَإِنْ تَوَلَّوْا فَاغْلَمُوا
أَنَّ اللَّهَ^ط مَوْلِيكُمْ نِعَمَ الْمَوْلَى وَنِعَمَ النَّصِيرُ^{٤٠}

وَاذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ
 أَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ
 وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾ يَا أَيُّهَا
 الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ
 وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾ وَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ
 فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
 إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ
 سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾
 وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ
 أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ ﴿٣٠﴾
 وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ
 هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِنْ
 كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَابًا مِنَ
 السَّمَاءِ أَوْ ارْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٢﴾ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ
 وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٣﴾

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ
وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا
إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ ذَلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ
الْكَافِرِينَ ﴿١٨﴾ إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ
وَأِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ
تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْئًا وَلَوْ كَثُرَتْ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ
الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا
تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا
سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ
الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ
خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ
لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ
وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ
ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٥﴾

إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ
 بِآلِفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ ۙ وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَى
 وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ
 اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۙ إِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسَ أَمَنَةً مِنْهُ
 وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ
 عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ
 بِهِ الْأَقْدَامَ ۙ إِذْ يُوحَىٰ رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ
 فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَالِقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ
 فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ۙ
 ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
 فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۙ ذَلِكَ فَذُوقُوهُ وَأَنَّ
 لِلْكَافِرِينَ عَذَابَ النَّارِ ۙ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ
 الَّذِينَ كَفَرُوا زَحَفًا فَلَا تُولُّوهُمْ الْأَدْبَارَ ۙ وَمَنْ يُؤَلِّهِمْ
 يَوْمَئِذٍ دُبْرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ فَقَدْ
 بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَاوِيَهُ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ۙ

سُورَةُ الْأَنْفَالِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ
خَمْسٌ وَسَبْعُونَ آيَةً

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللَّهَ
وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ
مُؤْمِنِينَ ۝ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ
وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ۝
الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۝ أُولَٰئِكَ هُمُ
الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ۝
كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
لَكَارِهُِونَ ۝ يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ
إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ ۝ وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ
أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ
وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحَقِّقَ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ ۝
لِيُحَقِّقَ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ۝

إِذْ تَسْتَغِيثُونَ

إِنَّ وَلِيَ اللَّهِ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ ۱۹۶
 وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا
 أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ۱۹۷ وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَسْمَعُوا
 وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ۱۹۸ خُذِ الْعَفْوَ
 وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ۱۹۹ وَإِنَّمَا يَنْزَغَنَّكَ
 مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۲۰۰
 إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا
 فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ۲۰۱ وَآخَوَانُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِي الْغَىِّ ثُمَّ
 لَا يُقْصِرُونَ ۲۰۲ وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِمْ بَايَةٌ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا قُلْ
 إِنَّمَا أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ مِنْ رَبِّي ۲۰۳ هَذَا بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ
 وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۲۰۴ وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ
 فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۲۰۵ وَادْكُرْ رَبَّكَ
 فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ
 وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ ۲۰۶ إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ
 لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ ۲۰۷

قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ
 أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ
 أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٨﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ
 مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا
 تَغَشَّيَهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَوَا
 اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ أَتَيْتَنَا صَالِحًا لَنُكَوِّنَنَّ مِنَ الشَّكِرِينَ ﴿١٨٩﴾ فَلَمَّا
 أَتَيْهُمَا صَالِحًا جَعَلَ لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا أُتِيهُمَا فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا
 يُشْرِكُونَ ﴿١٩٠﴾ أَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿١٩١﴾
 وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٢﴾ وَإِنْ
 تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَتَّبِعُوكُمْ سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ
 أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ ﴿١٩٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
 عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ
 صَادِقِينَ ﴿١٩٤﴾ لَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ
 بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أُذَانٌ يَسْمَعُونَ
 بِهَا قُلِ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُوا فَلَا تُنْظِرُونَ ﴿١٩٥﴾

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ
بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ أُذُنٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا
أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٧٩﴾ وَلِلَّهِ
الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ
سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً يَهْدُونَ
بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴿١٨١﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُم
مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾ وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿١٨٣﴾ أَوَلَمْ
يَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِهِمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١٨٤﴾ أَوَلَمْ
يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ
وَأَنْ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجْلُهُمْ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ
يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ مَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَيَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿١٨٦﴾ يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسِيهَا قُلْ إِنَّمَا
عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَغْةٌ يَسْأَلُونَكَ كَانَتْكَ حَفِيٌّ عَنْهَا قُلْ
إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾

وَإِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُ ظُلَّةٌ وَظَنُّوا أَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْ^ج
خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ^ج
تَتَّقُونَ^ع ١٧١ وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ^ك مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ^ج
وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ^ط قَالُوا بَلَى شَهِدْنَا^ج
أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ^ل ١٧٢ أَوْ تَقُولُوا^ج
إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ^ج
أَفْتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ^{قصر} ١٧٣ وَكَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ^ج
وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ^ج ١٧٤ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا^ج
فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ^ج ١٧٥
وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ^ج
فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثُ أَوْ تَتْرُكُهُ^ج
يَلْهَثُ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصِ^ط
الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ^ج ١٧٦ سَاءَ مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِينَ^ج
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَأَنْفُسَهُمْ كَانُوا يَظْلِمُونَ^ج ١٧٧ مَنْ يَهْدِ اللَّهُ^ج
فَهُوَ الْمُهْتَدِ^ج وَمَنْ يُضِلِلْ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ^{قصر} ١٧٨

وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا ^{لَا} اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ
عَذَابًا شَدِيدًا ^ط قَالُوا مَعذِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّكُمْ ^ك وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٦٤﴾
فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ ^{هـ} أَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ
وَآخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٥﴾
فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿١٦٦﴾
وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ ^ك لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَمَةِ مَنْ يَسُومُهُمْ
سُوءَ الْعَذَابِ إِنَّ رَبَّكَ ^ط لَسَرِيعُ الْعِقَابِ ^ج وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٦٧﴾
وَقَطَّعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أُمَمًا مِنْهُمْ الصَّالِحُونَ وَمِنْهُمْ دُونَ
ذَلِكَ وَبَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾
فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ
عَرَضَ هَذَا الْأَدْنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ
مِثْلُهُ يَأْخُذُوهُ ^ط أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِيثَاقُ الْكِتَابِ
أَنْ لَا يَقُولُوا عَلَىٰ اللَّهِ ^ك إِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ ^ط وَالِدَارُ الْأُخْرَىٰ
خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ ^ط أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾ وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ
بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ ^ط إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٧٠﴾

وَقَطَّعْنَاهُمْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا وَأَوْحَيْنَا إِلَى
مُوسَى إِذِ اسْتَسْقِيَهُ قَوْمُهُ أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ
فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ
أُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْهِمُ
الْمَنَّ وَالسَّلْوَى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ
وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾
وَإِذْ قِيلَ لَهُمْ اسْكُنُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا
حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا
نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَاتِكُمْ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٦١﴾
فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ
لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا
كَانُوا يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾ وَسَأَلَهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي
كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ
تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ
لَا تَأْتِيهِمْ كَذَلِكَ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾

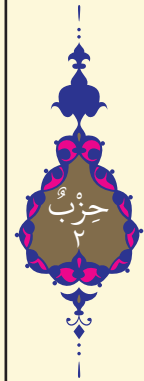
وَإِذْ قَالَتْ

وَكَتُبْنَا لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا
 هُذُنَا إِلَيْكَ ^ط قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ ^ج وَرَحْمَتِي
 وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ ^ط فَسَاكَتُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ
 الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ^ج ١٥٦ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
 الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ
 فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ
 عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ
 الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ
 عَلَيْهِمْ ^ط فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا
 النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ^ل أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ^ع ١٥٧
 قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ ^ي إِلَيْكُمْ جَمِيعًا
 الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي
 وَيُمِيتُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ ^ص وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي
 يُؤْمِنُ بِاللَّهِ ^ي وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ١٥٨
 وَمِنْ قَوْمِ مُوسَى أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ١٥٩

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا
خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ^{١٠١} وَأَلْقَى الْأَلْوَاخَ
وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ^{١٠٢} قَالَ ابْنُ أُمِّ إِيَّانَ الْقَوْمَ اسْتَضَعِفُونِي
وَكَاذِبُوا يَقْتُلُونَنِي فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ
الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ^{١٠٣} قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا
فِي رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ^{١٠٤} إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ
سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ^{١٠٥} وَذِلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَذَلِكَ
نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ^{١٠٦} وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا
مِنْ بَعْدِهَا وَأَمِنُوا^{١٠٧} إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ^{١٠٨}
وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ أَخَذَ الْأَلْوَاخَ وَفِي نُسْخَتِهَا
هُدًى وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ^{١٠٩} يَرْهَبُونَ^{١١٠} وَاخْتَارَ مُوسَىٰ
قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِمِيقَاتِنَا فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ^{١١١}
لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلِ وَإِيَّايَ أَتَهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ
مِثْلَ إِنْ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَاءُ وَتَهْدِي مَنْ تَشَاءُ^{١١٢}
أَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ^{١١٣}

قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي
 وَبِكَلَامِي ^ز فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ^{١٤٤}
 وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا
 لِكُلِّ شَيْءٍ ^ج فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِأَحْسَنِهَا ^ط
 سَأُرِيكُمْ دَارَ الْفَاسِقِينَ ^{١٤٥} سَاصِرُفْ عَنْ آيَاتِي الَّذِينَ
 يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ^ط وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ
 لَا يُؤْمِنُوا بِهَا ^ج وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ^ج
 وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ^ط ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ
 كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ^{١٤٦} وَالَّذِينَ كَذَّبُوا
 بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ ^ط هَلْ يُجْزَوْنَ
 إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ^{١٤٧} وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِنْ بَعْدِهِ
 مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ أَلَمْ يَرَوْا أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ
 وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا ^م اتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمِينَ ^{١٤٨} وَلَمَّا
 سَقَطَ فِي أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا ^ل قَالُوا لَئِنْ
 لَمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ^{١٤٩}

وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَآئِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ
 عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا
 لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿١٣٨﴾ إِنَّ هَؤُلَاءِ مُتَّبِعُونَ
 مَا هُمْ فِيهِ وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾ قَالَ أَغَيْرَ اللَّهِ
 أَبْغِيكُمْ إِلَهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٤٠﴾ وَإِذْ
 أَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ
 يُقْتِلُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ
 بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿١٤١﴾ وَوَعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً
 وَأَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرِ فِتْنٍ مِيقَاتٍ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَقَالَ
 مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ
 سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ
 رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرِنِي وَلَكِنْ
 أَنْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرِنِي فَلَمَّا
 تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا
 أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٤٣﴾

فَإِذَا جَاءَتْهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ
يَظُنُّوا بِمُوسَى وَمَنْ مَعَهُ ^طآلَا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِنْدَ ^لاللَّهِ
وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾ وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ
مِنْ آيَةٍ لِنَسْحَرَنَّ بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ فَأَرْسَلْنَا
عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالْدَّمَ آيَاتٍ
مُفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾ وَلَمَّا
وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرَّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ
عِنْدَكَ لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرَّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ
مَعَكَ بَنِي إِسْرَآئِيلَ ﴿١٣٤﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرَّجْزَ إِلَى
أَجَلٍ هُمْ بِالْغُوهِ إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ ﴿١٣٥﴾ فَاَنْتَقَمْنَا مِنْهُمْ
فَاَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا
غَافِلِينَ ﴿١٣٦﴾ وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ
مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا ^طوَتَمَّتْ
كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَآئِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَدَمَّرْنَا
مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ ﴿١٣٧﴾

قَالُوا أَمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ۝ قَالَ
 فِرْعَوْنُ اأَمَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ أَدْنَى لَكُمْ إِنَّ هَذَا لَمَكْرٌ مَكْرُتُمْوهُ
 فِي الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۝
 لَا قُطْعَنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَا صَلْبَنَّاكُمْ
 أَجْمَعِينَ ۝ قَالُوا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ۝ وَمَا تَنْقِمُ مِنَّا
 إِلَّا أَنْ أَمَنَّا بِآيَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَاءَتْنَا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا
 وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ ۝ وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَدْرُ
 مُوسَى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَيَذَرَكَ وَالْهَتَكَ ۝ قَالَ
 سَنَقْتِلُ أَبْنَاءَهُمْ وَنَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ ۝
 قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ
 لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ۝
 قَالُوا أُوذِينَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا ۝ قَالَ
 عَسَى رَبُّكُمْ أَنْ يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ
 فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ۝ وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ
 فِرْعَوْنَ بِالسِّنِينَ وَنَقْصِ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ۝

حَقِيقٌ عَلَى أَنْ لَا أَقُولَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقُّ قَدْ جِئْتُكُمْ
بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَآئِيلَ ۝ قَالَ إِنْ
كُنْتَ جِئْتَ بِآيَةٍ فَآتِ بِهَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ۝
فَالْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ ۝ وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا
هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ ۝ قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ
هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ ۝ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ
فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ۝ قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ
حَاشِرِينَ ۝ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ ۝ وَجَاءَ السَّحَرَةُ
فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ ۝ قَالَ
نَعَمْ وَإِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ۝ قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ
وَأَمَّا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمُتْلِقِينَ ۝ قَالَ أَتُقُوا فَلَمَّا أَتَوْا
سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَاءُوا بِسِحْرِ عَظِيمٍ ۝
وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ
مَا يَأْفِكُونَ ۝ فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ فَغَلِبُوا
هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَ ۝ وَأَلْقَى السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ ۝

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ
 مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا
 يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا
 بَيَاتًا وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿٩٧﴾ وَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ
 بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يُلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا
 يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ
 يَرِثُونَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ أَهْلِهَا أَنْ لَوْ نَشَاءُ أَصْبَنَاهُمْ
 بِدُنُوبِهِمْ وَنَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾
 تِلْكَ الْقُرَىٰ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِهَا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ
 رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ
 كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ الْكَافِرِينَ ﴿١٠١﴾ وَمَا وَجَدْنَا
 لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ ﴿١٠٢﴾
 ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِم مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَائِهِ
 فَظَلَمُوا بِهَا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٣﴾
 وَقَالَ مُوسَىٰ يَا فِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٤﴾

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ
 وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا قَالَ
 أَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ ۝٨٨ قَدْ افْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِي
 مِلَّتِكُمْ بَعْدَ إِذْ نَجَّيْنَا اللَّهُ مِنْهَا وَمَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُودَ
 فِيهَا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّنَا وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللَّهِ
 تَوَكَّلْنَا رَبُّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ
 الْفَاتِحِينَ ۝٨٩ وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنْ اتَّبَعْتُمْ
 شُعَيْبًا إِنَّكُمْ إِذَا لَخَاسِرُونَ ۝٩٠ فَآخَذَتْهُمْ الرِّجْفَةُ فَاصْبَحُوا
 فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ۝٩١ الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا لَمْ يَغْنَوْا فِيهَا
 الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرِينَ ۝٩٢ فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ
 يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ فَكَيْفَ
 آسَىٰ عَلَىٰ قَوْمٍ كَافِرِينَ ۝٩٣ وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَبِيٍّ
 إِلَّا أَخَذْنَا أَهْلَهَا بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ ۝٩٤ ثُمَّ
 بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّىٰ عَفَوْا وَقَالُوا قَدْ مَسَّ
 آبَاءَنَا الضَّرَّاءُ وَالسَّرَّاءُ فَأَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝٩٥

وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ مِنْ
 قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنْاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٨٢﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ
 إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٨٣﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ
 مَطَرًا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٨٤﴾
 وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا
 اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ
 مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا
 النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ
 إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨٥﴾
 وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنْ
 سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا وَاذْكُرُوا
 إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْ وَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ
 عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾ وَإِنْ كَانَ طَائِفَةٌ مِنْكُمْ
 آمَنُوا بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ وَطَائِفَةٌ لَمْ يُؤْمِنُوا فَاصْبِرُوا
 حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿٨٧﴾

وَإِذْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ خُلَفَاءٌ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ
 فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ
 الْجِبَالَ بُيُوتًا فَادْكُرُوا الْآءَ اللَّهِ وَلَا تَعْتَوْا فِي الْأَرْضِ
 مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ
 لِلَّذِينَ اسْتَضَعُوا لِمَنْ أَمَنَ مِنْهُمْ اتَّعَلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا
 مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٧٥﴾
 قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي آمَنْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿٧٦﴾
 فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ
 ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٧٧﴾ فَأَخَذَتْهُمُ
 الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٧٨﴾ فَتَوَلَّى
 عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي
 وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ ﴿٧٩﴾
 وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ
 بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ
 شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ ﴿٨١﴾

أَبْلَغُكُمْ رَسُولَاتِ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴿٦٨﴾
 أَوْعَجِبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ
 مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَأَذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ
 قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَصْطَةً فَادْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ
 لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ
 وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَاتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ
 مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٧٠﴾ قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ
 رِجْسٌ وَغَضَبٌ أَتُجَادِلُونَنِي فِي أَسْمَاءِ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ
 وَآبَاؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ فَانْتَظِرُوا إِنِّي
 مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ ﴿٧١﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ
 مِنَّا وَقَطَعْنَا دَابِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَمَا كَانُوا
 مُؤْمِنِينَ ﴿٧٢﴾ وَإِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ
 اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ
 مِنْ رَبِّكُمْ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ
 فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ ﴿٧٣﴾

وَادْكُرُوا

وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرِجُ نَبَاتَهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ^ج وَالَّذِي خَبثَ لَا يَخْرِجُ
إِلَّا نَكِثًا^ط كَذَلِكَ نَصْرِفُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ^ع ٥٨
لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ
مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ^ط إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ٥٩
قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرِيكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ٦٠ قَالَ
يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٦١
أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي^ج وَأَنْصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ
مَا لَا تَعْلَمُونَ ٦٢ أَوْعَجِبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ
عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ٦٣
فَكَذَّبُوهُ فَأَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ^ع ٦٤ وَإِلَى عَادٍ أَخَاهُمْ
هُودًا^ط قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ^ط
أَفَلَا تَتَّقُونَ ٦٥ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا
لَنَرِيكَ فِي سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ٦٦ قَالَ يَا قَوْمِ
لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ٦٧

وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً
لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلُهُ
يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ ج
فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفْعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ الَّذِي
كُنَّا نَعْمَلُ ط قَدْ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا
يَفْتَرُونَ ع ﴿٥٣﴾ إِنَّ رَبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشَى اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ
حَثِيثًا لَّام وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ ط إِلَّا لَهُ
الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٥٤﴾ اذْعُوا رَبَّكُمْ
تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ج ﴿٥٥﴾ وَلَا تُفْسِدُوا
فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا ط إِنَّ
رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ
الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ط حَتَّىٰ إِذَا أَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا
سُقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ
الشَّجَرَاتِ ط كَذَلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتَى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾

وَنَادَى أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابَ النَّارِ أَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا
رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ **رَبُّكُمْ** حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ
بَيْنَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ **اللَّهِ** عَلَى الظَّالِمِينَ ٤٤ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ
اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَافِرُونَ ٤٥ وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ
وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمِهِمْ وَنَادُوا أَصْحَابَ
الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ ٤٦ وَإِذَا
صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا **رَبَّنَا** لَا تَجْعَلْنَا
مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ٤٧ وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رِجَالًا
يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمِهِمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ
تَسْتَكْبِرُونَ ٤٨ أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ **اللَّهُ** بِرَحْمَةٍ
أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ٤٩ وَنَادَى
أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا
رَزَقَكُمُ **اللَّهُ** قَالُوا إِنَّ **اللَّهَ** حَرَّمَهَا عَلَى الْكَافِرِينَ ٥٠ الَّذِينَ
اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسِيهِمْ
كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ٥١

قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ
 فِي النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا حَتَّىٰ إِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا
 جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرِيَهُمْ لِأُولِيهِمْ **رَبَّنَا** هَؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَاتِهِمْ
 عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٌ وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾
 وَقَالَتْ أُولِيهِمْ لِأُخْرِيَهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ
 فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا
 بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ
 وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ
 نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ ﴿٤٠﴾ لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ
 وَكَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
 لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا
 خَالِدُونَ ﴿٤٢﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍّ تَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِهِمْ
 الْأَنْهَارُ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَيْنَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا
 لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَيْنَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلٌ **رَبَّنَا** بِالْحَقِّ
 وَنُودُوا أَنْ تِلْكَ الْجَنَّةُ أَوْرِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

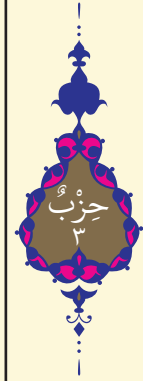
يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا
وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ٣١ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ
الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ يَوْمَ الْقِيَمَةِ كَذَلِكَ نَفْصِلُ الْآيَاتِ
لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ٣٢ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا
وَمَا بَطَّنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ
بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ٣٣ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ
أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ٣٤
يَا بَنِي آدَمَ إِنَّمَا يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ
آيَاتِي ٣٥ فَمَنْ اتَّقَى وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ٣٥
وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ٣٦
هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ٣٦ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا
أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ أُولَئِكَ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُمْ مِنَ الْكِتَابِ حَتَّى إِذَا
جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ قَالُوا آيِنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ
اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا وَشَهِدُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ ٣٧

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ
 مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾ قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ
 فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٢٤﴾ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ
 وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾ يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ
 لِبَاسًا يُؤَارِي سَوَاتِيكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسَ التَّقْوَىٰ ذَلِكَ خَيْرٌ ذَلِكَ
 مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٢٦﴾ يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمْ
 الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا
 لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوَاتِيَهُمَا إِنَّهُ يَرِيكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ
 لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾
 وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا
 قُلْ إِنْ كَانَ اللَّهُ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ اتَّقُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾
 قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ
 وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾
 فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا
 الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنََّّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾

قَالَ مَا مَنَعَكَ إِلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ
 وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ١٢ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ
 فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ١٣ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمٍ يُبْعَثُونَ ١٤
 قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ١٥ قَالَ فِيمَا أُغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ
 الْمُسْتَقِيمَ ١٦ ثُمَّ لَا تَتَبِعُهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ
 أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ١٧ قَالَ اخْرُجْ
 مِنْهَا مَذْذُومًا مَدْحُورًا لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ
 أَجْمَعِينَ ١٨ وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ
 شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ١٩ فَوَسَّوَسَ
 لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوَاتِهِمَا وَقَالَ
 مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ
 أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ ٢٠ وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ ٢١
 فَدَلَّيَهُمَا بِغُرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوَاتُهُمَا وَطَفِقَا
 يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا
 عَنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَأَقُلْ لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبِينٌ ٢٢

سُورَةُ الْأَعْرَافِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ
مِائَتَانِ وَسِتُّ آيَاتٍ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 المص^ط ١ كِتَابٌ أَنْزَلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِتُنذِرَ
 بِهِ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ٢ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ
 وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ٣ وَكَمْ مِنْ قَرْيَةٍ
 أَهْلَكْنَاهَا فَجَاءَهَا بَأْسُنَا بَيَاتًا أَوْ هُمْ قَائِلُونَ ٤ فَمَا كَانَ دَعْوَاهُمْ
 إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا إِلَّا أَنْ قَالُوا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ٥ فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ
 أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ ٦ فَلَنَقْصِّنَّ عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ
 وَمَا كُنَّا غَائِبِينَ ٧ وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ
 فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ٨ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ
 خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ ٩ وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ
 فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ١٠
 وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَكَةِ اسْجُدُوا
 لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ ١١ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ١٢

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ
 آيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا
 لَمْ تَكُنْ أَمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا قُلِ انْتَضِرُوا
 إِنَّا مُنْتَظِرُونَ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا لَسْتَ مِنْهُمْ
 فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿١٥٩﴾
 مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ مَثَالٍهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى
 إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾ قُلْ إِنِّي هَدَيْتَنِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ
 مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾
 قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾
 لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ قُلْ أَغَيْرَ
 اللَّهِ أَبْغَى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا
 وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ
 بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ خَلَائِفَ
 الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَبْلُوكُمْ
 فِي مَا أُتِيَكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٦٥﴾

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ
أَشُدَّهُ ۖ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ ۚ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا
إِلَّا وُسْعَهَا ۚ وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۚ وَبِعَهْدِ اللَّهِ
أَوْفُوا ذَٰلِكُمْ وَصِيِّكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝ ١٥٢ ۚ وَأَنَّ هَٰذَا
صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ ۚ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ
عَنْ سَبِيلِهِ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصِيِّكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝ ١٥٣ ثُمَّ
آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا
لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ۝ ١٥٤
وَهَٰذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ ۝ ١٥٥ ۚ أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَنْزَلَ الْكِتَابُ عَلَىٰ طَائِفَتَيْنِ
مِنْ قَبْلِنَا ۚ وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ ۝ ١٥٦ ۚ أَوْ تَقُولُوا
لَوْ أَنَّا أَنْزَلْ عَلَيْنَا الْكِتَابَ لَكُنَّا أَهْدَىٰ مِنْهُمْ فَقَدْ
جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ ۚ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ ۚ فَمَنْ أَظْلَمُ
مِمَّنْ كَذَّبَ بِآيَاتِ اللَّهِ ۚ وَصَدَفَ عَنْهَا سَنَجْزِي الَّذِينَ
يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ ۝ ١٥٧

هَلْ يَنْظُرُونَ

فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ **رَبُّكُمْ** ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ
بَاسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾ سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا
لَوْ شَاءَ **اللَّهُ** مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ ^ط
كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى ذَاقُوا بَاسَنَا قُلْ هَلْ
عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ
وَأَنْتُمْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ **فَلِلَّهِ** الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ
شَاءَ لَهَدَيْكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾ قُلْ هَلَمْ شُهَدَاءُكُمْ الَّذِينَ
يَشْهَدُونَ أَنَّ **اللَّهُ** حَرَّمَ هَذَا فَإِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدُ
مَعَهُمْ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَالَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾ قُلْ تَعَالَوْا
أَتْلُ مَا حَرَّمَ **رَبُّكُمْ** عَلَيْكُمْ إِلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ^ط
وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ ^ط
نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ
مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ^ج وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ **اللَّهُ**
إِلَّا بِالْحَقِّ ^ط ذَلِكَُمْ وَصِيكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾

ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ^ج مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ^ط وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ^ط
قُلِ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ^ط أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ
أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ^ط نَبِّئْنِي بِعِلْمٍ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ^{لا} ١٤٣
وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ^ط وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ^ط قُلِ الذَّكَرَيْنِ^ط
حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ^ط أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ^ط
أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَصَّيْكُمْ^ج اللَّهُ^ط بِهَذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ
افْتَرَى عَلَى اللَّهِ^ط كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ^ط
لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ^ع ١٤٤ قُلِ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ
إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً
أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا
أَهْلًا لِغَيْرِ اللَّهِ^ج بِهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ
رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ١٤٥ وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ
ذِي ظُفْرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَا
إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا أَوِ الْحَوَايَا أَوْ مَا اخْتَلَطَ
بِعَظْمٍ^ط ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْ^ز وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ١٤٦

وَقَالُوا هَذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرْتُ حِجْرًا لَا يَطْعَمُهَا
 إِلَّا مَنْ نَشَاءُ بِزَعْمِهِمْ وَأَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَامٌ
 لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءً عَلَيْهِ سَيَجْزِيهِمْ
 بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٨﴾ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ
 خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَى أَزْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُنْ
 مَيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ
 عَلِيمٌ ﴿١٣٩﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا
 بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ
 قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٤٠﴾ وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ
 جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ
 وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أَكْلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا
 وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ
 يَوْمَ حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٤١﴾
 وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةٌ وَفَرَشَاتٌ كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ
 وَلَا تَتَّبِعُوا خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٤٢﴾

وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ
عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾ وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ إِنْ يَشَأْ
يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ
كَمَا أَنْشَأَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةٍ قَوْمٍ آخَرِينَ ﴿١٣٣﴾ إِنَّ
مَا تُوْعَدُونَ لَأَتِيٌ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾ قُلْ
يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَى مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ
فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ
لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿١٣٥﴾ وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ
الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ
وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ
فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ ﴿١٣٦﴾ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ
إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾ وَكَذَلِكَ
زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَادِهِمْ
شُرَكَائِهِمْ لِيُرْذُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ
وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾

فَمَنْ يُرِدِ **اللَّهُ** أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ ^ج وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ ^ط
كَذَلِكَ يَجْعَلُ **اللَّهُ** الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٥﴾
وَهَذَا صِرَاطُ **رَبِّكَ** مُسْتَقِيمًا ^ط قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ
يَذَكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ **رَبِّهِمْ** وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ جَمِيعًا يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ
قَدْ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ ^ج وَقَالَ أَوْلِيَاؤُهُمْ مِنَ الْإِنْسِ **رَبَّنَا**
اسْتَمْتَعْ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَّغْنَا أَجَلَنَا الَّذِي أَجَلْتَ لَنَا قَالَ
النَّارُ مَثْوِيكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ **اللَّهُ** ^ط إِنَّ **رَبَّكَ**
حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٨﴾ وَكَذَلِكَ نُوَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا
كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٢٩﴾ يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ
رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ
يَوْمِكُمْ هَذَا ^ط قَالُوا شَهِدْنَا عَلَى أَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمْ الْحَيَوةُ
الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ ﴿١٣٠﴾ ذَلِكَ
أَنْ لَمْ يَكُنْ **رَبُّكَ** مُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ ﴿١٣١﴾

وَمَا لَكُمْ إِلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ
فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ
كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ
بِالْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾ وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ
الْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾ وَلَا تَأْكُلُوا
مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ
لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ
إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٢١﴾ أَوْ مِنْ كَانَ مِيتًا فَاحْيِنَاهُ وَجَعَلْنَا
لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ
بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾
وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا
وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذَا جَاءَتْهُمْ
آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَى مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ
اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا
صَغَارٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾

وَلَوْ أَنَّنَا نَزَّلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَىٰ وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرَفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١١٢﴾ وَلِتَصْغَىٰ إِلَيْهِ أَفِئْدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَلِيَرِضُوهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ ﴿١١٣﴾ أَفَغَيَّرَ اللَّهُ ابْتِغَىٰ حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١١٤﴾ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾ وَإِنْ تُطِيعْ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١١٧﴾ فَكُلُوا مِمَّا ذُكِّرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾

ذَلِكُمْ **اللَّهُ رَبُّكُمْ** لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ^ج
 وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٢٢﴾ لَا تَدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ
 الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٢٣﴾ قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ
 مِنْ **رَبِّكُمْ** فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا^ط
 وَمَا أَنَا **عَلَيْكُمْ** بِحَفِيزٍ ﴿١٢٤﴾ وَكَذَلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ
 وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٢٥﴾ اتَّبِعْ مَا **أَوْحَى**
 إِلَيْكَ مِنْ **رَبِّكَ** لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٦﴾
 وَلَوْ شَاءَ **اللَّهُ** مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيزًا^ج
 وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴿١٢٧﴾ وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ
 مِنْ دُونِ **اللَّهِ** فَيَسُبُّوا **اللَّهَ** عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا
 لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَى **رَبِّهِمْ** مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا
 يَعْمَلُونَ ﴿١٢٨﴾ وَأَقْسَمُوا **بِاللَّهِ** جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَتْهُمْ آيَةٌ
 لَيُؤْمِنَنَّ بِهَا قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ **اللَّهِ** وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا
 إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٩﴾ وَنُقَلِّبُ أَفْعِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا
 لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٣٠﴾

إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى ط يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ
 الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ط ذَلِكُمْ اللَّهُ فَآتَى تُؤَفَّكُونَ ٩٥ فَالِقُ
 الْأَصْبَاحِ ج وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَلِكَ
 تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ٩٦ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ
 لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ط قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ
 يَعْلَمُونَ ٩٧ وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ
 وَمُسْتَوْدَعٌ ط قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ٩٨ وَهُوَ الَّذِي
 أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً ج فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا
 مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِ ط طَلْعُهَا
 قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا
 وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ ط أَنْظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ ط إِنَّ فِي ذَلِكَُمْ
 لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ٩٩ وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ
 وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ ط سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا
 يُصِفُونَ ١٠٠ بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ط أَنَّى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ
 تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ ط وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ ج وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ١٠١

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ ط
قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُورًا وَهُدًى
لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا وَعُلِّمْتُمْ
مَا لَمْ تَعْلَمُوا أَنْتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ لَا تُمَّ ذَرَهُمْ فِي خَوْضِهِمْ
يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾ وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ
وَلِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ
بِهِ وَهُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى
عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ
سَأُنْزِلُ مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ ط وَلَوْ تَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ
الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ الْيَوْمَ
تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ
وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَى كَمَا
خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ وَمَا
نَرَى مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ ط
لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٩٤﴾

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ
 وَهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾ وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى قَوْمِهِ
 نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَن نَّشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٣﴾ وَوَهَبْنَا
 لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ
 وَمِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى
 وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٤﴾ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى
 وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٥﴾ وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ
 وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٨٦﴾ وَمِن آبَائِهِمْ
 وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ
 مُسْتَقِيمٍ ﴿٨٧﴾ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ مَن
 عِبَادِهِ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾
 أُولَئِكَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ
 فَإِن يَكْفُرْ بِهَا هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا بِهَا
 بِكَافِرِينَ ﴿٨٩﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدْيِهِمُ اقْتَدِهْ قُلْ
 لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِن هُوَ إِلَّا ذِكْرَى لِّلْعَالَمِينَ ﴿٩٠﴾

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَرَزَرَأْتَتَّخِذُ أَصْنَامًا إِلَهَةً إِنِّي
 أَرِيكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٧٤﴾ وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ
 مَلَكُوتَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾
 فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا
 أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْإِفْلِينَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ
 هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ
 مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هَذَا
 رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا
 تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾ إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾ وَحَاجَّهُ قَوْمُهُ
 قَالَ أَتُحَاجُّونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدِينِ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ
 بِهِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا
 أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾ وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ
 أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا
 فَآئِ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨١﴾

وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلَكِنْ ذِكْرِي لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾ وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَذَكِّرْ بِهِ أَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ ج وَإِنْ تَعْدِلْ كُلُّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا ط أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾ قُلْ أَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَى أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَا اللَّهُ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانٌ ص لَهُ أَصْحَابٌ يَدْعُونَهُ إِلَى الْهُدَى اسْتِنَّا قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى ط وَأْمُرْنَا لِنُسَلِّمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾ وَأَنْ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَهُوَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٢﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ط وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ ط قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ ط عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ ط وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾

وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفِّيكُمْ بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُمْ بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٠﴾ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ ﴿٦١﴾ ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقُّ ۖ آ لَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ ﴿٦٢﴾ قُلْ مَنْ يُنَجِّيكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لِّئِنْ أَنْجَيْنَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٦٣﴾ قُلِ اللَّهُ يُنَجِّيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾ قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبَسَكُمْ شِيعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ أَنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾ لِكُلِّ نَبِيٍّ مُسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۖ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِىٰ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٦٨﴾

وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ ^{فصر} عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ ^ط بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ ۝۵۳ وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ ^ط عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝۵۴ وَكَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِيَتَسْتَبِينَ سَبِيلُ الْمُجْرِمِينَ ۝۵۵ قُلْ إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ ^ط قُلْ لَا أَتَّبِعُ أَهْوَاءَكُمْ قَدْ ضَلَلْتُ إِذَا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ۝۵۶ قُلْ إِنِّي عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي ^ط وَكَذَّبْتُمْ بِهِ مَا عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ^ط يَقْضِ الْحَقُّ وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ ۝۵۷ قُلْ لَوْ أَنَّ عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ لَقُضِيَ الْأَمْرُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَاللَّهُ ^ط أَعْلَمُ بِالظَّالِمِينَ ۝۵۸ وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ ^ط وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتٍ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ۝۵۹

فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٥﴾
 قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ
 عَلَى قُلُوبِكُمْ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِهِ أَنْظِرْ كَيْفَ
 نُصَرِّفُ الْآيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾ قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَيْكُمْ
 عَذَابُ اللَّهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمَ الظَّالِمُونَ ﴿٤٧﴾
 وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ فَمَنْ أَمَنَ وَأَصْلَحَ
 فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
 يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٤٩﴾ قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ
 عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي
 مَلَكٌ إِنْ أَتَيْتُ إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ
 أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٠﴾ وَانذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا
 إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٥١﴾
 وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ
 وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ
 عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٢﴾

إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَى يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ
 يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾ وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ
 قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْزِلَ آيَةً وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾ وَمَا
 مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ
 أَمْثَالُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ
 يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمُّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ
 مَنْ يَشَاءِ اللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَنْ يَشَاءِ يُجْعَلْهُ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾
 قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَيْكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ السَّاعَةُ
 أَغَيْرَ اللَّهِ تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٠﴾ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ
 فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴿٤١﴾
 وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَآخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ
 لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ ﴿٤٢﴾ فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ
 قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾
 فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى
 إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾

بَلْ بَدَا لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا
 عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٢٨﴾ وَقَالُوا إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ
 بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ تَرَى إِذْ وُقِفُوا عَلَى رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ
 قَالُوا بَلَى وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٠﴾
 قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حَتَّى إِذَا جَاءَتْهُمْ السَّاعَةُ
 بَغْتَةً قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلَى مَا فَرَّطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ
 عَلَى ظُهُورِهِمْ إِلَّا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٣١﴾ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ
 وَلَهُوٌ وَلَلْدَارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٢﴾
 قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ
 وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَمْحَدُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ كُذِّبَتْ
 رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَأَوْدُوا حَتَّى أَتَاهُمْ
 نَصْرُنَا وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبَائِ
 الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٥﴾ وَإِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ
 أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِآيَةٍ
 وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَى فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾

قُلْ أَيْ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ **اللَّهُ** شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ
 هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنْذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَتَيْنَكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ **اللَّهِ**
 إِلَهَةً أُخْرَى قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ وَإِنِّى بَرِئٌ مِمَّا
 تُشْرِكُونَ ١٩ الَّذِينَ اتَّيْنَاهُمْ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ
 الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ٢٠ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ
 افْتَرَى عَلَى **اللَّهِ** كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ٢١
 وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا آيِنَ شُرَكَائِكُمْ
 الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ٢٢ ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا **وَاللَّهُ رَبَّنَا**
 مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ٢٣ أَنْظِرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ
 مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ٢٤ وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ
 أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ يَرَوْا كَلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا
 بِهَا حَتَّى إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا
 إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ٢٥ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْعَوْنَ عَنْهُ وَإِنْ يُهْلِكُونَ
 إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ٢٦ وَلَوْ تَرَى إِذْ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا
 يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِآيَاتِ **رَبِّنَا** وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ٢٧

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ
 مَا يَلْبَسُونَ ۝ ٩ وَلَقَدْ اسْتَهْزَيْ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ
 بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ۝ ١٠ قُلْ سِيرُوا
 فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ۝ ١١
 قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۝ قُلْ لِلَّهِ ۝ كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ
 الرَّحْمَةَ لِيَجْمَعَ بَيْنَكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۝ الَّذِينَ
 خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۝ ١٢ وَلَهُ مَا سَكَنَ
 فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ۝ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۝ ١٣ قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ
 اتَّخِذُوا وَلِيًّا فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ ۝
 قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ
 مِنَ الْمُشْرِكِينَ ۝ ١٤ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ
 يَوْمٍ عَظِيمٍ ۝ ١٥ مَنْ يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذَلِكَ
 الْفَوْزُ الْمُبِينُ ۝ ١٦ وَإِنْ يَمَسُّكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ
 لَهُ إِلَّا هُوَ ۝ وَإِنْ يَمَسُّكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ ١٧
 وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ ۝ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ۝ ١٨

سُورَةُ الْأَنْعَامِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ
مِائَةٌ وَخَمْسٌ وَسِتُّونَ آيَةً

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ
 ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ۝ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ
 ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا ۖ وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ ۝ وَهُوَ اللَّهُ
 فِي السَّمَوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ ۝
 وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ۝
 فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ ۖ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنْبَاءٌ مِمَّا كَانُوا بِهِ
 يَسْتَهْزِئُونَ ۝ أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَنَّاهُمْ
 فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمْكِنْ لَكُمْ وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَارًا وَجَعَلْنَا
 الْأَنْهَارَ تَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِهِمْ فَاهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ
 قَرْنًا آخَرِينَ ۝ وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ
 لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ۝ وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ
 عَلَيْهِ مَلَكٌ ۖ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكَ لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ ۝

BİRLİKTE OKUYALIM

Derste yüzünden okuyacağınız her bir bölümü, derste öğretmeninizin okumasından sonra birlikte tekrar ediniz.

SIRA BENDE

Yüzünden okuyacağınız bölümdeki her bir ayeti, öğretmeninizin belirlediği sıraya göre okuyunuz.

ALTINI ÇİZELİM

Yüzünden okuyacağınız her bir bölümü interaktif öğretim materyallerinden ya da öğretmeninizden dinleyiniz. Dinleme esnasında tespit edebildiğiniz tecvid kurallarının altını kurşun kalemle çiziniz.

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

Yüzünden okuyacağınız her bir bölümü interaktif öğretim materyallerinden ya da öğretmeninizden dinleyiniz. Bölüm içinde geçen tecvid kurallarını açıklayarak ilgili bölümleri tecvid kurallarına uygun olarak okuyunuz.

SÖZLÜK

A

ahiret: İnsanın öldükten sonra dirilip sonsuza dek kalacağı ve Allah'a (c.c.) hesap vereceği yer, öbür dünya.

âriz: Sonradan olma, sonradan ortaya çıkma, geçici olan.

âsâr: Eserler, izler, önceki devirlerden kalanlar. Asırlar, yüzyıllar.

ashap: bk. Sahabe.

Âsım Kıraati: Kûfe'de kıraat imamı olarak meşhur olan İmam Âsım'ın okuyuş tarzı. Âsım Kıraati, özellikle Hafs rivayeti, senedinin sağlamlığı, okunuşunun kolay olması gibi nedenlerle Kûfe sınırlarını aşarak Müslümanlarının çoğunun tercih ettiği bir okuyuş tarzı olmuştur.

arz: Sunma, ortaya koyma, bir nesneyi gösterme, arz etme. Hz. Peygamber'in, o ramazan ayına kadar gelen bütün sure ve ayetleri her sene ramazan ayında Cebrail'e (a.s.), onun da Peygamberimize okuması.

aşır: Kur'an-ı Kerim'de genellikle on ayetten oluşan bölüm. Bir dinî merasim sırasında veya cemaatle namaz kılınıp dua edildikten sonra okunan bölüm.

ayet: Kur'an surelerini oluşturan kısımlardan her biri.

B

bağışlama: Bağışlamak işi, mağfiret, gufran.

besmele: "Yarattığı bütün varlıklara bol bol nimet veren, yardım eden ve bağışlayan Allah'ın adı ile" anlamına gelen ve her hayırlı işe başlarken söylenilmesi sünnet olan "Bismillahirrahmanirrahîm" in kısaltılmış şekli. Tevbe suresi hariç, Kur'an-ı Kerim'deki bütün surelerin başında besmele bulunur. Kur'an-ı Kerim okumaya başlayan kimsenin besmeleyi söylemesi gerekir. Ayrıca her hayırlı işe besmeleyle başlamak sünnettir. Bununla birlikte zikir maksa-

diyla besmele kendi başına da söylenebilir.

buhran: Ruhi sıkıntı, bir işin, bir olayın geldiği karışık safha, içinden çıkılması zor durum.

C-Ç

Cebrail (a.s.): Allah (c.c.) tarafından peygamberlere vahiy getirmekle görevlendirilen, dört büyük melekten biri.

cehennem: İnkarcıların ve günah işleyenlerin öldükten sonra ceza görecekleri yer.

celî: Açık, parlak.

cennet: Mümin olan ve iyilik yapanların, günahsızların, öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer.

cezim: Harekesiz (sakin) harfi gösteren işaret.

cüz: Kur'an'ın bölünmüş olduğu otuz parçadan her biri, Kur'an'ın her yirmi sayfalık bölümü.

E-F

edâ: Yerine getirme, bir hakkı hak sahibine ödeme, verme. Kur'an-ı Kerim'i tecvid kurallarına uygun olarak okuma.

ehl-i kitap: Kitap ehli. İslam literatüründe Yahudi ve Hristiyanlar.

Esmâ-i Hüsnâ: Allah'ın (c.c.) en güzel, en şerefli isimleri.

farz: İslam dininde, özür olmadıkça yapılması zorunlu, yapılmaması günah sayılan ibadet.

fecir: Güneşin doğmasından önceki vakit, tan yerinin ağarması. Gece ile gündüzü birbirinden ayıran ve sabah namazının vaktinin girdiğini gösteren aydınlık.

fem-i muhsin: Kur'an'ı doğru ve güzel okuyan mahir (usta) okuyucu.

fonetik: Ses bilgisi, sese dayanan, sesle ilgili.

G

gaflet: Dalgınlık, dikkatsizlik, boş bulunma, ayırmazlık, dalgı, ihtiyatsızlık.

gazaba uğramak: Bir kimsenin öfkesine maruz kalmak.

gunne: Genizden gelen ses.

H

hadr: Kur'an'ı tecvid kurallarına uyarak hızlı okumak.

hafız: Kur'an'ı bütünüyle ezbere bilen kimse.

hafî: Gizli, saklı.

Hâlik: Yaratıcı.

hat: Çizgi, sınır çizgisi, güzel yazı.

hatim: Kur'an'ın tamamını okuma.

hayır: İyilik, karşılık beklenmeden yapılan yardım. İyi, hayırlı, yararlı, faydalı.

hesap günü: Kıyamet.

hidâyet: Doğru yol, hak yol, İslam'ın yolu.

hurafe: Dine sonradan girmiş yanlış, batıl inanç.

hüsran: Beklenen şeyin elde edilememesi yüzünden duyulan acı.

I-İ

ıslah: Düzeltme, iyileştirme.

ibadet: Boyun eğme, itaat etme, saygı duyma. Allah'ın (c.c.) insanlara emrettiği ve insanların da Allah'a (c.c.) karşı yapmakla yükümlü oldukları tüm davranışlar. İnsanın yaratılış amacına uygun olarak, Hz. Peygamber'in uygulamalarını esas alıp niyet ederek yapmış olduğu Allah'a yaklaşma şekilleri; davranışlar.

ibtida: Başlamak, bir işe girişmek.

idgam: Bir harfi diğerine katarak okumak.

ifa: Bir işi yapma, yerine getirme.

ihfa: Gizlemek.

iklab: Çevirmek, dönüştürmek.

imâle: Eğmek, bükme, meylettirmek. Tecvit-

te, üstün harekeyi esreye veya elif harfini ya harfine meylederek söylemek.

imar: inşa etme, bayındırlık.

inanç: Bir düşünceye gönülden bağlı bulunma, inanma.

insicam: Düzgünlük, tutarlık, bağdaşım.

irade: İsteme, dileme.

isnad: Bir şeyi aslına, doğuş yerine dayandırmak, kesintisizlik hâli.

ışmam: Ötre harekeye işaret etmek için dudakları öne doğru büzerek toplamak.

K

kasr: Harfleri uzatmadan kısa okumak.

kıraat ilmi: Kur'an kelimelerinin farklı okunuşlarını inceleyen bilim dalı.

kıraat: Okuma. Kur'an'ı belli kural ve işaretlere göre okuma.

kıssa: Kendisinden ders alınması gereken olay, hikâye.

kıyamet: Dünyanın sonu ve bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman, hesap günü, kıyamet günü, mahşer günü.

kurrâ: Kur'an-ı Kerim'i sahih rivayetlere göre okuyan uzman okuyucu.

L

lâzım: Lüzumlu olan, gerekli, gereken.

lâzımî: Kalıcı, devamlı olan.

lîn: Yumuşak olmak.

M

mabet: Tapınak. Özel bir konuda sevgi ve saygı ile bağlanmanın ortaya konulduğu yer.

mahreç: Çıkış yeri, çıkak. Harflerin çıktığı bölge.

mahzen: Yeraltı, bodrum.

materyal: Gereç. Yazılı, sözlü, görüntülü, kaydedilmiş her türlü belge.

mazhar olmak: İyi bir şeye ermek, ulaşmak.

muhkem: Sağlamlaştırılmış, kuvvetli.

mukabele: Toplu yerlerde yüksek sesle hatim okunurken Kur'an okumasını bilenlerin gözle-riyle Kur'an'ı takip etmesi, bilmeyenlerin din-lemesi.

mushaf: Kur'an-ı Kerim'in iki kapak arasına alınmış hâline verilen ad.

muttasıl: Bitişik, ayrı olmayan.

münezzeh: Temiz, arı.

N

nâmahrem: Yabancı.

noksan: Azlık, tam olmayış, eksiklik.

O-Ö

öğüt: Bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz, nasihat.

Rahîm: "Ahiret hayatında sadece mü'minlere ihsan ve ikram eden" anlamında Allah'ın (c.c.) esmâ-ı hüsnasından biri. "Rahîm" Allah'ın (c.c.) özel isimlerindendir. Allah'tan (c.c.) başka hiç-bir varlığa isim olarak verilmez.

Rahman: "Dünyada, bütün canlılara şefkat gösteren, mümin kâfir ayrımı yapmaksızın in-sanlara merhamet eden, her türlü nimeti sü-rekli veren, rahmeti sonsuz olan." anlamında Allah'ın (c.c.) esmâ-ı hüsnasından biri. "Rah-man" Allah'ın (c.c.) özel isimlerindendir. Al-lah'tan (c.c.) başka hiçbir varlığa isim olarak verilmez.

ravi: Rivayet eden, işittiği haberleri ve sözleri başkalarına aktaran, hadisle ilgili haberleri an-latan.

S-Ş

sefa: Üzüntü ve kederden uzak olmak, gönül rahatlığı.

sahabe: Hz. Peygamber zamanında yaşamış, Müslüman olarak Peygamberi çok kısa bir süre de olsa görmüş, onun sohbetinde bu-lunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kim-se. Sahabi kelimesinin çoğulu olan sahabe, "ashap" kelimesi ile eş anlamlıdır.

salat-ı ümmiye: Hz. Peygambere ve onun so-yundan gelenlere saygı bildirmek için okunan dua.

salavat: Hz. Muhammed'e saygı bildirmek için okunan dua.

sebat: Sözde durma, ahde vefa etme.

sekte: Susmak, konuşmayı ve okumayı kes-mek.

semâ': Bir öğrencinin, hocasından dinleyerek öğrenme şekli.

sevap: Hayırlı bir davranış karşısında Allah (c.c.) tarafından verilecek ödül.

sinsi: Gizli, kurnazca, alttan alta iş gören.

sure: Kur'an'ın yüz on dört bölümünden her biri.

şedde: Arap alfabesinde, bir harfin iki kez okunmasını sağlayan işaret.

şefaât: Araya girme, aracı, ricacı olma.

şehadet: Tanıklık, şahitlik, bir şeyin doğruluğu-na inanma. Kendisinden tanıklık istenen kişinin görmüş olduğu bir olayı Allah'ın (c.c.) huzu-runda bulunuyor gibi bir duyguyla dosdoğru haber vermesi, şahitlik yapması. "Allah'tan (c.c.) başka tanrı olmadığına ve Hz. Muham-med'in (s.a.v.) onun kulu ve elçisi olduğuna inanırım." anlamına gelen "Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resulühü" cümlesini gönülden, inanarak, an-lamını bilerek söyleme.

şer: Kötülük, fenalık.

şeytan: Hz. Âdem'e (a.s.) secde etmediği için cennetten kovulan, insanları Allah'ın (c.c.) emirlerine karşı kışkırtan, kötülüğe yönelten cin, iblis.

T

tabii: Doğal.

talim: Öğretim, alıştırma. Kur'an öğretiminde harfleri mahreç ve sıfatlarına uygun olarak te-laffuz etme, tecvid kurallarını öğretme.

tashih-i hurûf: Harflerin düzeltilmesi. Kur'an öğretiminde harfleri mahreç ve sıfatlarına uygun olarak telaffuz etme çalışması.

tedvir: Çevirme, döndürme. Kur'an'ı tecvid kurallarına uyarak orta hızda bir okuyuş ile okuma.

tedebbür: Bir iş ve olayın sonucunu ve gidişatını önceden kestirme.

tefekür: Düşünme, derin düşünme, fikir yürütme, kavramaya çalışma, kafa yorma.

telaffuz: Söyleme, seslendirme, okuma.

teorik: Kuramsal.

tertil: Bir metni tane tane, acele etmeden okuma. Kur'an-ı Kerim'i tecvid kurallarına uygun bir biçimde okuma.

tesbih: "Sübhane'llah" sözünü söyleme. Allah'ı (c.c.) her türlü eksik ve yanlış anlayıştan uzak tutmak, kutsamak.

tevhid: Birleme, bir şeyin bir olduğuna karar verme, tek kılma. Allah'ı (c.c.) zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birleme, tek ve eşsiz olduğuna inanma, ona hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadeti yalnızca Allah (c.c.) için yapma.

tezhip: Altın ile süsleme. Ferman, berat ve Kur'an ayetleri gibi değerli evrak ve levhaları süsleme ve yaldızlama sanatı.

tilâvet: Kur'an'ı güzel ve sesli olarak usulünce okuma.

U-Ü-V-Z

ümme: Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu; bir din üzerinde birleşen millet.

vahiy katipleri: Kur'an'ın indiği dönemde Hz. Peygamberin emriyle ayetleri yazan sahabiler.

vahiy: Gizli konuşmak, fısıldamak, seslenmek, ilham etmek, işaret etmek. Allah'ın (c.c.) buyruk, yasak ve öğütlerini insanlara ulaştırmak üzere peygamberlerine özel bir yolla iletmesidir.

vakf: Durmak, durdurmak.

vasıl: Birleştirmek, yan yana getirmek, ulaştırmak, bağlamak.

vasiyet: Bir kimsenin ölümünden sonra yapılmasını istediği şey.

vesvese: Kuruntu. Yanlış ve yersiz düşünce, evham.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL, Mehmet, "Kur'an Öğretim Metotları ve Öğreticilik Vasıfları", **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Erzurum, 2003.
- Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1982.
- ALTUNTAŞ, Halil; ŞAHİN, Muzaffer, **Kur'an-ı Kerim Meali**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.
- ATEŞ, Süleyman, **Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali**, Yeni Ufuklar Neşriyat, Ankara, 1980.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi, **Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali**, İpek Yayınları, İstanbul, 2001.
- BİRİŞİK, Abdülhamit, "Kıraat", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, İstanbul, 2002.
- Buharî, **Sahih-i Buharî**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- CERRAHOĞLU, İsmail, **Tefsir Usulü**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1971.
- CEVİZCİ, Ahmet, **Felsefe Sözlüğü**, Paradigma Yayınları, İstanbul, 1999.
- ÇETİN, Abdurrahman, **Kur'an Okuma Esasları**, Emin Yayınları, Bursa, 2007.
- ÇETİN, Abdurrahman, "Tecvid", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, İstanbul, 2011.
- ÇETİN, Abdurrahman, "Tilâvet", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, İstanbul, 2012.
- ÇETİN, Abdurrahman, "Tilâvet Secdesi", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, İstanbul, 2012.
- ÇOLLAK, Fatih, "Kur'an-ı Kerim Dersi Müfredatı ve Öğretim Teknikleri", **İmam Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğretim**, Dem Yayınları, İstanbul, 2005.
- DAĞ, Mehmet, "İlahiyat Lisans Tamamlama (İlitam) Programlarında Kur'an Dersi - Müfredat, Materyal Hazırlama ve Karşılaşılan Sorunlar", **EKEV Akademi Dergisi**, Yıl, 17, Sayı, 55, Erzurum, 2013.
- Ebû Dâvûd, **Sünen**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- FIRAT, Yavuz, "Kıraat Tertil ve Tilâvet Kavramlarının Anlamsal Araştırma ve Karşılaştırması" **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı, 13, Kayseri, 2002.
- FIRAT, Yavuz, **Kur'an Tilâvetinin Kuralları**, Kayseri, 2014.
- HASAN, Ömer Halil, "Kur'an-ı Kerim Öğretimi", (çev. Yusuf Alemdar), **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C 8/1, Sivas, 2004.
- Heyet, **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2004.
- Heyet, **Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2016.
- İbn Mâce, **Sünen** (çev. Haydar Hatiboğlu), Kahraman Yayınları, İstanbul, 1982.
- KARAÇAM, İsmail, **Kur'an-ı Kerim'in Okunma Kaideleri ve Faziletleri**, İFAV Yayınları, İstanbul, 1984.
- KARAKILIÇ, Ali Celalettin, **Tecvid İlmi: Kur'an-ı Kerim Okuma Kaideleri**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1977.
- KUTLUER, İlhan, "Düşünme", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, İstanbul, 1994.
- MAŞALI, Mehmet Emin, "Mushaf", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, İstanbul, 2006.

- ÖCAL, Mustafa, **Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2001.
- SALMAN, Faruk; YILMAZ, Nazif; MORGÜL, Nihat, **Tecvîdli Kur'an-ı Kerim Elif-Bâ'sı**, TDV Yayınları, Ankara, 2005.
- TEMEL, Nihat, "Kıraat ve Tecvid İlmine Ait Eserlerin Sistematiği", **Kur'an ve Tefsir Araştırmaları IV: Kıraat İlmi ve Problemleri**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2002.
- TETİK, Necati, "Kur'an Tilâvetinin veya Kıraat İlminin Öğretilmesi Usulleri", **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Erzurum, 1990.
- TURAN, Abdülbaki, "Arza", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, İstanbul, 1991.
- ÜNLÜ, Demirhan, **Kur'an-ı Kerim'in Tecvidi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2012.
- YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, **"Hak Dini Kur'an Dini"**, C 1-9, Eser Neşriyat, İstanbul, 1979.
- YILMAZ, Nazif, **Kur'an-ı Kerim'i Nasıl Öğretelim?**, DEM Yayınları, İstanbul, 2016.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Ünite kapak hat çalışmaları; Mehmet Arif VURAL'ın arşivinden.

Sayfa 10-11: Çizimler Serdar DEMİRCAN

Sayfa 28: Fem-i muhsin görseli; Fatih Çollak (<http://kuranportali.com/fatih-collak-talim-dersleri/>)

Sayfa 31: Kari görselleri; Abdüssamed, (<http://kuranportali.com/abdulbasit-abdussamet-normal-okuyus-hatim-dinleindir/>); Abdurrahman Gürses, (<https://www.yenisafak.com/video-galeri/hayat/reisul-kurra-abdurrahman-gursesin-ilk-defa-yayinlanan-goruntuleri-2140404>)

Sayfa 45: Sevgi Temelli Yaklaşım görseli; shutterstock_617305334

Sayfa 47: Örnek bir Kur'an dersliği görseli; Şehit Polis Hakan Yılmaz İmam Hatip Ortaokulu (<http://karaman.meb.gov.tr/www/karaman-imam-hatip-ortaokuluna-ziyaret/icerik/946>)

Sayfa 56: Kur'an okuyan görseli; shutterstock_130666982

Sayfa 58-59: Doğru bilgi, Doğru inanç görselleri; Çizimler Serdar DEMİRCAN

Sayfa 66: Sina Dağı görseli; <https://www.google.com/maps>

Sayfa 73: Kıyamet dehşeti temsili görseli; <http://playas.enmallorca.es/wp-content/uploads/2017/05/Como-sera-el-fin-del-mundo-y-todo-lo-que-necesitas-saber.jpg>

Sayfa 87: Gezegenler görseli; <https://www.thefactsite.com/2016/10/discovery-of-planets.html>

Sayfa 95: Dua edenler görseli; DÖGM (Din Öğretimi Genel Müdürlüğü) görsel arşivi

Sayfa 109, 114, : Ebru çalışmaları; İzzettin Yılmaz BAŞKAR